

TARTU ÜLIKOOL
ÕIGUSTEADUSKOND
ERAÕIGUSE OSAKOND

Merli Kesküla

**HALDURILE PANGASALADUSE AVALDAMINE KREDIIDASUTUSE KLIENDI
PANKROTIMENETLUSES**

Magistritöö

Juhendaja: Märt Maarand, *MA*

Tallinn
2018

SISUKORD

SISSEJUHATUS	4
I PANGASALADUSE TEOORIA JA AVALDAMISE ALUSPRINTSIIBID NING HALDURI ÕIGUSLIK STAATUS PANGASALADUSE AVALDAMISE TAOTLEMISEL PANKROTIMENETLUSES	10
1.1. Pangasaladuse teooria pankrotimenetluse kontekstis	10
1.2. Pangasaladuse avaldamise alusprintsiihid pankrotimenetluses	14
1.3. Halduri õiguslik staatus pangasaladuse avaldamise taotlemisel pankrotimenetluses	20
II HALDURI KOOSTATUD JÄRELEPÄRIMISELE KOHALDUVAD NÕUDED JA NENDE TÄITMISE KONTROLLIMINE	26
2.1. Järelepärimisele kohalduvad formaalsed nõuded ja nende täitmise kontrollimine	26
2.2. Järelepärimisele kohalduvad materiaalsed nõuded ja nende täitmise kontrollimine	33
2.2.1. Taotletavate andmete ammendava loetelu andmise kohustus kui järelepärimisele kohalduv materiaalne nõue ja selle täitmise kontrollimine	33
2.2.2. Taotletavate andmete kasutamise eesmärgi põhjendamise kohustus kui järelepärimisele kohalduv materiaalne nõue ja selle täitmise kontrollimine	39
III KREDIIDIASUTUSE POOLT PANGASALADUSE HALDURILE AVALDAMISE ULATUS JA AVALDAMISEST KEELDUMINE	42
3.1. Krediidiasutuse poolt pangasaladuse haldurile avaldamise ulatus	42
3.1.1. Krediidiasutuse poolt pangasaladuse haldurile avaldamise isikuline ulatus	42
3.1.2. Krediidiasutuse poolt pangasaladuse haldurile avaldamise esemeline ulatus	47
3.2. Krediidiasutuse poolt pangasaladuse haldurile avaldamisest keeldumise alused	57
KOKKUVÕTE	65
<i>Disclosure of Banking Secrecy to a Trustee in Credit Institution's Client's Bankruptcy Proceedings (Abstract)</i>	<i>70</i>
KASUTATUD MATERJALID	75
Kasutatud kirjandus	75

Kasutatud normatiivallikad	76
Rahvusvahelised lepingud	76
Euroopa Liidu teisene õigus	76
Eesti Vabariigi riigisisese õigusaktid.....	77
Kasutatud kohtulahendid.....	78
Euroopa Liidu Kohtu lahendid	78
Eesti kohtulahendid.....	78
Välisriikide kohtulahendid.....	79
Kasutatud muud allikad.....	79
KASUTATUD LÜHENDID	82

SISSEJUHATUS

Krediidiasutuste seadus (edaspidi KAS)¹ § 88 lg 1 sätestab krediidiasutuste kohustuse hoida saladuses kõiki tema klientidega seotud andmeid ja hinnanguid. Saladuse hoidmise kohustuse alla läheb ka krediidiasutustele teatavaks saanud teiste krediidiasutuste klientide kohta käiv teave. KAS § 88 lg 5 p 6 sätestab erandi, et krediidiasutus on kohustatud pangasaladuse avaldama pankrotihalduritele ja ajutistele halduritele² pankrotiseaduses sätestatud ülesannete täitmiseks. Pankrotiseaduse (PankrS)³ § 22 lg 3 p 4 ja 55 lg 3 kohaselt on vastavalt ajutise halduri ja pankrotihalduri peamised ülesanded pankrotimenetluses võlgniku vara, sealhulgas kohustuste ning maksejõuetuse põhjuste väljaselgitamine. Nende ülesannete täimiseks on nii pankrotihalduril kui ka ajutisel halduril PankrS § 22 lg-s 3 sätestatud õigused (PankrS § 55 lg 4 kohaselt on pankrotihalduril muu hulgas kõik ajutise halduri õigused). Kõikide õiguste hulgas on PankrS § 22 lg 3 p 4 järgi õigus küsida krediidiasutuselt teavet ja dokumente, mis on vajalikud võlgniku varalise seisundi väljaselgitamiseks. Ei KAS § 88 lg 5 p 6 ega PankrS § 22 lg 3 p 4 ei täpsusta, milline on halduri poolt küsitava ja krediidiasutuse poolt antava info ulatus, näiteks ei ole selge, kas halduril on õigust infot pärida ainult võlgniku kohta või ka pankrotimenetluse suhtes kolmanda isiku kohta või millises ulatus võiks lubada võlgniku juhatuse liikme kohta käivate andmete (sh isikuandmete) avaldamist haldurile. Samuti ei ole üheselt selge, kas ja millistel alustel on krediidiasutusel õigus pangasaladuse avaldamisest täielikult või osaliselt keelduda.

Eeltoodus on kaalukausil kahe erineva õigusvaldkonna eesmärgid ja põhimõtted. Pangasaladuse regulatsiooni eesmärk on eelkõige usalduse loomine ja selle hoidmine krediidiasutuse ja tema kliendi vahel. Usaldusprintsip on pangandusõiguse üks põhiprintsiipe, mida tunnustatakse nii Anglo-Ameerika kui ka Kontinentaal-Euroopa õigussüsteemides.⁴ Krediidiasutused saavad oma teenuste osutamise käigus enda valdusesse informatsiooni oma kliendi isiklike ja varaliste suhete kohta. Pangasaladus on asjaolud, mis on krediidiasutusele teatavaks saanud kliendiga sõlmitud tehingulise suhte raames, sealhulgas mitte ainult

¹ RT I, 30.12.2017, 31.

² Nüüd ja edaspidi kasutatakse nii pankrotihalduri kui ka ajutise halduri kohta korraga "**haldur**". Juhul, kui neile koos ei viidata, kasutatakse täpsustavalt "**pankrotihaldur**" ja "**ajutine haldur**".

³ RT I, 26.06.2017, 29.

⁴ M. Kallion. Pangandusõigus. Valitud loengud. Tallinn: Kivimurme MTÜ 2011, lk 8 ja 10.

konkreetsed faktilised asjaolud, vaid ka hinnangud kliendi varandusliku seisuga või isiklike suhete kohta. Sellest tulenevalt on pangasaladuseks ka sellised kliendiga seotud asjaolud, nagu näiteks kellele klient raha maksab või kellelt temale raha laekub, aga ka pärimised, lahutused, ülalpidamiskohustused ja muu selline.⁵ Kliendil on õiguspärane ootus, et krediitiasutusele teatavaks saanud informatsiooni ei avaldata kolmandatele osapooltele ning juhul, kui avaldamine on vajalik, peab selleks olema õiguslik alus. Saksa õiguses on pangasaladus tuletatud põhiõigustest ning ühestki õigusaktist sellist terminit ei leia, seetõttu on avaldamise alused vorminud kohtupraktika.⁶ Eesti õiguses tulenevad pangasaladus ja selle avaldamise alused seadusest, kuid pangasaladuse kui institutsiooni aluspõhimõtte tuleneb põhiseaduslikult kaitstud privaatsusõigusest (Põhiseadus (PS))⁷ § 19).⁸ Põhiseaduslikult kaitstud õigus kaalub rohkem kui tavaline seadusest tulenev kohustus.⁹ Pangasaladuse hoidmine ja ka selle avaldamine on krediitiasutuste seadusest tulenev kohustus, mille alused ja sealhulgas ka põhjendused peavad olema kooskõlas põhiseaduses sätestatud õiguste kaitse eesmärkidega. Seepärast kasutatakse käesolevas töös pangasaladuse avaldamise ulatuse hindamisel põhiseaduslikkuse hindamise meetoditest pärit elemente.

Finantssüsteemi üks ülesannetest on läbi keeruliste seotud turgude, teenusepakkujate ja infotehnoloogiliste infrastruktuuride suunata vahendeid hoiustajatelt laenajatele.¹⁰ Läbi sellise tegevuse hoitakse kapitali ringluses. Finantssüsteemi eristatakse tavamajandusest ehk ettevõtetest, mis tegelevad tootmisega või pakuvad teenust oma klientidele. Finantssüsteemi olulisus seisneb ülesannetes, mida teostatakse seoses tavamajandusega. Tänapäeval ettevõtted laiendavad oma finantseerimisvajaduse iseloomu ning finantssüsteem omakorda tuleb vastu pakkudes ettevõtetele nende uutele vajadustele vastavaid laenutooteid.¹¹ Selle kõige toimimiseks on vajalik turu usaldus krediitiasutuse vastu. Usalduse kaotus takistaks oluliselt kapitali ringlemist ja ühiskonna arenguks vajalike ressursside jaotamist. Pangasaladus mängib

⁵ R.Raa. K.Siibak. Pangasaladus. Juridica 2002/III, lk 171.

⁶ Raa/Siibak, lk 174; EK C-580/13, *Coty Germany GmbH vs Stadtsparkasse Magdeburg*, kohtujurist P. C. Villalon ettepanek.

⁷ RT I, 15.05.2015, 2.

⁸ E.-J. Truuväli jt (toim). Eesti Vabariigi põhiseadus. Kommenteeritud väljaanne. Tallinn: Juura 2002, lk 244.

⁹ R. Antoine. Confidentiality in Offshore Financial Law. 2nd ed. Oxford: Oxford University Press 2014, p 258.

¹⁰ C. Gortsos. Fundamentals of Public International Financial Law: International Banking Law within the System of Public International Financial Law. Baden-Baden: Nomos 2012, pp 31-32.

¹¹ J. Armour (and others). Principles of Financial Regulation. 1st ed. Oxford: Oxford University Press 2016, p 22.

olulist rolli usalduse püsimisel finantssüsteemi vastu laiemalt. Samuti on krediidasutused huvitatud pangasaladuse hoidmisest, et takistada konkurentidel oma klientide kohta teabe saamist.

PankrS § 2 kohaselt on pankrotimenetluse eesmärk rahuldada võlausaldajate nõuded võlgniku vara arvel pankrotiseaduses ettenähtud korras võlgniku vara võõrandamise või võlgniku ettevõtte tervendamise kaudu. Füüsilisest isikust võlgnikule antakse pankrotimenetluse kaudu võimalus vabaneda oma kohustustest. Pankrotimenetluse käigus selgitatakse välja võlgniku maksejõuetuse põhjused. Eeltoodut laiendades on pankrotiõiguse eesmärk majanduskeskkonnast eemaldada kahjulikud tegurid ehk isikud, kes oma kehva majandamisega risustavad majanduskeskkonda. Majandus- ja kutsetegevuses sarnaselt krediidasutuse suhetes oma kliendiga peab valitsema usaldus vastaspoolte vahel.¹²

Ükskõik milline põhjus on tinginud pangasaladuse avaldamise krediidasutuse poolt, rikub see usaldussuhet krediidasutuse ja tema kliendi vahel ning riivab kliendi privaatsusõigust. Samas aitab krediidasutus pankrotimenetluses oma kohustusi täites kaasa majanduskeskkonna parendamisele, millesse krediidasutus oma tegevusega samuti panustab (laenude andmine, makselahendused). Seega iga halduri esitatud järelepärimise korral tuleb hinnata, kas läbi pangasaladuse avaldamise krediidasutuse kliendi usalduse rikkumine on proportsionaalne arvestades avalikku huvi majanduskeskkonna stabiilsuse ja normaalse funktsioneerimise vastu.

Käesoleva töö eesmärk on selgitada välja, millises ulatuses ja kelle kohta on krediidasutus kohustatud pangasaladuse haldurile avaldama. Pangasaladuse avaldamise kaasused on igal juhtumil erinevad, seega ei ole võimalik käesoleva tööga leida universaalset lahendust, mida rakendada kõikide järelepärimiste puhul. Küll aga on käesoleva töö eesmärk pakkuda välja kriteeriumid ja meetodid pangasaladuse avaldamise ulatuse hindamiseks, mis tagaksid pangasaladuse avaldamise ühetaolise praktika.

Käesolevas magistritöös on püstitatud järgnevad hüpoteesid:

1. Pangasaladuse avaldamise protsess on seaduses konkreetselt määratletud ning selle muutmine ei ole vajalik.

¹² V. Kõve. "Head" ja "halvad" võlgnikud ja võlausaldajad. – Juridica 2014/IV, lk 302.

2. Krediidiasutus on haldurile kohustatud pangasaladuse avaldama oma kliendi kohta, kes on pankrotivõlgnik. Teiste pankrotimenetluse suhtes tähtsust omavate isikute kohta pangasaladust avaldama ei pea.
3. Krediidiasutuse poolt avaldadava pangasaladuse ulatuse hindamisel peab krediidiasutus lähtuma erinevatest kriteeriumitest ja meetoditest, mis täiendavad pangasaladuse regulatsiooni.
4. Krediidiasutusel ei ole sõnaselgelt seadusest tulenevat alust pangasaladuse haldurile avaldamisest keeldumiseks, kuid sellised alused on tuletatavad pangasaladuse avaldamise regulatsioonist.

Eeltoodud hüpoteesidest lähtuvalt on koostatud käesoleva magistritöö struktuur. Töö esimeses peatükis keskendutakse pangasaladuse ja selle avaldamise teooriale, mis on vundamendiks teema edasisel analüüsil. Esimeses peatükis käsitletakse pangasaladuse mõiste ja konseptsiooni suhestumist pankrotimenetlusega, uuritakse, millised on pangasaladuse avaldamise aluste konseptsioonid õigusteoorias ning analüüsitakse, milline on halduri õiguslik seisund ja staatus ning tema tegutsemise alus krediidiasutuselt pangasaladuse avaldamise taotlemisel.

Töö teises peatükis uurib autor, millised on pankrotihalduri ja ajutise halduri poolt esitatud järelepärimisele esitatavad nõuded ja kuidas hinnata nende täitmist. Järelepärimise esitamine on pangasaladuse avaldamise protsessi alguspunkt, seetõttu analüüsitakse esimesena järelepärimisele esitatavaid nõudeid. Esimeses alapeatükis keskendutakse järelepärimise formaalsete nõuetele ja teises alapeatükis on fookuses järelepärimise materiaalsed nõuded. Ajutise halduri õigus esitada krediidiasutusele taotlus teabe ja dokumentide väljastamiseks, et saada teavet ja dokumente võlgniku varalise seisundi väljaselgitamiseks tuleneb PankrS §-st 22 lg 3 p 4 ning ka pankrotihalduri puhul tuleneb sama õigus eelnimetatud sättest koostoimes PankrS § 55 lg-ga 4. Kuna nii pankrotihalduri kui ka ajutise halduri poolt esitatud järelepärimistele kehtivad samad vormi- ja sisunõuded, käsitletakse käesolevas töös pankrotihalduri ja ajutise halduri poolt esitatud järelepärimistele esitatavaid nõudeid koos.

Töö kolmandas peatükis analüüsitakse, millises ulatuses on krediidiasutus pangasaladuse avaldamise lubatavuse korral pangasaladust avaldama ning millised on õiguslikud alused avaldamisest keeldumiseks. Järelepärimise esitamise ja selle hindamise tulemusena peab krediidiasutus formuleerima oma seisukoha, mis tuleb esitada haldurile. Esimeses alapeatükis analüüsitakse, millises ulatuses on krediidiasutus kohustatud ja õigustatud pangasaladust

avaldama. Teises alapeatükis analüüsitakse krediiciasutuse poolt pangasaladuse avaldamisest keeldumise aluseid. Krediiciasutuste seaduses ei ole määratletud konkreetseid teabe avaldamisest keeldumise aluseid, mistõttu analüüsitakse, millisel alusel on krediiciasutusel võimalik pangasaladuse avaldamisest keelduda.

Käesoleva töö põhilised allikad on õigusaktid, nende hulgas krediiciasutuste seadus, pankrotiseadus ja Euroopa Liidu (EL) krediiciasutuste tegevust reguleerivad ja andmekaitsega seonduvad õigusaktid. Valitud õigusaktidest kõige olulisemad on krediiciasutuste seadus ja pankrotiseadus, milles sisaldub käesoleva töö keskne probleem. Teisest allikatena on kasutatud nimetatud õigusaktide seletuskirju, mis aitavad avada seadusandja tahet nimetatud seaduste loomisel. Teisest allikatena kasutatakse veel riigisisest kohtupraktikat kõigilt kolmelt kohtuastmelt ning Euroopa Kohtu praktikat. Kõige olulisema teisese allikana kasutatakse õiguskirjanduses väljendatud seisukohti, loodud teooriaid ning kohtupraktika pinnalt koondatud tavaid. Õigusteooria on eriti oluline töö sisustamiseks õigusteoreetiliste seisukohtadega küsimustes, milles kohtupraktikat veel pole või pole seda paikapidavate seisukohtade formuleerimiseks piisavalt.

Pangasaladusest on Eestis varem kirjutatud kolm bakalaureusetööd: Ahto Klaos „Krediiciasutuste tüüptingimustes pangasaladuse problemaatikast“, Raili Kaul „Pangasaladuse õiguslikest probleemidest“ ja Elina Liivat „Pangasaladuse kontseptsiooni muutumine ajas“ ning ühe magistr töö on kirjutanud Sigrid Nõmmik teemal „Pangasaladuseks olevate andmete kasutamine kohtu- ja eeluurimismenetluses“. Nendes allikates ei ole käsitletud pangasaladuse avaldamise temaatikat pankrotimenetluse kontekstis. Õiguskirjanduses on ilmunud 2001. aastal Rein Raa ja Kadri Siibaku artikkel „Pangasaladus“, mis on üldine pangasaladuse instituuti kirjeldav artikkel, mida on kasutatud ka käesoleva töö allikana.

Käesolevas töös on kasutatud analüütilist ja võrdlevat meetodit. Kohtupraktikat pangasaladuse avaldamise kohta suures mahus ei ole, välja arvatud kaks Tallinna Ringkonnakohtu määrust samas asjas pangasaladuse avaldamise kohta pankrotimenetluses ning mõned lahendid pangasaladuse avaldamise kohta maksumenetluses, täitemenetluses ning kohtumenetluses. Võrreldes maksumenetluse, täitemenetluse ja kohtumenetluse sarnasusi ja erisusi pankrotimenetlusega, analüüsitakse, millised käesoleva töö kirjutamise hetkel õiguspraktikas levinud seisukohad pangasaladuse avaldamise kohta on kohaldatavad ka pankrotimenetluses. Võrdleva meetodi kasutamise eesmärk on võrrelda Eestis kehtivat pangasaladuse regulatsiooni

Suurbritannia ja Põhja-Iiri Ühendkuningriigi (edaspidi Ühendkuningriik) pangasaladuse regulatsiooniga. Ühendkuningriigid on võrdlussubjektis valitud mitmel põhjusel. Esiteks on Ühendkuningriikide roll finantsõiguse arendamisel ja rakendamisel märkimisväärt, olulisemad ja senini tähtsust omavad kohtulahendid pärinevad isegi 1924. aastast ning õiguskirjanduse maht väga ulatuslik. Teiseks esindab Ühendkuningriik *common law* õigusruumi, kus õiguse loomisel ja rakendamisel on teistsugused põhimõtted. Teistsuguse süsteemi võrdlemise eesmärk on hinnata, kas süsteemi erinevus mõjutab universaalse printsiibi nagu pangasaladus rakendamist. Kolmandaks mängib olulist rolli võrdlusriigi keeleruum, milles käesoleva töö autor end mugavalt tunneb. Olgugi, et kestva Euroopa Liidust väljaastumise protsessi mõjul on Ühendkuningriigid eesotsas Londoniga ilmselt kaotamas on positsiooni Euroopa tähtsaima finantskeskusena, ei kao pangandusõigus ja selle pikk praktika riigist kuhugi ning töö kirjutamise hetkel allub Ühendkuningriikide õigus endiselt Euroopa Liidu regulatsioonidele. Käesolev töö on interdistsiplinaarne, sest hõlmab endas kahe suurt ja üksteisest tugevalt eristuvad õigusvaldkonda: pankrotiõigus ning pangandusõigus. Töös kasutatakse tõlgendamismeetoditest peamiselt grammatilist ning eesmärgipärast tõlgendamist.

Tulenevalt magistritöö kirjutamise juhistest¹³ esitab autor magistritöö kohta märksõnad: pangasaladus, isikuandmed, põhiõigused, ärisaladus, pankrotimenetlus.

¹³ J. Sootak. ÜLIÕPILASTÖÖ KIRJUTAMINE JA VORMISTAMINE. Juhend õigusteaduskonna üliõpilastele (2. vlj). Tallinn: Juura 2016, lk 28. Veebis kättesaadav: https://issuu.com/iuridicum/docs/juhend_2016 (22.04.2018).

I PANGASALADUSE TEOORIA JA AVALDAMISE ALUSPRINTSIIBID NING HALDURI ÕIGUSLIK STAATUS PANGASALADUSE AVALDAMISE TAOTLEMISEL PANKROTIMENETLUSES

1.1. Pangasaladuse teooria pankrotimenetluse kontekstis

Käesoleva peatüki eesmärk on avada, milline on pangasaladuse regulatsiooni tekkimise ajalooline taust ning millistele alustele pangasaladus Eestis rajatud on. Peatükis analüüsitakse, kas õigusteoorias tunnustatud pangasaladuse alused on samad, millele on rajatud pangasaladus Eestis.

Õiguskirjanduses peetakse modernse pangasaladuse tekkimise kohaks Šveitsi, kus Teisele maailmasõjale eelnevatel aastatel loodi regulatsioon, mille eesmärk oli kaitsta poliitiliste, usuliste või muul põhjusel taga kiusatud isikute varasid Euroopa diktaatorite eest. Esimesed pangasaladuse alged peituvad ka Eesti seaduses enne Teist maailmasõda.¹⁴ Tsaari-Venemaa ajast pärineva krediidiseaduse (Ustav kreditnõi), pidid riiklikud hoiukassad hoimda kõiki hoiuarveid saladuses. 1932. aastal vastu võetud Krediidiasutiste seaduses määrati juba isikud, kellel on saladuse hoidmise kohustus ja ka saladuse tähtajatu hoidmise kohustus. Pangasaladuse mõistet veel siiski otseselt sõnastatud ei olnud.¹⁵

Moderne pangasaladus põhineb nii Mandri-Euroopa kui *common law* konfidentsiaalsuse põhimõtteid koondaval regulatiivsel hübriidmudelil (inglise keeles '*statutory hybrid model*'), mida eesti keeles võiks lühidalt nimetada Šveitsi pangasaladuse mudeliks, selle sündimise riigi järgi. Šveitsi mudel on unikaalne õiguslik fenomen just seetõttu, et see koondab kahe erineva õiguskoolkonna põhimõtteid.¹⁶ Šveitsi mudeli kohaselt on pangasaladus rajatud kolmele alusele:

- Isikute õigus privaatsusele (*the right to personal privacy*);
- Panga ja kliendi vaheline lepinguline suhe (*the contractual relationship between customer and bank*);

¹⁴ M. Kallion, lk 10.

¹⁵ Samas, lk 11.

¹⁶ R. Antoine, p 25.

- Konkreetseid seaduse normid, mis reguleerivad pangasaladust (*specific statutory provisions governing banking confidentiality*).¹⁷

Isikute õigus privaatsusele on sätestatud mitmetes Eestile siduvates õigusaktides. Neist suurima kapatsiteediga on ÜRO Inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsioon¹⁸, EL tasandil on selleks Euroopa Liidu põhiõiguste harta¹⁹. Siseriiklikult on selline oluline põhimõte sätestatud Eesti Vabariigi Põhiseaduse §-s 19. Paljud Euroopa riigid vaatlevad finantssaladuse regulatsiooni kui iga indiviidi sõltumatut õigust oma privaatsuse kaitsele. Privaatsusõigus on seega väga laialt tunnustatud printsiip ning inimväärikuse kaitse üks alustala, kuid sellegi poolest on see problemaatiline õigus, sest see on ebaselgelt määratletud, sest on ebaselge, mida see õigus kaitseb ning see tekitab ka konflikte.²⁰ Vastuolud tulenevad privaatsusõiguse sotsiaalsest ning normatiivsest eesmärgist, millest ühe järgi on oluline kaitsta indiviidi privaatsust, kuid teiselt poolt on kirja pandud reeglid, mille kohaselt võib privaatsusõigust rikkuda avalikes huvides. See omakorda tekitab küsimuse, millised on selle piiri tõmbamise alused ning kuhu see piir lõpuks tõmmata.²¹ Käesoleva töö kontekstis on need kesksed küsimused hindamaks, kas ja millises ulatuses võib krediitiasutus avaldada oma kliendi kohta käiva pangasaladuse haldurile.

Eriti suur tähtsus antakse isiku privaatsusõigusele finantsasjades klassikalistes tugeva pangasaladuse riikides, näiteks Šveits, Caymani saared, Bahama, ning seda õigust jõustatakse rangelt kõikide vastu, sealhulgas nii siseriikliku kui ka välisriikide võimu vastu.²² Tugev pangasaladus tähendab, et pank keeldub oma klientide kohta teabe andmisest kategooriliselt. Pangasaladuse avaldamist ei saa taotleda isegi riigiasutused. Eestis ei ole pangasaladus absoluutne õigus²³, mis tähendab, et halduritel on võimalik oma seadusest tulenevalt ülesannete täitmiseks pangasaladuse avaldamist taotleda.

¹⁷ R. Antoine, p 25.

¹⁸ RT II 1996, 11, 34.

¹⁹ Euroopa Liidu põhiõiguste harta 2012/C 326/02. – ELT C 326, 26.10.2012, lk 391-407.

²⁰ R. Antoine, p 235.

²¹ Samas, p 236.

²² Samas, pp 236-246.

²³ Tallinna Ringkonnakohtu 27.04.2012 otsus tsiviilasjas nr 2-07-14769/96.

Šveitsi mudeli järgi on üheks pangasaladuse aluseks krediidiasutuse ja tema kliendi vaheline lepinguline suhe. Ühendkuningriigis on panga konfidentsiaalsuskohustus krediidisuhtest tulenevate kohustustele kõrvalkohustus, mis tuleneb panga ja kliendi vahel sõlmitud lepingust.²⁴ Sarnane lähenemine on tunnustamist leidnud ka Saksamaa Liitvabariigi (edaspidi Saksamaa) kohtute poolt, kes on seisukohal, et pangasaladuse hoidmise kohustus tuleneb panga ja kliendi vahelisest lepingulisest suhtest.²⁵ Kliendi ja krediidiasutuse vaheline lepinguline suhe põhineb poolte vahelisel usaldusel. Usaldussuhte printsiip on Eesti õiguses oma koha leidnud tava tasandil.²⁶ Usaldussuhtest omakorda tuleneb poolte vaheline diskreetsuskohustus, mille kohaselt krediidiasutus ei avalda temale kliendi poolt teatavaks tehtud informatsiooni. Eestis tegutsevad pangad on pooltevahelise saladuse hoidmise kohustuse sätestanud kirjalikult ka oma üldtingimustes.²⁷ Halduri jaoks tähendab see sekkumist õigussuhtesse, mille osapool ta ise ei ole (halduri õiguslikku staatust on analüüsitud peatükis 1.3).

Eestis tuleneb pangasaladuse hoidmise kohustus eelkõige seadusest. Pangasaladusele on krediidiasutuste seaduses pühendatud pikk paragrahv, mis kompaktselt määratleb pangasaladuse kaitstud andmed ning lisaks loetleb ka pangasaladuse kaitse alt välistatud teabe (KAS § 88 lg 1 ja 2). Samas paragrahvis on sätestatud pangasaladuse hoidmise kohustuse ajaline kestvus ning selleks kohustatud isikud (KAS § 88 lg 4 ja 7). Seadusest tuleneb ka krediidiasutuse kohustus pangasaladust avaldada. Kõige mahukamalt on reguleeritud

²⁴ T. Schlueter. Banks as Financial Advisers. A Comparative Study of English and German Law. The Hague: Kluwer Law International 2001, p 6.

²⁵ Samas, p 31.

²⁶ M. Kallion, lk 12.

²⁷ Inbank AS üldtingimuste p 9 (kehtivad alates 22.04.2015). - https://www.inbank.ee/documents/et/pdf/general_conditions_1.pdf (22.04.2018); AS LHV Pank üldtingimuste p 3 (kehtivad alates 13.01.2018). - https://www.lhv.ee/assets/files/conditions/General_Conditions_of_AS_LHV_Pank-ET.pdf (22.04.2018); AS SEB Pank üldtingimuste p 52-54 (kehtivad alates 13.01.2018). - https://www.seb.ee/files/tingimused/as_seb_pank_yldtingimused_13012018_est.pdf (22.04.2018); BIGBANK AS üldtingimuste p 4 (kehtivad alates 15.02.2017). - https://www.bigbank.ee/content/uploads/2017/02/BB_uldtingimused_15_02_2017.pdf (22.04.2018); Coop Pank AS üldtingimuste p 3 (kehtivad alates 02.10.2017). - https://www.coopbank.ee/s3fs-public/tingimused/Yldtingimused_est.pdf (22.04.2018); Luminor Bank AS üldtingimuste p 9 (kehtivad alates 01/2018). - https://www.luminor.ee/sites/default/files/documents/files/common/panga_uldtingimused_ee.pdf (22.04.2018); Swedbank AS üldtingimuste p 4 (kehtivad alates 01.02.2016). - https://www.swedbank.ee/static/pdf/private/home/important/cond_general_est_01_01_2016.pdf (22.04.2018); Tallinna Äripank AS üldtingimuste p 8 (kehtivad alates 31.08.2018). - <http://www.tbb.ee/1607est.pdf> (22.04.2018).

pangasaladuse avaldamise aluseid ning tingimusi (KAS § 88 lg 3, 3¹, 4¹, 4², 5, 5¹, 5², 6, 6¹, 6², 6³, 6⁴, 9, 10). Pangasaladuse avaldamise aluseid on analüüsitud peatükis 1.2.

Eelnevast tulenevalt võib väita, et Eestis kehtiv pangasaladuse regulatsioon toetub kõikidele Šveitsi mudeli alustele. Pangasaladuse hoidmise kohustus on tuleneb eelkõige seadusest erinevalt Ühendkuningriikide ja Saksamaa lähenemisest. Pangasaladuse regulatsioon ise toetub omakorda tugevalt privaatsusõigusele. Eestis tegutsevad krediitiasutused on pangasaladuse hoidmise kohustuse täiendavalt sätestanud ka oma üldtingimustes.

Olgugi, et Eestis ei rakendata tugevat pangasaladust, on Eestis tegutsevad pangad andnud pangasaladuse rakendamisele täiendava kaalu Pangaliidu²⁸ juhatuse poolt vastu võetud dokumendiga Hea Pangandustava.²⁹ Hea Pangandustava on turuosaliste vahel sõlmitud kokkulepe, mille eesmärk on kirjalikult fikseerida põhimõtted, millest lähtuvad Eesti krediitiasutused ja välismaa krediitiasutuste Eesti filiaalid. Hea Pangandustava määratleb pangasaladusena sarnaselt krediitiasutuste seadusega kogu teabe ja hinnagud, mis on krediitiasutusel teatavaks saanud tema või teise krediitiasutuse kliendi kohta. Seadust täiendavalt peavad krediitiasutused tagama, et pangasaladus on pangasiseselt kättesaadav ainult seda oma töös vajavatele töötajatele. Selline turuosaliste kokkuleppe ei ole võrreldav ühegi Šveitsi mudeli alusena, sest tegemist on turuosaliste vahel sõlmitud vabatahtliku ja täiendava kokkuleppega.

Eesti õigussüsteemi kontekstis on pangasaladuse näol tegemist õigusinstituudiga, mille väärtust praktikas ning igapäevaelus ei tohiks siiski alahinnata. Pangasaladus on Šveitsi mudeli järgi tugevatel alustel põhinev õigusinstituut: isikute privaatsusõigus, panga ja kliendi vaheline lepinguline suhe ning seadusest tulenev kohustus. Eestis tuleneb pangasaladuse hoidmise kohtustus täiendavalt turuosaliste vahelisest kokkuleppest. Haldurite rõõmuks ei ole pangasaladuse regulatsioon Eestis siiski nii karm, et pangasaladuse avaldamine ei oleks võimalik.

²⁸ Eesti Pangaliit on 3. juulil 1992. a asutatud Eesti kommertsbankade liit, mille peamisteks eesmärkideks püstitati Eesti panganduse arendamine ja pankade ühiste probleemide lahendamiseks vajaliku tegevuse koordineerimine. Täna on Pangaliidul 12 liikmespanka.

²⁹ Hea Pangandustava (2017). – <http://www.pangaliit.ee/et/oigusaktid/hea-pangandustava> (22.04.2018).

1.2. Pangasaladuse avaldamise alusprintsiibid pankrotimenetluses

Eelnevas peatükis leidis autor, et pangasaladus on tugevatele alustele rajatud õigusinstituut, kuid see pole absoluutne õigus. See tähendab, et teatud tingimustel on pangasaladuse avaldamine lubatav. Käesolevas peatükis uuritaksegi, millistel juhtudel ja kaalutlustel võiks pangasaladuse avaldamine lubatud. Samuti analüüsitakse, milliseid põhimõtteid peaks pangasaladuse avaldamisel järgida, et pangasaladuse avaldamisega vältida isikute privaatsusõiguse ning panga ja kliendi vahelise usaldussuhte rikkumist.

Pangasaladuse rakendamise kasuks räägivad väga mitmed argumendid.³⁰ Esiteks, pangasaladus on õigusinstituut, mille eesmärk on kaitsta poliitiliste, usuliste või muul põhjusel taga kiusatud isikute varasid. Klientide finantsteabe saladuses hoidmine kaitseb ka tänapäeval isikuid mistahes põhjusel tagakiusamise eest, sest poliitiline ja majanduslik olukord teatud maailma piirkondades on endiselt ebastabiilne. Teiseks, aastate jooksul on pangasaladusest saanud üks osa isiku privaatsusõiguse kontseptsioonist, mis on demokraatliku ühiskonna fundamentaalne aluspõhimõte. Samuti mängib see olulist rolli infoühiskonna vastu kindluse säilitamisel.³¹ Sisuliselt ei ole isiku jaoks vahet, kas tema andmeid töötleb riigiasutus mõnes andmepangas või tema andmeid töötleb eraettevõtja nagu näiteks krediitiasutus. Isiku ootus tema andmete kaitsele on samasugune.³² Isikute andmekaitseootusest on tuletatav ka krediitiasutuse ja kliendi vaheline konfidentsiaalsussuhe pangasaladuse näol. Pangasaladus on võrreldav teiste ametialaste konfidentsiaalsussuhetega, nt arsti ja patsiendi või advokaadi ja kliendi vaheline konfidentsiaalsussuhe.³³ Arvestades usalduse olulisust kogu finantssüsteemi toimimise alusena, on konfidentsiaalsus väga tähtis vahend selle usalduse hoidmiseks. Kolmandaks, tänapäeval on pangasaladus oluline krediitiasutuste vahelise konkurentsi tõttu. Arvestades 21. sajandi elutempot ja arengut ei kujuta ette kedagi, kes saaks tegutseda ilma pangakontot omamata. Turul on hea pangandusteenuse järele suur nõudlus, kuid pakkumisi on samuti piisavalt, et tekitada nende vahel konkurentsi. Kuna pangasaladuseks on krediitiasutuse kliendiks olemise fakt, hoiavad krediitiasutused seda infot kiivalt enda teada, et vältida krediitiasutuse jaoks kasulike klientide ülemeelitamist konkurentide poolt. Krediitiasutuste õigust hoida andmed

³⁰ R. Antoine, pp 37-38.

³¹ Samas, p 246.

³² Samas, p 246.

³³ Samas, p 239.

oma klientide kohta saladuses lammutab teine makseteenuste direktiiv (edaspidi Makseteenuste direktiiv)³⁴, mis võeti riigisisesele õigusesse üle alates 13. jaanuarist 2018. a. Makseteenuste direktiivi artikkel 67 lg 2 (Eesti õigusesse üle võetud võlaõiguseaduse (VÕS)³⁵ § 710² lg 1) sätestab, et makseteenuse pakkujad peavad võimaldama makseteenuse kasutajal pääseda ligi oma maksekonto teabele ka läbi teise makseteenuse pakkuja. See tähendab, et kui teenuse kasutaja annab selleks nõusoleku, võib makseteenuse pakkuja, sh ka krediitiasutus saada detailset teavet, kas ja milliseid teenuseid kasutaja tarbib teise teenusepakkuja juures. Seega ei saa krediitiasutused hoida teavet enda klientide kohta salajas juhul, kui klient ise annab nõusoleku oma teabe avaldamisel teisele krediitiasutusele.

Pangasaladuse kaitsmise vastu on samuti tänapäeva ühiskonnas päris palju argumente. Pangasaladus on privileeg, mis tähendab et kliendi finantsandmed peaksid olema seadusega kaitstud ja seda õigust ei tohiks kolmandad isikud riivata.³⁶ Siiski ei saa pangasaladust vaadelda absoluutse õigusena, sest tugev pangasaladus toetab näiteks rahapesu ja terrorismi rahastamise alast tegevust.³⁷ Selleks, et rahapesu ja terrorismi rahastamise vastu võidelda, on oluline tuvastada ja jälitada illegaalse tegevuse jälgi, selle eelduseks on pankadelt andmete saamine ehk pangasaladuse avaldamine.³⁸ Pangasaladuse avaldamine kuritegeliku tegevuse avastamise ja selle vastase võitluse eesmärgil võiks õigustada krediitiasutuse kliendi privaatsusõiguse rikkumist. See ei ole siiski ainuke alus. Õiguskirjanduses ja -praktikas on välja töötatud mitmeid teooriad ja lahendusi, mille kohaselt pangasaladuse avaldamine teatud kriteeriumide täitmisel ei kujuta endast isiku privaatsusõiguse rikkumist.

Ühendkuningriikide *common law* süsteemis on välja töötatud Tournier printsiip, mis sätestab võimalikud alused krediitiasutuse ja kliendi usaldussuhte rikkumiseks.³⁹ Tournier printsiip tuleneb väga vanast kaasusest, mille asjaolud olid lihtsad. Krediitiasutus avaldas pangasaladuse

³⁴ Euroopa Parlamendi ja Nõukogu direktiiv (EL) 2015/2366, 25. november 2015, makseteenuste kohta siseturul, direktiivide 2002/65/EÜ, 2009/110/EÜ ning 2013/36/EL nr 1093/2010 muutmise ning direktiivi 2007/64/EÜ kehtetuks tunnistamise kohta. ELT L 337, 23.12.2015, lk 35-127.

³⁵ RT I, 31.12.2017, 8.

³⁶ H. Ping. Banking secrecy and money laundering. Journal of Money Laundering Control 2004/7, p 376.

³⁷ M. A. Young. Banking Secrecy and Offshore Financial Centers. Money laundering and offshore banking. Oxfordshire: Routledge 2013, pp 2, 4, 8, 14.

³⁸ Samas, p 7.

³⁹ Samas, p 13.

oma kliendi tööandjale, kes saadud info põhjal otsustas töölepingut mitte pikendada, sest raha oli läinud hasartmängudeks. Tournier ei olnud sellise asjade käiguga rahul ning kaebas oma panga kohtusse. Kohus leidis, et pangasaladuse avaldamine on keelatud, välja arvatud väga konkreetselt defineeritud asjaoludel, milleks kohus luges:

- Seaduse sunnil (*disclosure is under compulsion by law*) ehk konkreetsest õigusaktist tulenevate nõuete täitmisel. Ühendkuningriikides võib avaldamine olla kohustuslik näiteks pangandusjärelevalvele, maksuasjades ning kriminaalasjades⁴⁰;
- Avalikes huvides (*duty to the public to disclose*) ehk juhtumitel, mil oht riigile või avalikule kohustusele asendab panga konfidentsiaalsuskohustuse⁴¹;
- Panga huvide edendamiseks (*interest of the bank require disclosure*) ehk juhul, kui pank esitab hagi oma kliendi vastu võlgnevuse tasumiseks;
- Kliendi selgesõnalisel või eeldataval nõusolekul (*disclosure is made by the express or implied consent of the customer*).⁴²

Õiguskirjanduses on Tournieri printsiip saanud kriitika osaliseks, sest põhimõttes esitletud alused ei ole rakendamiseks piisavalt konkreetselt määratletud ning neid on rakendatud liiga kitsas kontekstis, mis ei võimalda pangasaladusel pidada sammu üldiste õiguslike arengutega.⁴³ Samal ajal on Tournier printsiip pangasaladuse avaldamise alusprintsiip tänase päevani.

Krediidiasutuste seadusest leiab siiski kõik Tournier printsiibi elemendid ühel või teisel kujul. Päris üks ühele sarnane Eesti regulatsioon Tournier printsiibiga ei ole, peamine põhjus seisneb selles, et tegemist on *common law* põhimõttega, mille üks-ühele üle kandmine Mandri-Euroopa õigusruumi ei olegi võimalik. Esmalt seeõttu, et Eesti õiguses tuleneb pangasaladuse kaitse

⁴⁰ G. Godgrey. D. Newcomb. B. Burke. G. Chen. N. Schmidt. E. Stadler. D. Coucouni. W. Johnston. W. H. Boss. Bank Confidentiality – A Dying Duty But Not Dead Yet?. Business Law International. Vol 17, no 3, 2016, pp 178-180.

⁴¹ H. Schulze. Confidentiality and Secrecy in the Bank-Client Relationship. The Quarterly Law review for People in Business. Vol 15, part 3, 2007, p 122.

⁴² *Tournier v National Provincial and Union Bank of England*. Court of Appeal. 17.12.1923, 1 KB 461.

⁴³ R. Spearman. Disclosure of confidential information: Tournier and “disclosure in the interests of the bank” reappraised. Butterworths Journal of International Banking and Financial Law. February 2012, pp 78-82.

eelkõige seadusest⁴⁴ ning krediitiasutuse ja kliendi vahelisest lepingulisest suhtest tulenevad õigused ja kohustused on täiendav pangasaladuse allikas. Teine põhjus, miks Tournier printsiip Eesti õigusruumi hästi ei sobi, on asjaolu, et seadusandja on mitmed olulised valikud teinud krediitiasutuse eest ära, jättes krediitiasutuse diskretsiooniruumi oluliselt väiksemaks, kui see on *common law* õigusruumis. Eestis on pangasaladuse avaldamine lubatud ainult seaduses sätestatud ammendavatel juhtudel. Pangasaladuse avaldamine haldurile pankrotimenetluses on lubatud, kui klient annab selleks nõusoleku (KAS § 88 lg 3). Seaduse sunnil peab krediitiasutus avaldama pangasaladuse pankrotihaldurile ja ajutisele haldurile nende seaduses sätestastaud ülesannete täitmiseks (KAS § 88 lg 5 p 6).

Rose-Marie Belle Antoine kohaselt saab ja peab pangasaladuse avaldamise lubatavuse hindamiseks kasutama teatud reegleid. Tegemist ei ole õigusloova iseloomuga reeglitega, vaid pigem juhistega, mis võimaldavad hinnata, kas pangasaladuse avaldamine konkreetses olukorras on õiguspärane ja lubatav. Antoine leiab ka ise, et pankade vahendusel rutiinne finantsasjade kohta aruandmine ilma adekvaatsete ja nõuetekohaste protseduurideta suurendab privaatsusõiguse ja avaliku huvi vahelise peene joone ületamise ohtu.⁴⁵ Antoine pakub pangasaladuse hoidmise kohustusest kõrvale kaldumise hindamiseks järgnevad testid, mis põhinevad nii *common law* kui ka Mandri-Euroopa õigusruumi põhimõtetel:⁴⁶

- Riiklikes huvides vajalik või õigustatav. Tasakaalu leidmisel tuleks arvestada järgnevaid faktoreid: dokumentide iseloom, millist teavet need dokumendid sisaldavad, sellise teabe avaldamise potentsiaalne kahju õigussuhtele, mille tulemusena vastav dokument tekkis, teabe õigusvastase avaldamise vältimiseks loodud nõuetekohased protseduurid, teabele ligipääsu saamise vajaduse suurus ning kas on seaduslik mandaat või lubav avalik kord, mis keelab avaldamist.⁴⁷ Vajalikkuse näitamisel peab tõestama, et on vajadus teabe järele on piisav, et kaaluda üle üksikisiku huvid privaatsusele.

⁴⁴ Krediitiasutuste seaduse § 88 muutmise seaduse eelnõu 323 SE. - <https://www.riigikogu.ee/tegevus/eelnoud/eelnou/4eac3fc3-0253-3806-ac87-4019c3d8abe6/Krediitiasutuste%20seaduse%20C2%A7%2088%20muutmise%20seadus> (22.04.2018), lk 2.

⁴⁵ R. Antoine, p 236.

⁴⁶ Samas, pp 260.

⁴⁷ Samas, p 263.

Vajaduse argument ei saa olla seaduselünk, mida kasutada inimõiguste kaitse kohustusest kõrvale hiilimiseks.⁴⁸

- Proportionaalsuse test on konstitutsionaalse jurisprudentsi põhimõte. Proportionaalsus tunnistab, et vahel on isikute õiguste riive vajalik, kuid samal ajal tagab, et see riive oleks võimalikult vähekoormav nõudes, et eesmärgi saavutamiseks kasutatav meede peab olema sobiv ja vajalik. Proportionaalsuse põhimõte on seotud seisukohaga, et võimu ei tohi kasutada ulatuslikumalt, kui on eesmärgi saavutamiseks vajalik.⁴⁹ Otsus proportionaalsuse kohta määrab, mis on õigustatud ja milline on legitiimne privaatsusõiguse piir.⁵⁰
- Teised abistavad standardid:
 - Kas enne õiguste riivet/rikkumist on põhjendatud kahtlus, et õiguste riive on õigusvastane;
 - Kas õiguste riive subjektidena on sihtmärgistatud õiged isikud või õigete isikute hulk;
 - Kas seadusega sätestatud nõuetekohast protseduuri on rakendatud.

Eesti seadusandja pole ette näinud olulist isikute õiguste hindamise reeglit, välja arvatud pangasaladusega kaitstud andmete kasutamise eesmärgi avaldamine järelepärimise esitaja poolt (KAS § 88 lg 6 p 3). Seda asjaolu kinnitab see, et pangasaladuse regulatsiooni, eriti pangasaladuse avaldamise aluste, muutmise vajadus tuleneb enamasti soovist laiendada avaliku võimu kandjate volitusi pangasaladust sisaldavate andmete saamisel.⁵¹ Seega muudatused on

⁴⁸ R. Antoine, pp 265-266.

⁴⁹ Samas, p 269.

⁵⁰ Samas, p 267

⁵¹ Isikut tõendavate dokumentide seaduse, krediitiasutuste seaduse ning rahapesu ja terrorismi rahastamise tõkestamise seaduse muutmise seaduse eelnõu 232 SE. - <https://www.riigikogu.ee/tegevus/eelnoud/eelnou/954a096c-722d-4e9a-8000-e292026f8156/Isikut%20t%C3%B5endavate%20dokumentide%20seaduse,%20krediitiasutuste%20seaduse%20ning%20rahapesu%20ja%20terrorismi%20rahastamise%20t%C3%B5kestamise%20seaduse%20muutmise%20seadus> (22.04.2018). Krediitiasutuste seaduse muutmise seaduse eelnõu 871 SE. - <https://www.riigikogu.ee/tegevus/eelnoud/eelnou/ddfb6e48-c44c-3069-898a-eaea21a3f9ac/Krediitiasutuste%20seaduse%20muutmise%20seadus> (22.04.2018). Tagatise fondi seaduse eelnõu 962 SE. - <https://www.riigikogu.ee/tegevus/eelnoud/eelnou/f08f426d-b0be-306a-a1f1-834f28d9b5f0/Tagatise%20fondi%20seadus> (22.04.2018).

tingitud riigiasutuste praktilisest vajadusest pääseda lihtsamini ligi pangasaladusega kaitstud teabele. Pangasaladuse avaldamise aluste laiendamisel on seadusandja silmas pidanud järgnevaid rahvusvaheliselt aktsepteeritavaid eesmärke:

- pangasaladuse õiguslik regulatsioon peab tagama isikute privaatsuse kaitse, kuid ei tohi takistada avaliku võimu teostamist;
- pangasaladust võib ja peab avaldama pädevale isikule mahus, mis on vajalik tema ülesannete täitmiseks;
- isikud, kellele pangasaladust avaldatakse, peavad seda saladuses hoidma;
- seadus peab omama ühiskonnas regulatiivset iseloomu.⁵²

Seadusandja on leidnud, et sellistel põhimõtetel ja kujul kehtiv pangasaladus tagab ühelt poolt krediitiasutuste klientide privaatsuse ning teiselt poolt avaliku võimu teostamiseks vajaliku pangasaladuse korrektse avaldamise kolmandatele isikutele, vähendades seejuures sellega seonduvaid vaidlusi.⁵³ Käesoleva magistritöö autor leiab, et tava tasandil oleks mõistlik olemasolevat regulatsiooni täiendada põhimõtetega, mis võimaldavad kõikidel krediitiasutustel samadel alustel ja korras hinnata, millises ulatuses on pangasaladuse avaldamine lubatud. Selline lähenemine ei eelda regulatsiooni muutmiseks mahukate täpsustuste tegemist, kuid samas tagaks normi ühtlase rakendamise. Käesoleva töö autor leiab, et pangasaladuse avaldamise ulatuse hindamisel võiks kasutada põhiseaduslikkuse kontrollist proportsionaalsuse hindamise elemente sobivust ja vajalikkust (täpsemalt analüüsitud peatükis 2.2.2).

Kadri Siibak on leidnud, et lisaks põhiseaduslike õiguste riive kontrollile peaksid pangad sisse seadma pangasaladuse eraõigusliku kaitse vahendid, et vältida põhiseaduslikust õigusest eraõiguslike vahenditega möödahiilimist.⁵⁴ Olgugi, et pangasaladuse kaitse tuleneb otse seadusest, on krediitiasutused pangasaladuse kaitsmise kohustuse lisanud oma kliendilepingutesse ja Pangaliit on vastu võtnud Hea Pangandustava, mis omakorda sätestab pangasaladuse hoidmise kohustuse. Kõikide pankade tingimustes on sätestatud, et

⁵² 323 SE, lk 2.

⁵³ 323 SE, lk 3.

⁵⁴ Raa/Siibak, lk 172.

pangasaladuse avaldamine on lubatud ainult kliendi nõusolekul või seaduses sätestatud kohustuse täitmiseks.⁵⁵

Pangasaladuse avaldamine on põhjendatud, sest selle abil on võimalik vältida kuritegusid ning aidata kaasa menetlustele mille vastu on avalikkuse huvi, näiteks pankrotimenetlus. Pangasaladuse avaldamiseks on õigusteoorias välja töötatud mitmeid teooriaid ning abistavate küsimustega skeeme. Eesti õiguses on pangasaladuse avaldamine seadusega reguleeritud protsess. Lisaks on Eestis tegutsevad krediitiasutused pangasaladuse avaldamise alused sätestanud ka oma üldtingimustes. Pangasaladuse avaldamise ühtlase rakendamise eesmärgil on vaja tava tasandil täpsustada täiendavate põhimõtetega.

1.3. Halduri õiguslik staatus pangasaladuse avaldamise taotlemisel pankrotimenetluses

Eelnevates peatükkides on analüüsitud, millisel alustel pangasaladus põhineb ning millistel alustel on võimalik pangasaladuse avaldamine. Pankrotimenetluse puhul on oluline hinnata, milline on halduri õiguslik staatus pangasaladuse avaldamise taotlemisel, sest sellest oleneb ka pangasaladuse avaldamise ulatus. Sellest tulenevalt on käesoleva peatüki eesmärk analüüsida, milline on halduri õiguslik staatus just pangasaladuse avaldamise taotlemisel.

Halduri rolli krediitiasutuste kliendi kohta käiva pangasaladuse küsimisel ei ole varem kohtupraktikas ega õigusteoreetilistes allikates käsitletud. Üldiselt on õigusteoorias pankrotihaldurit käsitatud nii ametiisikuna, ettevõtjana kui ka vaba elukutse esindajana.⁵⁶ Enne 2010. aastat kehtinud pankrotiseaduse kohaselt oli pankrotihaldur võlgniku seaduslik esindaja, kes tegi võlgniku nimel pankrotivaraga seonduvaid tehinguid ja muid toiminguid ning esindas võlgnikku kohtus pankrotivaraga seotud vaidlustes. Paul Varul jõudis seisukohale, et hoolimata pankrotihalduri kohustusest kaitsta võlgniku seadusest tulenevaid õigusi, peab pankrotihaldur

⁵⁵ Inbank AS üldtingimuste p 9.1; AS LHV Pank üldtingimuste p 3.1; AS SEB Pank üldtingimuste p 52-54; BIGBANK AS üldtingimuste p 4.1.2; Coop Pank AS üldtingimuste p 3.1; Luminor Bank AS üldtingimuste p 9.3; Swedbank AS üldtingimuste p 4.1; Tallinna Äripank AS üldtingimuste p 8.

⁵⁶ A. Novikov. Pankrotihalduri roll pankrotimenetluses. Juhendaja Paul Varul. Magistritöö. Tartu: TÜ õigusteaduskond 2013 lk 27; A. Sepp. Haldur pankrotimenetluse organina. Juhendaja Paul Varul. Magistritöö. Tartu: TÜ õigusteaduskond 2014, lk 35.

pankrotimenetluse eesmärgist lähtuvalt tegutseda ka võlausaldajate huvides, sest pankrotimenetlus toimub ikkagi võlausaldajate huvides ja nende kaitseks.⁵⁷ Esindusteooria juba oma olemuses sisaldab huvide konflikti, sest pankrotihaldur ei saa tegutseda nii võlgniku kui võlausaldajate huvides nende vastandlike huvide tõttu.⁵⁸ Esindusteooria tekitab praktikas probleeme näiteks tagasivõitmise instituudi rakendamisel, sest pankrotihaldur esitab hagi võlgniku nimel, kuid sellise hagi sisu ei ole võlgniku huvides.⁵⁹

Pankrotihalduri huvide konflikti probleemi ja muud esindusteooriast tulenevad vasturääkivused kõrvaldas alates 2010. aastast kehtiv pankrotiseaduse redaktsioon, milles kasutatakse pankrotihalduri õigusliku seisundi määratlemisel ametiteooriat.⁶⁰ Ametiteooria kohaselt on pankrotihaldur õigusemõistmise organ, mis tegutseb ametiseisundist tulenevalt enda nimel ja vastutusel pankrotivara esindajana.⁶¹ Hetkel kehtiva PankrS § 54¹ lg 1 järgi pankrotihaldur teeb pankrotivaraga seonduvaid tehinguid ja muid toiminguid. Pankrotihalduri tegevuse tulemusena tekkivate õiguste ja kohustuste kandjaks on võlgnik, kui seadusest ei tulene teisiti. Pankrotihaldur osaleb oma ülesannetest tulenevalt poolena võlgniku asemel kohtus pankrotivaraga seotud vaidlustes. Seega pankrotihalduri tegutsemisvolitused ei tulene enam juriidilise isiku juhtimisorgani esindamise õigusest, vaid pankrotihaldur on eristaatuses subjekt, kes temale seadusega pandud ametiülesannetest tulenevalt on volitatud tegema enda nimel tehinguid ja muid toiminguid pankrotivaraga.

Sellest hoolimata ei sätesta seadus konkreetselt pankrotihalduri õiguslikku staatust.⁶² Esindusteooria kohaselt oleks pankrotihalduri näol tegemist võlgniku esindajaga, kellel on samasugused õigused ja kohustused nagu võlgniku juhatuse liikmel. Sellisel juhul ei tekigi õiguslikku küsimust sellest, kas ja millises ulatuses peaks krediidiasutus võlgniku kohta pangasaladust pankrotihaldurile avaldama. Pankrotihalduril peaks oma esindusõigusest tulenevalt olema õigus ligi pääseda kogu võlgniku kohta käivale informatsioonile, mis on

⁵⁷ P. Varul. Pankrotimenetluse uued parandusettepanekud. – Juridica 2008/VI, lk 363.

⁵⁸ A. Novikov, lk 28.

⁵⁹ A. Sepp, lk 37.

⁶⁰ A. Novikov, lk 29.

⁶¹ Samas, lk 29.

⁶² S. Paulman. Riiklik järelevalve pankrotihalduri tegevuse üle pankrotimenetluses. Juhendaja: Paul Varul. Magistritöö. Tartu: TÜ õigusteaduskond 2012, lk 19.

krediidiasutuse käsutuses. Küll aga tekiks probleem pankrotimenetluse suhtes kolmandate isikute ja võlausaldajate kohta teabe taotlemisel, sest nende suhtes puudub halduril esindusõigus.

Pankrotihalduri õiguslik seisund suhetes krediidiasutusega peaks kooskõlas ametiteooriaga olema hõlmatud pankrotihalduri ametist tulenevate õigustega tegutseda võlgniku asemel. PankrS § 54¹ lg 3 kohaselt on juriidiliselt isikust võlgniku pankrotimenetluse korral pankrotihalduril õigus teha kõiki tehinguid ja õigustoiminguid pankrotivaraga.⁶³ Kogu krediidiasutuse käes olevat vara, sealhulgas nii õigused kui ka kohustused, võib juriidiliselt isikust võlgniku korral pidada pankrotivaraks. Lisaks on PankrS § 124 lg 3 kohaselt pankrotihalduril juriidilisest isikust võlgniku pankrotimenetluses juriidilise isiku juhatuse või seda asendava organi õigused ja kohustused, mis ei ole vastuolus pankrotimenetluse eesmärgiga ning sellisel juhul vastutab pankrotihaldur nagu juhtorgani liige. TsÜS § 34 lg 1 järgi loetakse juriidilise isiku juhatuse või seda asendav organ suhetes teiste isikutega juriidilise isiku seaduslikuks esindajaks. Eeltoodud kahe sätte sõnastusest tulenevalt võiks väita, et pankrotihaldur on pankrotimenetluse kestel suhtluses krediidiasutusega võlgniku esindaja, kellele võib avaldada pangasaladusega kaitstud informatsiooni võlgniku kohta.

Füüsilisest isikust võlgniku pankrotimenetluse korral on pankrotihalduril õigus teha ainult neid tehinguid ja õigustoiminguid, mis on vajalikud pankrotimenetluse eesmärgi saavutamiseks ja pankrotihalduri ülesannete täitmiseks (PankrS § 54¹ lg 4). Riigikohus on 2007. aastal asunud seisukohale, et füüsilisest isikust võlgniku pankrotivaraga seotud kohtumenetluses ei ole pankrotihaldur kolmas isik, vaid võlgniku seaduslik esindaja.⁶⁴ Antud seisukoht on võetud enne ametiteooriale üleminekut, mille tõttu ei ole Riigikohtu selline seisukoht hetkel kehtiva pankrotiseaduse tõlgendamisel asjakohane.

⁶³ Välja arvatud juhul, kui on määratud mitu haldurit. Sellisel juhul tuleb lähtuda PankrS § 54¹ lg-st 2, mille kohaselt juhul, kui pankrotimenetluse läbiviimiseks on määratud mitu haldurit, võib pankrotivaraga tehinguid või muid toiminguid teha iga haldur, kui kohus ei ole halduri nimetamisel ette näinud, et haldurid võivad tehingu või muu toimingut teha üksnes ühiselt. Kolmandate isikute suhtes kehtib ühine tehingu või muu toimingut tegemise nõue ainult juhul, kui see on kantud vastavasse registrisse.

⁶⁴ Riigikohtu tsiviilkolleegiumi 6.02.2008 otsus asjas nr 3-2-1-103-07 p 17.

Pankrotihalduri seisundi määramisel on ka alternatiivne lähenemine, mille kohaselt on pankrotihaldur sarnaselt kohtutäituri (kohtutäituri seadus (KTS)⁶⁵ § 2 lg 1) ja notariga (notariaadiseadus (NotS)⁶⁶ § 2 lg 1) avalik-õiguslikku ametit pidav isik. Õiguskirjanduses on leitud, et pankrotihalduri roll on võrreldav kohtutäituri rolliga. Kohtutäitur on avalik-õiguslikku ametit pidav sõltumatu isik, kellele riik on delegeerinud osa riigivõimu teostamisest. Kohtutäiturid peavad ametit oma nimel ja vastutusel. Nii kohtutäituri kui ka pankrotihaldur ei ole võlgniku ega võlausaldaja esindajad, vaid tegutsevad erapooletu avaliku võimu kandjana.⁶⁷ Kohtutäituri seaduse eelnõu seletuskirja järgi on kohtutäituri ja pankrotihalduri näol tegemist sarnase staatusega isikutega.⁶⁸ Haldurid ja kohtutäiturid on koondunud ka ühiselt Kohtutäiturite ja Pankrotihaldurite Koja alla. Halduri ja kohtutäituri ametite regulatsioonides esineb ka erisusi. Erinevused on eelkõige ametikitsenduste, vastutuse ning sõltumatuse ja erapooletuse tagatiste osas.⁶⁹

Kohtupraktika on neid erinevusi analoogia korras asunud vähendama. KTS § 9 lg 1 kohaselt vastutab kohtutäitur oma ametitegevuse käigus süüliselt tekitatud kahju eest riigivastutuse seaduses (RVastS)⁷⁰ sätestatud alustel ja ulatuses. Pankrotihalduri vastutust riigivastutuse seaduses sätestatud alustel ei ole. Riigikohus lahendis nr 3-2-1-66-15 öelnud, et analoogia alusel on võimalik ka pankrotihalduri vastutus riigivastutuse seaduse alusel. „Lisaks kohtutäituri ja pankrotihalduri ametite iseloomulike tunnuste sarnasusele, on ühenduslülisid ka nende ametite tegevust reguleerivate seaduste vahel. Pankrotihaldurite tegevust pankrotivara müümisel, sh enampakkumisel müügi korral reguleerib suuremas osas täitemenetluse seadustik (TMS)⁷¹. Haldur müüb pankrotivara PankrS § 135 lg 1 ja § 136 lg 1 järgi täitemenetluse seadustikus sätestatud korras, arvestades pankrotiseaduses sätestatud erisusi. Täitemenetluse korral on müügi korraldajaks kohtutäitur. KTS § 9 lg 8 kohaselt, vaadatakse kohtutäituri poolt kahju hüvitamisega seotud vaidlused vaadatakse läbi maakohtus. KTS § 67 jj järgi on kohtutäiturite ja pankrotihaldurite esindusorganiks koda, mis on § 67 lg 1 järgi avalik-õiguslik

⁶⁵ RT I, 30.12.2017, 17.

⁶⁶ RT I, 09.05.2017, 24.

⁶⁷ A. Sepp, lk 39; A. Alekand. Täitemenetlusõigus (3. trükk). Tallinn: Juura 2017, lk 34.

⁶⁸ Kohtutäituri seaduse eelnõu 462 SE. - <https://www.riigikogu.ee/tegevus/eelnoud/eelnou/1b0d01ec-f7b5-2581-75d9-dda4dd01275a> (22.04.2018).

⁶⁹ A. Alekand, lk 34.

⁷⁰ RT I, 17.12.2015, 76.

⁷¹ RT I, 30.12.2017, 19.

juriidiline isik, mille liikmeteks on kõik kohtutäiturid ja pankrotihaldurid. PankrS § 3 lg 4 sätestab, et pankrotiseaduses sätestatud juhtudel teeb täitemenetluse seadustikus sätestatud toiminguid haldur, kellel on täituri õigused ja kohustused. TMS § 100 lg 4 teise lause kohaselt kantakse ostjale tagastamata jääv tagatisraha koja eelarvesse. TMS § 83 lg 1 esimese lause kohaselt võib kohtutäitur (pankrotimenetluses pankrotihaldur) enampakkumise korral määrata enampakkumisel osalejatele tagatisraha suuruseks kuni kümme protsenti alghinnast. Kolleegiumi hinnangul täidab pankrotihaldur enampakkumisel müümist korraldades, sh tagatisraha suuruse määramise tähenduses samuti avalik-õiguslikke ülesandeid nagu kohtutäitur. Muu hulgas sõltub pankrotihalduri otsusest tagatisraha määramisel see, millises ulatuses võidakse tagatisraha hiljem kanda koja eelarvesse TMS § 100 lg 4 alusel. Seega ei erine pankrotihalduri vastutus tagatisraha määramisel olemuselt kohtutäituri vastutusest. Kolleegiumi arvates on võimalik KTS § 9 lg 1 esimest lauset ja lg-t 8 tõlgendada selliselt, et nende sätete alusel tuleb lahendada ka kohtutäituri vastu esitatav alusetu rikastumise nõue. Enampakkumisel tasutud tagatisraha tagastamata jätmisest tuleneva alusetu rikastumise nõude lahendamisel maakohtus tuleb seaduses selge regulatsiooni puudumise tõttu KTS § 9 lg 1 esimese lause analoogilise kohaldamise abil lähtuda riigivastutuse seadusest.⁷²

Eelnevast tulenevalt leiab käesoleva töö autor, et halduri käsitlemine avalik-õiguslikku ametit pidava isikuna pangasaladuse avaldamise kontekstis on mõistlikum kui lähtuda ainult ametiteooriast, mille puhul ei ole selge, kas haldur täidab oma ametist tulenevaid ülesandeid, milleks teatud juhtudel võib olla võlgniku esindamine. Esiteks toetab sellist seisukohta õiguskirjandus ning praktikas on pankrotihalduri roll muutumas aina sarnasemaks ja võrreldavamaks kohtutäituri omaga. Erinevalt kohtutäiturist on halduril teatud juhtudel võlgniku esindusfunktsioon, mille rakendamine ametiteooria valguses saab kohtupraktikas aina rohkem selgust. Pangasaladuse avaldamise kontekstis on protsessi selguse mõttes mõistlikum asuda seisukohale, et haldur mitte ei esinda võlgnikku ega võlausaldajaid, vaid küsib andmeid võlgniku kohta avalik-õigusliku ametit pidava isikuna.

Haldur võiks olla sellisest lähenemisest huvitatud lihtsalt põhjusel: avalik-õiguslikku ametit pidava isikuna on tal õigus võlgniku kohta pärida oluliselt suuremal hulgal infot, sest privaatsusõiguse riive ja pangasaladuse hoidmise kohustusest kõrvale kaldumine avalikes huvides on õigustatud suuremal määral kui oleks näiteks erahuvides. Samas läbi õiguste

⁷² Riigikohtu tsiviilkolleegiumi 21.10.2015 otsus asjas nr 3-2-1-66-15 p 10.

suurenemise langeb ka haldurile kohustus kriitiliselt hinnata ega pangasaladusega kaitstud andmete avaldamine ei riku avaldamise subjekti õigusi. Halduri käsitlemine avalik-õiguslikku ametit pidava isikuna lihtsustab oluliselt hindamist, millises ulatuses ja kelle kohta halduril on õigus krediidasutuselt teavet küsida. Kui asuda seisukohale, et haldur on avalik-õiguslikku ametit pidav isik, on tal õigus riigivõimu poolt antud ülesande täitmiseks õigus infot küsida lisaks võlgnikule ka kolmandate isikute ja ka võlausaldaja kohta. Seejuures tuleb oluliselt rangemalt hinnata, kas vastav teave on haldurile vajalik tema ülesannete täitmiseks.

Halduri käsitlemine avalik-õigusliku ametit pidava isikuna peaks olema ka krediidasutuse huvides hoolimata sellest, et sellise tõlgenduse kohaselt on halduril õigus küsida suuremal hulgal infot. Mida kergemini on halduril võimalik pankrotimenetluses asjakohast teavet koguda, seda kiirem ja efektiivsem on pankrotimenetlus. Kiire ja efektiivne pankrotimenetlus omakorda tagab kvaliteetsema majanduskeskkonna, mis omakorda tähendab, et krediidasutus saab välja anda rohkem krediiti. Efektiivne menetlus on krediidasutuse huvides igal juhul eriti siis, kui krediidasutus on pankrotimenetluses võlausaldaja.

Ajutisele haldurile on mõistlik omistada sama õiguslik staatus nagu pankrotihaldurile. Esiteks on nii ajutisele haldurile kui ka pankrotihaldurile esitatud nõuded samad (PankrS § 22 lg 1 ja § 56), neil on samad õigused ja kohustused (PankrS § 22 lg 2 ja 3 ning § 55 lg 4) ning ka nende ülesanded on sarnase iseloomuga, arvestades erisust, et ajutise halduri roll kogu pankrotimenetluse kontekstis on veidi pinnapealsem. Pankrotihalduri ja ajutise halduri eristamisel pangasaladuse avaldamise kontekstis ei ole mõtet ka seetõttu, et see tekitaks juurde täiendava tasandi, mis teeks kogu pangasaladuse avaldamise protsessi tarbetult keerulisemaks. Krediidasutuse töötaja vaatevinklist ei ole pankrotihalduril ja ajutisel halduril pangasaladuse avaldamise kontekstis olulist vahet ning püüdlus neid eristada ei tooks praktikas kaasa avaldadava teabe osas erisusi.

Krediidasutuse kliendi kohta pangasaladuse avaldamise taotlemisel tegutseb haldur avalik-õiguslikku ametit pidava isikuna. Sellisest lähenemisest tulenevalt on halduril oluliselt laiemad õigused pangasaladuse avaldamist taotleda kõikide pankrotimenetluse suhtes oluliste isikute kohta. Sellest käsitlusest lähtuvalt on halduril ka oluliselt suurem vastutus ise veenduda, et järelepärimises nõutud andmete avaldamine kahjustaks avaldamise subjekti võimalikult väiksel määral. Avalik-õigusliku isikuna tegutsevad nii ajutine haldur kui ka pankrotihaldur.

II HALDURI KOOSTATUD JÄRELEPÄRIMISELE KOHALDUVAD NÕUDED JA NENDE TÄITMISE KONTROLLIMINE

2.1. Järelepärimisele kohalduvad formaalsed nõuded ja nende täitmise kontrollimine

Käesolevas peatükis analüüsitakse, millised on pangasaladuse avaldamise protseduuri reeglid. Pangasaladuse avaldamine on protsess, mille käigus krediidasutus annab kolmanda isiku käsutusse andmeid oma kliendi kohta. Pangasaladuse avaldamisega ei tohi rikkuda isiku privaatsusõigusi ning püsima peab jääma panga ja kliendi vaheline usaldusuhe. Seetõttu on kõikide osapoolte huvides, et andmete avaldamiseks oleks krediidasutustele ja halduritele kehtiv protseduur, mis võimaldab hilisemate vaidluste korral kontrollida andmete avaldamise õiguspärasust. See omakorda tahab isikute võrdse kohtlemise, seda nii krediidasutuste klientide suhtes kui ka avaldamist taotlevate haldurite jaoks. KAS § 88 lg 5 kohaselt peab krediidasutus pangasaladuse avaldama vastusena järelepärimisele, mille esitamise kord ja nõuded on sätestatud samas paragrahvis. Käesolevas peatükis analüüsitakse just järelepärimise formaalseid nõudeid. Iga formaalse nõude juures üritatakse anda vastus küsimusele, miks selline nõue vajalik on. Lisaks antakse hinnang, kas ja kuidas on formaalne nõude täitmise hindamine vajalik ning kuidas saab krediidasutuse töötaja järelepärimise nõuetele vastavust hinnata.

KAS § 88 lg 5 kohaselt peab halduri esitatud taotlus olema kirjalikus või elektroonilises vormis või esitatud TMS §-s 63¹ sätestatud elektroonilise arestimissüsteemi kaudu. KAS § 88 lg-s 6 sätestatakse nõuded, mille kohaselt tuleb järelepärimisse märkida:

- järelepärimise esitaja nimi, ametinimetus või viide tema pädevuse muule õiguslikule alusele, aadress ja sidevahendite andmed;
- kliendi, kelle suhtes järelepärimine on esitatud, nimi või ärinimi koos isikukoodi või sünniaja või registrikoodiga;
- taotletavate andmete kasutamise eesmärk ja nende ammendav loetelu või kirjeldus;
- järelepärimise esitamise õiguslik alus;
- järelepärimise esitaja allkiri.

Pankrotiseadus eraldi vorminõudeid halduri esitatud järelepärimisele ette ei näe.

Madis Kallion on kõik KAS 88 lg-s 6 sätestatud nõuded ilma põhjalikuma analüüsita liigitanud vorminõuete alla.⁷³ Käesoleva töö autor selle seisukohaga ei nõustu, sest vorminõuded kitsas tähenduses on tsiviilseadustiku üldosa seaduse (TsÜS)⁷⁴ 4. peatükis loetletud vormid, kuid KAS § 88 lõikes 6 sätestatud nõuded on oluliselt laiemad kui vorminõuded tsiviilseadustiku üldosa seaduse mõistes. Käesoleva töö autor leiab, et taotletavate andmete eesmärgi ja nende ammendava loetelu tõlgendamisel on lisaks formaalsele kontrollile vajalik sisuline analüüs. Seetõttu käsitletakse formaalsete nõuetena järgnevaid nõudeid: järelepärimise esitaja nimi, ametinimetus või viide tema pädevuse muule õiguslikule alusele, aadress ja sidevahendite andmed (lg 1); kliendi, kelle suhtes järelepärimine on esitatud, nimi või ärinimi koos isikukoodi või sünniaja või registrikoodiga (lg 2); järelepärimise esitamise õiguslik alus (p 4) ja järelepärimise esitaja allkiri (lg 5). Ülejäänud nimetatud lõikes sätestatud nõuded on sisulised, mida käsitletakse alapeatükis 2.2.

Seadusandja on määranud KAS § 88 lg-s 5 järelepärimise esitamise jaoks nii kirjaliku ja elektroonilise vormi kui ka elektroonilise arestimissüsteemi. Vorminõuded kitsas tähenduses täidavad mitmeid funktsioone: tõendamiskatsioon (teingu tegemiste fakti ja teingu sisu hilisema kindlakstegemise ja tõendamise lihtsustamine), hoiatusfunktsioon (käibes osalejate hoiatamine liigse kiirustamise ja teingu läbimõtlematu ning kergekäelise tegemise eest) ning nõustamiskatsioon (teingut teha sooviva isiku nõustamine antud valdkonna erapooletu asjatundja (notari) poolt).⁷⁵

Juhul, kui teingu vorm on kirjalik, peab teingudokument olema teingu teinud isikute poolt omakäeliselt allkirjastatud TsÜS § 78 lg 1 kohaselt. Dokumendi allkirjastamine on kirjaliku vormi põhitingimus, mis eristab seda kirjalikku taasesitamist võimaldavas vormist.⁷⁶ Elektrooniline vorm ei ole iseseisev vormi liik, vaid see lihtsalt asendab kirjalikku vormi ja on sellega võrdsustatud.⁷⁷ Selleks, et elektrooniliselt esitatud järelepärimine oleks võrdsustatud kirjaliku vormiga, peab olema tagatud, et isikut on võimalik kindlaks teha sama

⁷³ M. Kallion, lk 16.

⁷⁴ RT I, 20.04.2017, 21.

⁷⁵ P. Varul, I. Kull, V. Kõve, M. Käerdi. Tsiviilseadustiku üldosa seadus. Kommenteeritud väljaanne. Tallinn: Juura 2010, lk 243. P. Varul (jt),

⁷⁶ Samas, VÕS § 78 komm 3.2.

⁷⁷ Samas, TsÜS § 80 komm 3.1.

usaldusvääruse astmega nagu kirjaliku vormi puhul.⁷⁸ Elektroonilises vormis tehtud tehing peab: 1) olema tehtud püsivat taasesitamist võimaldaval viisil ja 2) sisaldama tehingu teinud isikute nimesid ja 3) olema tehingu teinud isikute poolt elektrooniliselt allkirjastatud (TsÜS § 80). Elektroonilises vormis esitatud järelepärimine peab vastama kõigile kolmele nõudmisele. Arvestades tehnoloogia võidukäiku ja tehnoloogilistele lahendustele ümberorienteerumist on asjaajamise kiiruse ja efektiivsuse aspektist kirjalikus vormis asjaajamine liialt aeglane ning mõistlik on eelistada elektroonilist vormi.

Kolmanda võimalusena võib järelepärimise esitada läbi elektroonilise arestimissüsteemi ehk e-aresti kaudu. E-aresti ülesanne on lihtsustada krediitiasutusel täita seadusest tulenevat kohustust uuele kliendile konto avamisel kontrollida, kas isiku suhtes on kehtivaid kohtutäituri poolt üles seatud arestimisakte. E-aresti vahendusel on lisaks võimalik varade arestimisõigust omavatel osapooltel (sh kohtutäituritel) esitada krediitiasutustele taotlusi, neid muuta ning krediitiasutustelt vastuseid saada. KAS § 88 lg 6³ kohaselt peab e-aresti kaudu esitatud järelepärimises olema märgitud:

- järelepärimise edastanud isiku identifitseerimist võimaldavad andmed;
- puudutatud isiku identifitseerimist võimaldavad andmed;
- taotletavate andmete loetelu või kirjeldus;
- järelepärimise esitamise õiguslik alus.

E-aresti vahendusel esitatud järelepärimisele on esitatud teistsugused nõuded, mis on ka leebemad kui kirjalikult või elektrooniliselt esitatud järelepärimisele. E-aresti vahendusel edastatavate andmete hulk ja ulatus on veidi piiratum, mistõttu võib olla õigustatud erinevate nõuete kehtestamine. Käesoleva töö autori hinnangul ei ole siiski põhjendatud, et e-aresti vahendusel esitatud järelepärimise puhul ei pea haldur välja tooma pangasaladuse kaitstud andmete kasutamise eesmärki, mis on pangasaladuse avaldamise ulatuse hindamisel üks olulisemaid pidepunkte.

Pangasaladuse avaldamise protsess peab kindlasti olema kirjalikus vormis ning hiljem järgitav ja kontrollitav nii krediitiasutuse siseorganitele (nt siseaudit ja vastavuskontroll) kui ka kohtutele ja finantsjärelevalvele. Lihtsuse huvides ei ole kohustuslike vormidena nõutud notariaalset kinnitamist või tõestamist, mis oleksid kõikidele osapooltele kulukad ning takistaksid oluliselt pankrotimenetluse efektiivset läbiviimist. Samuti pole lubatud suuline

⁷⁸ P. Varul (jt), TsÜS § 80 komm 3.1.

vorm, sest kogu protsessi juures ei tohi tähelepanuta jätta ka asjaolu, et järelepärimisega palub haldur krediidasutusel avaldada oma klientide kohta pangasaladuse ning suuline vorm ei võimalda tagada tõendamise- ega ka hoiatusfunktsiooni. Kõigi lubatud vorminõuete puhul on samas tagatud tõendamisefunktsioon, et hilisemate vaidluste korral oleks tõendamise protsess võimalikult lihtne, ning hoiatusfunktsioon, mis tagab, et haldur ei teeks pangasaladuse avaldamise järelepärimist läbimõtlematult ning kergekäeliselt.⁷⁹

Vorminõude täitmise kontroll ei ole õiguslikult keeruline protseduur. Krediidasutuse töötajad peavad eelkõige silmas pidama, et näiteks sidevahendite abil suulises vormis esitatud järelepärimine ei ole aktsepteeritav ning sellisel juhul tuleks paluda halduril esitada vorminõuetele vastav järelepärimine.

Seaduse kohaselt on krediidasutus õigustatud ja kohustatud pangasaladuse avaldama konkreetselt loetletud isikutele (KAS § 88 lg-d 3, 3¹, 4¹, 4², 5, 5¹, 9, 11) ning see loetelu isikutest on ammendav.⁸⁰ Seega kõige esimene materiaalne nõue seisneb selles, et järelepärimise peab esitama isik, kes on selleks õigustatud ning see tuleb ka järelepärimises ära märkida. KAS § 88 lg 6 p 1 kohaselt tuleb järelepärimises märkida halduri nimi, tema ametinimetust (kas pankrotihaldur või ajutine haldur) ning halduri kontaktid, sealhulgas aadress ja sidevahendite andmed. Nõue, et haldur peab järelepärimisele märkima oma kontaktandmed on esiteks praktilise iseloomuga. Juhul, kui järelepärimine vastab kõikidele nõuetele ja krediidasutus on kohustatud pangasaladuse avaldama, peab krediidasutusel olema teada, kuhu ja kellele vastav info saata. Teisalt on see krediidasutuse töötajale üks abivahend kontrollimaks, et järelepärimise esitanud isik on see, kellenä ta ennast esitleb.

Järelepärimise peab kindlasti esitama haldur enda nimel. PankrS § 56 lg 1 kohaselt võib pankrotihalduriks olla Kohtutäiturite ja Pankrotihaldurite Koja kutsekogu liige, kes on kas füüsiline isik, kellel on koja poolt antud haldurina tegutsemise õigus, vandeadvokaat, vandeaudiitor või õiguse õppesuunal vähemalt riiklikult tunnustatud magistrikraadi, sellele vastava kvalifikatsiooni või sellele vastava välisriigi kvalifikatsiooni omandanud kohtutäitur. Samadele nõudmisele peab vastama ka ajutine haldur (PankrS § 22 lg 1). Pankrotihaldurite

⁷⁹ P. Varul (jt), VÕS § 78 komm 3.1, VÕS § 80 komm 3.1.

⁸⁰ Krediidasutuste seaduse eelnõu 1070 SE. – <https://www.riigikogu.ee/tegevus/eelnoud/eelnou/ef7b0aa0-e300-345e-83e6-63fa05447c39/Krediidasutuste%20seadus> (22.04.2017).

nimekirja peab avalikkusele kättesaadavaks tegema Kohtutäiturite ja Pankrotihaldurite Koja veebilehel⁸¹ (PankrS § 59 lg 3). Käesoleva töö autor leiab, et krediidasutuse töötaja peaks kontrollima nimetatud nimekirjast, kas järelepärimise esitanud isikul on volitused haldurina tegutseda. Selline kontroll tagab, et täidetud on KAS § 88 lg 5 p 6 nõue avaldada pangasaladust selleks õigustatud isikule.

Lisaks peab haldur järelepärimises tooma välja selle esitamise õigusliku aluse. Haldurid peavad näitama krediidasutusele, et neil on selle konkreetse kliendi suhtes õigus pangasaladuse avaldamist nõuda. Seda on kõige lihtsam kontrollida kohtu määrusest, millega kohus on teinud otsuse ajutise halduri määramise kohta (PankrS § 15 lg 1) või millega on välja kuulutatud ettevõtte pankrot ja määratud pankrotihaldur (PankrS § 31 lg-d 4 ja 5). Kohus avaldab pankrotimääruse kohta pankrotiteate viivitamata väljaandes Ametlikud Teadaanded. Avaldatud teates on kindlasti märgitud, kes on asjas pankrotihaldur. Lisaks Ametlikest Teadaannetest kontrollimisele võib krediidasutus nõuda, et haldur edastaks kohtumääruse koos järelepärimisega.

Viimastel aastatel on Eesti tugevalt arendanud oma e-riigi kuvandit, sealhulgas lansseerinud e-residentsuse programmi. Programmi eesmärk on lihtsustada välisriikide kodanikel Eestis äriühingu asutamist luues lihtsad võimalused teha distantstilt internetipangas tehinguid, esitada elektrooniliselt maksudeklaratsioone ning digitaalselt allkirjastada dokumente ja lepinguid.⁸² Sellega kaasneb tõsiasi, et suurenda võib ka Eestiga on seotud piiriüleste pankrotimenetluste hulk, mille puhul huvide kese asub Eestist väljas. Seega võivad krediidasutuse poole pöörduda välisriikide haldurid, kelle volituste ja õiguste hindamine võib krediidasutuse jaoks osutuda keeruliseks. Maksejõuetusmenetluse määruse (edaspidi Maksejõuetusmäärus)⁸³ lisas B on loetletud kõikide EL liikmesriikide pädevate isikute ametinimetused, kes võivad nendes liikmesriikides olla seotud maksejõuetusmenetlusega. Käesoleva töö autor leiab, et neid võiks käsitleda samuti õigustatud isikutena, kes peavad pangasaladuse avaldamist taotlema krediidasutuste seaduses sätestatud korras tulenevalt EL ühtse majandusruumi põhimõttest. Kolmandatest riikidest haldurite puhul võiks krediidasutused pangasaladuse avaldamisest

⁸¹ Haldurite nimekiri kättesaadav veebilehel: <http://www.kpkoda.ee/content/avaliku-poole-lingid/kontaktinfo> (22.04.2018).

⁸² E-residentsuse ametlik veebileht. – <https://www.eesti.ee/et/ettevotja/eresidentsus/> (22.04.2018).

⁸³ Euroopa Parlamendi ja Nõukogu määrus (EL) nr 2015/848, 20. mai 2015, maksejõuetusmenetluse kohta (uuesti sõnastatud). – ELT L 141, 5.6.2015, lk 19-72.

keelduda, välja arvatud juhul, kui Eesti on konkreetse kolmanda riigiga sõlminud vastavasisulisi kokkuleppeid.

Järelepärimises peab olema märgitud klient, kelle kohta haldur infot küsib (KAS § 88 lg 6 p 2). Kliendi täpseks määratlemiseks peab olema taotluses välja toodud kliendi nimi või ärinimi ning vastavalt sellele kas isikukood või registrikood. Krediidiasutuse klient on iga isik, kes kasutab või on kasutanud krediidiasutuse poolt pakutavat teenust, või isik, kes on krediidiasutuse poole pöördunud teenuse kasutamise eesmärgil ja kes on selle krediidiasutuse poolt identifitseeritud (KAS § 89 lg 1). Krediidiasutus peab info väljastamisel hindama kahte kriteeriumi, kas isik kasutab või on kasutanud krediidiasutuse teenuseid ning kas isik on tuvastanud või avaldanud soovi enda tuvastamiseks eesmärgiga kasutada krediidiasutuse teenuseid. Krediidiasutuse seadus ei täpsusta, kas klient, kelle kohta järelepärimine on koostatud, peab olema vastava menetluse keskne isik või on KAS § 88 lg-s 5 loetletud isikutel õigus järelepärimine koostada ka kolmandate isikute kohta. Formaalse nõude kontrollimise hetkel seda küsimust mahukamalt analüüsima ei pea, piisab isiku krediidiasutuse kliendiks olemise fakti tuvastamisest. Küll aga on sellel küsimusel põhjanev tähtsus materiaalse nõuete hindamisel ning lõppastmes pangasaladuse avaldamise lubatavuse otsustamisel, mida analüüsitakse peatükis 3.1.1.

KAS § 88 lg 6 p 5 kohasel tuleb järelepärimisele lisada ka selle esitaja allkiri. Allkirja lisamise nõue tuleneb ka kirjaliku ja elektroonilise vormi reeglitest. Seega on allkirja lisamise nõuet järelepärimise esitamisel dubleeritud. Iseenesest ei ole tegemist problemaatilise normitehnilise veaga. Arvestades, et haldurina tegutsemise õigus ei eelda juriidilist kõrgharidust (PankrS § 56 lg 1), võivad järelepärimise esitada isikud, kellel puudub juriidiline eriteadmine, võib selgesõnaline allkirja nõue muuta järelepärimise esitamise protsessi sujuvamaks ja kiiremaks. Allkirja olemasolu kontrollimisel sarnaselt järelepärimise vormi kontrollimisel ei tohiks tekkida õigusliku iseloomuga küsimusi.

Lisaks eelnevalt analüüsitud vorminõuetele tuleb tähelepanu pöörata veel ühele järelepärimise nõudele, mis sõnaselgelt järelepärimise nõuete seas välja toodud ei ole. Selleks on järelepärimise edastamine õigele adressaadile. Krediidiasutuste seadus, sealhulgas pangasaladuse regulatsioon, kohaldub KAS § 2 lg 1 kohaselt kõigile asutamisel olevatele, asutatud ja tegutsevatele krediidiasutustele, nende ema- ja tütarettevõtjatele, sealhulgas finantsvaldusettevõtjatele, segavaldusettevõtjatele ja segafinantsvaldusettevõtjatele, samuti krediidiasutuste filiaalidele ja esindustele. KAS kohaldub ainult Eestis tegutsevatele KAS § 2

lg-s 1 loetletus isikutele, seega haldur ei saa esitada pangasaladuse avaldamise taotlust näiteks Leedus tegutsevale krediidasutusele.

Krediidiandjad ja -vahendajad, makseasutused, e-raha asutused, kindlustusandjad ja -vahendajad, fondivalitsejad, investeerimisühingud ning teised finantsjärelevalve subjektid peale krediidasutuste ei pea täitma krediidasutuste seadusest tulenevaid nõudeid, sealhulgas pangasaladuse hoidmise kohustust. Krediidiandjate ja -vahendajate puhul tuleb nende kohustus oma kliendi andmeid saladuses hoida krediidiandjate ja -vahendajate seaduse (KAVS)⁸⁴ § 50 lg-dest 5 ja 6, mille kohaselt krediidiandja või -vahendaja töötaja ja juht, kes seoses oma töö- või ametikohustustega töötleb isikuandmeid, on kohustatud käesolevas seaduses sätestatud eesmärkidel seda tegema isikuandmete kaitse seaduses sätestatud tingimustel ning vastavalt krediidiandja või -vahendaja sise-eeskirjale ning on kohustatud hoidma saladuses talle teatavaks saanud isikuandmeid tähtajatult, kui isikuandmete kaitse seaduses ei ole sätestatud teisiti. Tallinna Ringkonnakohus on asjas nr 2-07-14769/96⁸⁵, kus kostjaks oli investeerimisühing, märkinud, et pangasaladuse hoidmise kohustatud subjekt on ainult see äriühing, mille tegevust reguleerib krediidasutuste seadus. Kostjale kohalduvast väärtpaberituru seadusest ei tulene pangasaladuse hoidmise kohustus nagu krediidasutuse seadusest. Seega ei ole kõik finantsteenuseid pakkuvaid äriühingud krediidasutuste seaduse mõistes pangasaladuse hoidmiseks kohustatud isikud. See ei tähenda, et teistele finantsjärelevalve subjektidele ei kohaldataks teisi õigusinstituute klientide huvide ja andmete kaitseks, kuid see väljub magistritöö teemast.

Silmas tuleb siiski pidada seda, et krediidasutus võib olla osa suuremast finantskonglomeraadist, millel on ühe kliendi kohta kogumis väga erineva iseloomu ja ulatusega teavet. Näiteks võib krediidasutusel olla tütarettevõtteid, millest üks tegeleb kindlustustegevusega, teine väljastab liisingut ja nii edasi. Kuid nagu eelnevalt öeldud, saab järelepärimise adressaat olla ainult krediidasutus. Seega peab haldur väga täpselt teadma, kellelt ja millise teabe avaldamist ta soovib. Olukorda, kus haldur esitab järelepärimisele küll krediidasutusele, kuid pärib andmeid, mille omanik on krediidasutuse tütarettevõtte, analüüsitakse peatükis 3.2.

⁸⁴ RT I, 26.06.2017, 16.

⁸⁵ TlnRnKo 2-07-14769/96 lk 11.

Järelepärimisele kohalduvad mitmed formaalsed nõuded. Esiteks peab järelepärimine olema esitatud kohustatud isikule, kelleks on Eestis tegutsev KAS § 2 lg-s 1 määratud isik ning järelepärimise peab esitama õigustatud isik ehk haldur. Haldur peab krediidasutusele esitama järelepärimise esitamiseks õigusliku aluse, milleks enamasti on kohtu määrus. Järelepärimine peab olema kirjalikus või elektroonilises vormis või esitatud läbi e-aresti süsteemi. Vorminõuete eesmärk on tagada pangasaladuse avaldamisel tõendamis- ja hoiatusfunktsiooni täitmine. Krediidasutuse kliendi väljatoomine on oluline selleks, et järelepärimine oleks krediidasutuse poolt täidetav. Formaalsete nõuete puhul ei ole krediidasutuse töötajal vaja teha sisulist analüüsi nõude täitmise osas, vaid piisab faktide kontrollimisest ja mõistliku inimesena hinnangu andmisest.

2.2. Järelepärimisele kohalduvad materiaalsed nõuded ja nende täitmise kontrollimine

2.2.1. Taotletavate andmete ammendava loetelu andmise kohustus kui järelepärimisele kohalduv materiaalne nõue ja selle täitmise kontrollimine

Lisaks formaalsetele nõuetele peab halduri esitatud järelepärimine vastama ka seaduses sätestatud materiaalsele nõuetele. Käesolevas peatükis käsitletakse pankrotihalduri ja ajutise halduri poolt koostatava järelepärimise materiaalse nõudena kohustust avaldada täpne taotletavate andmete nimekiri. Sarnaselt eelneva peatükiga uuritakse, miks selline nõue vajalik on. Lisaks analüüsitakse, kuidas selle nõude täitmist hinnata.

Halduri esitatud järelepärimise materiaalsed nõuded KAS § 88 lg 6 p 3 kohaselt on taotletavate andmete kasutamise eesmärk ja nende ammendav loetelu või kirjeldus. Haldur peab järelepärimises märkima, millise info avaldamist krediidasutuselt taotletakse (KAS § 88 lg 6 p 3). Konkreetse info määratlemine võib praktikas osutuda siiski väga keeruliseks, sest krediidasutuse valduses oleva teabe hulk on suur ning iseloom väga erinev. Pangasaladus on formuleeritud laialt panga kliendi huvide kaitseks⁸⁶, see tähendab, et pangasaladus on kõik andmed ja hinnangud, mis on krediidasutusele teatavaks saanud. Mõned Saksa õigusteoreetikud on seisukohal, et isegi krediidasutuse kliendiks olemise fakt on käsitletav

⁸⁶ Riigikohtu tsiviilkollegiumi 19.04.2017 määrus tsiviilasjas nr 3-2-1-19-18.

pangasaladusega kaitstud teabena.⁸⁷ Seda seisukohta on kinnitanud ka Eesti kohtud.⁸⁸ Seega järelepärimises võib haldur paluda avaldada, kas isik on krediidasutuse klient. Järelepärimise esitamisel ei ole mõistlik piirduda ainult kliendiks olemise asjaolu küsimusega, vaid mõistlik on ülejäänud teavet avaldamist paluda juhul, kui isik on krediidasutuse klient. Selline kompaktne järelepärimine hoiab kindlasti kokku nii halduri enda kui ka krediidasutuste aega ning pankrotimenetluse efektiivse läbiviimise seisukohalt oluline.

Ülejäänud teabe analüüsimisel on mõistlik krediidasutuse käsutuses olevaid andmeid struktureerida. Christos Gortsos jagab krediidasutuse funktsioonid laias laastus kaheks: hoiustajatelt saadud vahendite arvelt laenude andmine ja sularahavaba makseteenuste pakkumine.⁸⁹ Kadri Siibak jagab oma doktoritöös krediidasutuse poolt osutatavad jaefinantseerimisteenused kolmeks: hoiustamis- ja makseteenused, tarbijakrediit ja eluasemelaenu ning investeerimisteenused.⁹⁰ Siibaku pakutud finantsteenuste jaotus on Gortsose jaotusest täpsem ja loogilisem. Selle põhjusel kasutab käesoleva töö autor enda poolt üldistatud Siibaku finantsteenuste jaotust, et struktureerida pangasaladusega kaitstud andmeid ning selgitada, milliseid andmeid on halduril võimalik järelepärimisega küsida.

(a) Hoiustamis- ja makseteenused

Kliendi konto on rahaliste nõuete ja kohustuste üle arvepidamiseks kasutatav register, millel registreeritakse iga õiguslikku tähendust omav tehing teenusepakkuja ja kliendi vahel.⁹¹ Selline register on oluline haldurile võlgniku tehingutest ülevaate saamisel ning vajadusel ka pahatahtlikult vara peitmiseks tehtud tehingute avastamiseks. Kontol olevaid rahalisi vahendeid käsitletakse hoiustena tagatisfondi seaduse (TFS)⁹² § 24 lg 1 mõistes. Hoius on krediidasutuse ja hoiustaja vahelisest lepingust tulenev hoiustaja

⁸⁷ Raas/Siibak, lk 171.

⁸⁸ Harju Maakohtu 19.02.2015 otsus tsiviilasjas nr 2-13-49409/43.

⁸⁹ C. Gortsos, pp 31-32.

⁹⁰ K. Siibak. Pangandussüsteemi usaldusväärsuse tagamine ja teabekohustuste määratlemine finantsteenuste lepingutes. Juhendajad P. Varul, K. Merusk. Doktoritöö. Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus 2011, lk 41-47.

⁹¹ Makseasutuste ja e-raha asutuste seaduse eelnõu 610 SE. - <https://www.riigikogu.ee/tegevus/eelnoud/eelnou/f06367cf-61a1-d090-d07f-7a1ff1a69877/Makseasutuste%20ja%20e-raha%20asutuste%20seadus> (22.04.2018), lk 28.

⁹² RT I, 30.12.2017, 45.

tähtajaline või tähtajatu kehtiv nõue krediidasutuse vastu.⁹³ Kuna krediidasutuse ja krediidasutuses raha hoiustava isiku vaheline suhe on käsitletav kui võlgniku ja võlausaldaja suhe⁹⁴, saab haldur võlgniku kontol olevat raha käsitleda kui nõuet krediidasutuse vastu, mille arvelt on võimalik vähendada võlgniku kohustusi oma võlausaldajate ees.

Üks kõige levinumaid järelepärimise andmeid on kliendi konto jääk kindla kuupäeva seisuga ehk õiguskeeles öeldes, kui suur on kliendi nõue krediidasutuse vastu. Saldo küsimiseks võiks haldur täpsustada, millise konto jääki teada soovitakse. Teine oluline teave, mille avaldamist krediidasutuselt taotletakse, on konto väljavõte. Krediidasutuse töötaja peaks konto väljavõtte avaldamise taotluse puhul hindama, kui täpselt on piiritletud küsitud teabe hulk. Käesoleva töö autor leiab, et piisavaks ei saa pidada taotlust, milles kohustatakse krediidasutust esitama haldurile kliendi konto väljavõtte. Minimaalselt peaks olema lisatud ajavahemik, mille jooksul tehtud tehinguid soovitakse näha ning võimalusel võiks haldur lisada ka konto numbri. Olenevalt andmete kasutamise eesmärgist peaks lisama ka konkreetsed vastaspooled, kellega tehtud tehingutele soovitakse kinnitust või tõendusmaterjali. Konto väljavõtte puhul saab lisaks täpsustada, kas soovitakse näha kliendi laekumisi või väljaminekuid. Lisaks saab konto väljavõtet filtreerida vastavalt sellele, millist teenust kasutades rida väljavõttele tekkis, nt kaardimaksed või ülekanded internetipangas. Juriidiliste isikute pankroti puhul võib nt juhatuse liikme vastutuse kohaldamisel olla vajalik kindlaks teha konkreetne füüsiline isik, kes on teostanud ülekande. Mida täpsemalt on määratletud konto väljavõtte ulatus, siis esiteks seda lihtsam on krediidasutusel taotletud andmete kokkupanemine ning teiseks seda paremad võimalused on krediidasutusel hinnata järelepärimise eesmärgi saavutatavust.

Näiteks Tallinna Halduskohtu maksuasjas nr 3-13-1023/27⁹⁵ määratles maksuhaldur krediidasutuselt soovitava teabe nii: *1) arvelduskonto nr 1234 väljavõtte ajavahemikus 01.05.2012 kuni 31.05.2012; 2) andmed isikute (nimi, isikukood) kohta, kes olid ajavahemikul 01.05.2012 kuni 31.05.2012 arvelduskonto nr 4321 allkirjaõiguslikud*

⁹³ K. Siibak, lk 42.

⁹⁴ Samas, lk 42.

⁹⁵ Tallinna Halduskohtu 1.10.2014 otsus haldusasjas nr 3-13-1023/27.

isikud ning kelle nimele olid eelnenud perioodil väljastatud deebet-ja/või krediitkaardid; 3) pangakonto nr 1234 avamise dokumentidest koopiad. Antud kaasuses on täpselt määratletud konto numbrid ning ajavahemikud, mille konto väljavõtet soovitakse. Samuti on arusaadav, et soovitakse teavet isikute kohta, kes teatud perioodil said krediidasutuses teha tehinguid ning kelle nimel olid pangakaardid. Sarnase täpsusastmega võiks taotletava andmete hulga järelepärimises määratleda ka haldur. Konto numbri kohta tuleb siiski märkida, et maksuhalduril on oluliselt lihtsam teada saada võlgniku konto numbrit kui halduril. Üldiselt äriühingut oma majandus- ja kutsetegevuse käigus mingil ajahetkel kindlasti maksavad makse. Seetõttu näeb maksuhaldur millistelt kontodelt maksulaekumised on toimunud. Seega võib ta eeldada, et tegemist on võlgnikuga seotud kontoga, millel toimunud tehingute vastu võib tal oma ülesannete täitmiseks olla huvi.

(b) Krediiditeenused

KAS § 6 lg 1 p 2 ja 3 kohaselt on krediidasutuse poolt osutatav teine peamine finantsteenuse avalikkuselt kaasatud hoiustatud rahaliste vahendite arvelt laenude andmine, sealhulgas tarbijakrediidi, hüpoteeklaenude andmine ja liisingu pakkumine. Krediidileping võlaõigusseaduse tähenduses on leping, millega krediidiandja kohustub andma krediidisaaaja käsutusse rahasumma (krediidi), krediidisaaaja kohustub tasuma krediidilt arvestatud intressi ja lepingu lõppemisel krediidi tagasi maksuma (VÕS § 401 lg 1). Krediidi andmisega kaasneb krediidiandjale risk, et krediidisaaaja ei ole võimeline täitma või ei soovi täita oma lepingulisi kohustusi krediidasutuse ees. Seetõttu peab krediidasutus hindama krediidiriski, mille hindamiseks kasutatakse erinevaid reitingu meetodeid.

Enne Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv 2006/48/EÜ⁹⁶ (edaspidi kapitalinõuete direktiiv) jõustumist hindasid pangad krediidisaaaja maksevõimelisust ja maksekohustuse täitmise riski suurust lähtudes oma sisemistest vajadustest ja protseduuridest, millest ei tulenenud kohustusi ei krediidiandjale ega -saajale. Kapitalinõuete direktiiv kohustas krediidiriski sisereitingute meetodite kasutamisel

⁹⁶ Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv 2006/48/EÜ, 14. juuni 2006, krediidasutuste asutamise ja tegevuse kohta (uuestisõnastamine). – ELT L 177, lk 1-200.

koguma ja säilitama märkimisväärse hulga klientide andmeid ning andis krediitiasutuse sisesele riskide juhtimisele ja hindamisele selge avalik-õiguslik tähenduse. See tähendab, et krediitilepingute sõlmimisel suurenes nii krediitiasutuse kui ka klientide lepingulise kõrvalkohustuse – informatsiooni- ja teatamiskohuse ulatus. Pangal ühelt poolt oli üha suurem huvi saada võimalikult palju andmeid kliendi maksevõimalisuse kohta, teist poolt olid kliendid huvitatud selle info andmisest, et saada võimalikult kõrge reiting (mis omakorda tagaks parimad laenutingimused). Hetkel kehtivate regulatsioonide Euroopa Parlamendi ja Nõukogu direktiivi 2013/36/EL (edaspidi CRD IV)⁹⁷ ja Euroopa Parlamendi ja Nõukogu määrus (EL) nr 575/2013 (edaspidi CRR)⁹⁸ näevad ette veel ulatuslikumad teabe kogumise ja säilitamise nõuded. Oluliselt suurenenud vajadus klientide andmeid töödelda eeldab seda, et krediidiasutused peavad andmete töötlemisel tagama andmesubjekti osaluse põhimõtte rakendamine, sest tegemist on andmesubjekti isikuandmete kaitse põhiõigusega (nimetatud ka informatsiooniliseks enesemääramise õiguseks privaatsusõiguse riive PS § 19).⁹⁹

Krediidiriski hinnatakse kõikide krediteerimislaadsete finantsteenuste osas: laenud sh krediikaardid, liisingud, väärtpaberid, tuletisinstrumendid, mida hinnatakse ja analüüsitakse seotud riski põhimõtete alusel.¹⁰⁰ Seega erinevate krediitidoodete pakkumise käigus saab krediitiasutusele teatavaks olulisel hulgal informatsiooni kliendi kohta, sealhulgas nii isikuandmeid kui ka ärisaladust, mis kõik on kaitstud pangasaladusega ning mille pärimiseks on KAS § 88 lg-s 5 nimetatud isikud õigustatud.

⁹⁷ Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv 2013/36/EL, 26. juuni 2013, mis käsitleb krediitiasutuste tegevuse laustamise tingimusi ning krediitiasutuste ja investeerimisühingute usaldatavusnõuete täitmise järelevalvet, millega muudetakse direktiivi 2002/87/EÜ ning millega tunnistatakse kehtetuks direktiivid 2006/48/EÜ ja 2006/49/EÜ. – ELT L 176, 27.6.2013, lk 338-436.

⁹⁸ Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus (EL) nr 575/2013 krediitiasutuste ja investeerimisühingute suhtes kohaldatavate usaldatavusnõuete kohta ja määruse (EL) nr 648/2012 muutmise kohta. – ELT L 321, 30.11.2013, lk 6-342.

⁹⁹ Krediitiasutuste seaduse ja finantsinspeksiooni seaduse muutmise seaduse eelnõu 1017 SE. - <https://www.riigikogu.ee/tegevus/eelnoud/eelnou/a8e06651-fef4-3f4e-8216-44babf0bc970/Krediitiasutuste%20seaduse%20ja%20finantsinspeksiooni%20seaduse%20muutmise%20seadus> (22.04.2018), lk 34.

¹⁰⁰ K. Siibak, lk 46.

(c) Investeermisteenused

Traditsioonilised investeermisteenused, mida krediidasutus osutab, on väärtpaberitega seotud korralduste vastuvõtmine ja edastamine, vastavate korralduste täitmine kliendi nimel ja/või arvel, samuti väärtpaberiportfelli valitsemine ning väärtpaberite pakkumise, emiteerimise ja ka müümise tagamine.¹⁰¹ Investeermisteenuste osutamisel peavad kliendid krediidasutusele andma sellist teavet, mida võimaldab krediidasutusel hinnata, kas isik on võimeline mõistma väärtpaberitest tulenevaid riske. Krediidasutusel on investeermisteenustega seoses endal kõrgem teavitamiskohustus.

Pankrotimenetluse kontekstis on investeermisteenuste kasutamine oluline, sest väärtpaberid on vara, mis võib kuuluda pankrotivarasse. Isikule kuuluvate Balti börsil kaubeldavate või Baltimaade väärtpaberite keskdepositsooriumis registreeritud väärtpabereid on võimalik kontrollida ka avalikest registritest, millele halduritel peaks olema ligipääs. Juhul, kui isikule kuuluvad registrisse kandmata või välisriigi väärtpaberid või fondiosakud, siis selle kohta on halduril võimalik teavet saada ikkagi krediidasutuselt.

Asjas nr 2-14-50251/86¹⁰² leidis Ringkonnakohus, et põhjendatud on pankrotihalduri taotlus kohtule, millega haldur palus kohustada krediidasutust väljastama pangasaladust. Pankrotihaldur esitas taotletavate andmete koosseisu järgnevalt: *kliendi kõikide kontode väljavõtted koos IP aadressidega ja kasutajate andmetega, kes internetiülekandeid tegi perioodist 01.01.2012 kuni käesoleva hetkeni. /---/ dokumendid selle kohta, kes on kliendi kasusaaja, samuti kõik konto avamisel krediidasutusele konto avamisel äriühingu poolt esitatud dokumendid, dokumendid selle kohta, kes on kliendi seaduslik/volitatud esindaja pangas alates kontode avamisest kuni käesoleva hetkeni, dokumendid selle kohta, kellele on kliendi arveldusarvetega seoses väljastatud internetipanga paroolid ja juhul, kui taotluses nimetatud ülekanded kliendi arveldusarvelt kolmandale isikule tehti pangakontoris, siis maksekorraldused ja dokument esindaja tuvastamise kohta ülekannete tegemise juures.* Antud kaasuse puhul ei ole määratud, milliste kontode väljavõtteid soovitakse ja ei ole täpsustatud,

¹⁰¹ K. Siibak, lk 46.

¹⁰² Tallinna Ringkonnakohtu 9.09.2016 määrus asjas nr 2-14-50251/86.

milliseid dokumente peetakse silmas kliendi konto avamisel äriühingu esitatud dokumentide all.

Käesoleva töö autori hinnangul peaks järelpärimises küsitud teabe täpsuse hindamise keskne küsimus olema järelpärimise täidetavusest. Sarnaselt kohtuotsuse resolutsiooniga, mis peab olema täidetav ainult resolutsioonis esitatud info põhjal, peaks järelpärimises määratletud teave olema ainult selle loetelu põhjal arusaadav ning reaalselt kokku kogutav. Haldur peaks taotluse esitamisel ka ise hindama, kas ja millisel kujul krediidasutusel küsitav teave tõenäoliselt olemas võib olla.

Krediidasutus pakub väga erinevaid finantsteenuseid, mistõttu on halduril võimalik krediidasutuselt pärida väga erineva sisu ja iseloomuga andmeid. Järelpärimises peab olema selgelt ja arusaadavalt märgitud, milliste andmete avaldamist haldur järelpärimisega taotleb. Andmete loetelu või nimekirja koostamisel peaks haldur juhindama põhimõttest, et krediidasutus peab saama järelpärimisele vastusena pangasaladust ka avaldada.

2.2.2. Taotletavate andmete kasutamise eesmärgi põhjendamise kohustus kui järelpärimisele kohalduv materiaalne nõue ja selle täitmise kontrollimine

Lisaks formaalsetele nõuetele peab halduri esitatud järelpärimine vastama ka seaduses sätestatud materiaalsetele nõuetele. Käesolevas peatükis käsitletakse pankrotihalduri ja ajutise halduri poolt koostatava järelpärimise materiaalse nõudena taotletavate andmete kasutamise eesmärgi põhjendamise kohustust. Sarnaselt eelneva peatükiga uuritakse, miks selline nõue vajalik on. Lisaks analüüsitakse, kuidas selle nõude täitmist hinnata.

Halduri esitatud järelpärimise materiaalsed nõuded KAS § 88 lg 6 p 3 kohaselt on järelpärimise esitamise õiguslik alus. KAS § 88 lg 6 p 3 sätestab, et lisaks konkreetsele teabele peab haldur krediidasutusele põhjendama, milline on küsitud andmete kasutamise eesmärk. Haldur peab üles loetlema asjaolud, mida soovitakse kinnitada või asjaolud, mida soovitakse tuvastada, ning põhjendama, kuidas pangasaladusega kaitstud andmed aitavad nimetatud eesmärki saavutada. Järelpärimise eesmärk peaks olema sõnastatud nii selgselt ja arusaadavalt, et seda on võimaline hindama ka krediidasutuse töötaja, kellel puudub juriidiline eriteadmine. Järelpärimisele vastamisel on krediidasutusel õigus ja eelkõige kohustus igakordselt ise hinnata, kas halduri järelpärimises kirjeldatud eesmärki on krediidasutuse hinnangul võimalik

küsitud andmetega saavutada.¹⁰³ Tartu Ringkonnakohus asus sellisele seisukohale, sest pangasaladuse õigusliku aluseta avaldamisest võib pangale tuleneda tsiviilvastutus panga ja kliendi vahelisest lepingusuhtest, mida võidakse kvalifitseerida kui oluliste lepingutingimuste rikkumist kohustatud isiku poolt.

Kuna haldurile pangasaladuse avaldamiseks on seaduses ettenähtud alus, ei saa pangasaladuse avaldamisel rääkida põhiõiguste rikkumisest, kuid sellegipoolest peab krediidasutus järelepärimise eesmärgi hinnates vaatama, kas pangasaladuse avaldamisel on isiku põhiõiguste riive on sobilik ja vajalik. Sobilikkus ja vajalikkus on proportsionaalsuse testi elemendid, mida kasutatakse normi, meetme või abinõu põhiseaduslikkuse kontrollimisel, kuid nende elementide analoogiat saab kasutada ka pangasaladuse järelepärimise eesmärgi hindamisel. Halduri esitatud järelepärimise hindamisel ei peagi krediidasutus läbi viima põhiseaduslikkuse kontrolli haldusõiguse mõistes, kuid siiski on krediidasutuse kohustus veenduda, et pangasaladuse avaldamisega ei rikuta kliendi õigusi ning krediidasutuse ja kliendi vaheline usaldussuhe jääb püsima.

Pangasaladuse avaldamine on sobiv, kui aitab saavutada halduri ülesannete täitmisele ja konkreetse päringu eesmärgi saavutamisele. Näiteks ei ole järelepärimise esitamine sobiv, kui halduril on võimalik sama teavet saada mõnest avalikust registrist või kliendi jaoks on teabe avaldamine oluliselt vähem koormavam kui krediidasutusele. Erinevad pankrotimenetlusega seotud isikud on ise kohustatud haldurile andma pankrotimenetluses vajalikku teavet (PankrS § 85 lg-d 1-3, PankrS § 93 lg 1).

Järelepärimine on vajalik, kui järelepärimine ei koorma andmesubjekti rohkem kui vaja ehk haldur ei küsi enda ülesannete täitmiseks ning eesmärgi täitmiseks mitte vajalikku pangasaladusega kaitstud teavet. Seega tuleb krediidasutusel kaalukaasile panna eesmärk, mida haldur soovib saavutada, ning vastukaaluks vaadata, millises ulatuses on haldur teabe avaldamist taotlenud. Selle võrdluse eesmärk ogi kitsamas mõttes saada aru, kas taotletud andmed on eesmärgi täitmiseks vajalikud või on haldur pärinud nii palju andmeid, et need pole enam eesmärgi saavutamiseks vajalikud.

¹⁰³ Tartu Ringkonnakohtu 2.12.2016 määrus tsiviilasjas nr 2-16-12436/9.

Haldur peab enne järelepärimise esitamist ise kriitiliselt hindama, kas tema soovitud eesmärk on saavutatav nende andmetega, mille esitamist ta krediidasutuselt taotleb. Samas ei saa haldur vastutada enda esitatud järelepärimise kontrollimise eest, sest see tähendaks, et haldur peab iseennast kontrollima ning proovima iseenda seisukohale vastu vaielda. Selline lahendus ei ole mõistlik. Halduri roll on järelepärimine koostada võimalikult täpselt ja arusaadavalt oma parima äranägemise järgi, muidugi ise ka arvesse võttes puudutatud isikute õigusi. Samas peab haldur eesmärgi kirja panema nii, et krediidasutuse töötaja saab aru ja on võimeline hindama ilma juriidilise eriteadmiseta, kas nende andmetega on selline eesmärk saavutatav.

Halduri esitatud järelepärimises tuleb KAS § 88 lg 6 p 3 kohaselt esitada taotletavate andmete kasutamise eesmärk. Halduri poolt esitatud järelepärimises tuleb eesmärk sõnastada võimalikult täpselt ja lihtsalt nii, et eesmärgi saavutatavust on võimeline hindama ka krediidasutuse töötaja ilma juriidilise eriteadmiseta. Järelepärimises märgitud eesmärgi saavutatavuse hindamiseks võiks krediidasutus kasutada proportsionaalsuse kontrolli elemente vajalikkust ja sobivust, mille abil saab saavutatavust hinnata. Eesmärgi esitamine järelepärimises materiaalse nõudena peab kindlasti olema täidetud, et pangasaladuse avaldamine oleks õiguspärane.

III KREDIIDIASUTUSE POOLT PANGASALADUSE HALDURILE AVALDAMISE ULATUS JA AVALDAMISEST KEELDUMINE

3.1. Krediidiasutuse poolt pangasaladuse haldurile avaldamise ulatus

3.1.1. *Krediidiasutuse poolt pangasaladuse haldurile avaldamise isikuline ulatus*

Esimeses ja teises peatükis on analüüsitud, millistel alusel on halduril õigus pangasaladust pärida ning millised on selleks ette nähtud nõuded. Juhul, kui haldur on esitanud õiguslikul alusel korrektse järelepärimise tuleb krediidiasutusel hinnata, milline on avaldatava teabe ulatus. Pangasaladuse kaitse ulatus pangasaladuse avaldamisel on üks selle töö keskseid küsimusi, sest tegemist on isikute õigusi kõige lähedamalt puudutava teemaga. Käesoleva töö viimases peatükis käsitletakse, milliste isikute kohta krediidiasutus pangasaladuse avaldada võib. Selleks tehakse kindlaks, millised isikute andmed on pangasaladusega kaitstud. Käesolevas peatükis ei analüüsita avaldatava teabe ulatust, vaid ainult isikulist ulatust.

Krediidiasutuse seaduse § 88 lg 1 kohaselt käsitatakse pangasaladusena kõiki andmeid ja hinnanguid, mis on krediidiasutusele teatavaks saanud tema või teise krediidiasutuse kliendi kohta. Seaduses on pangasaladuse subjektina määratud krediidiasutuse klient. Pangasaladuse kaitse korral ei mängi rolli, kas krediidiasutuse klient on füüsiline või juriidiline isik. Juhul, kui isik on läbinud krediidiasutuse kontrollid ning isikuga on sõlmitud kliendileping, siis pangasaladus laieneb kõikidele klientidele hoolimata nende vanusest, staatusest ning päritolust. Samale seisukohale on jõudnud Harju maakohus asjas nr 2-13-49409/43 leides, et krediidiasutuse klientide andmed on pangasaladuseks sõltumata sellest, kas klient on Eesti resident või mitte ning sõltumata ka sellest, milliste kolmandate isikutega võivad kliendid olla seotud.¹⁰⁴

Krediidiasutuselt saab andmeid pärida ainult krediidiasutuse klientide kohta. Pankrotimenetluse kontekstis on menetluse kesksed isikud pankrotivõlgnik (PankrS § 8 lg 1) ja pankrotivõlausaldaja (PankrS § 8 lg 3). Lisaks võib halduril olla vajadus küsida teavet ka pankrotimenetluse seisukohalt kolmandate isikute kohta. Kõik need isikud võivad olla krediidiasutuse kliendid, kelle kohta on krediidiasutuste seaduse kohaselt halduril õigus

¹⁰⁴ HMKo 2-13-49409/43 p 146.

pangasaladuse avaldamist taotleda. Krediidiasutuse seadus ei täpsusta, kas halduril on mõne pankrotimenetluse suhtes olulise isiku kohta teabe küsimisel piirangud või mitte.

Peatükis 1.3 leidis käesoleva töö autor, et krediidiasutuselt pangasaladuse avaldamise taotlemisel peaks haldurit käsitlema avalik-õiguslikku ametit pidava sõltumatu isikuna, kellel on sellest staatusest tulenevalt ulatuslikum õigus krediidiasutuse klientide kohta teabe pärimiseks. Käesoleva töö autor leidis, et halduril peaks olema õigus teavet küsida kõikide pankrotimenetluse suhtes oluliste isikute kohta, kuid teabe ulatus võib oluliselt erineda.

PankrS § 8 lg 1 kohaselt on pankrotivõlgnik (võlgnik) füüsiline või juriidiline isik, kelle suhtes kohus on välja kuulutanud pankroti. Võlgniku kohta info pärimiseks on halduril õigus oma ametiülesannetest tulenevalt. Ajutine haldur selgitab välja võlgniku vara, sealhulgas võlgniku kohustused, ning kontrollib, kas võlgniku vara katab pankrotimenetluse kulud (PankrS § 22 lg 2 p 1). Pankrotihaldur selgitab välja võlausaldajate nõuded, valitseb pankrotivara, korraldab selle moodustamise ja müügi ning pankrotivara arvel võlausaldajate nõuete rahuldamise (PankrS § 55 lg 3 p 1). Ajutise halduri ülesanne võlgniku vara hulga määramisel on oluliselt kitsam ja määratletum, samuti teeb ajutine haldur esimese võlgniku vara nimekirja, mille põhjal kohtul on võimalik hinnata võlgniku maksejõulisust. Seetõttu peaks ajutine haldur saama järelepärimisega küsida krediidiasutuselt teavet võlgniku varade ja kohustuse kohta krediidiasutuse juures. Pankrotihalduril on samuti õigus küsida pangasaladusega kaetud andmeid krediidiasutuselt, kuid pankrotihalduri ülesanded seoses pankrotivaraga on oluliselt laiemad. Pankrotihaldur ei pea mitte ainult pankrotivara moodustama, vaid tal on ka kohustus seda vara valitseda. Sellest üleandest tulenevalt võiks öelda, et pankrotihalduril tegeleb vara valitsemisega võlgniku asemel nii, et sellest tekkivate õiguste ja kohustuste kandja on võlgnik. Näiteks saaks selliseks tegevuseks lugeda võlgniku kontode arestimist või võlgniku nimel olnud hoiuselepingute lõpetamist.

Võlgniku kohta pangasaladuse avaldamise osas ei ole asjakohane kahtlus, mille kohaselt krediidiasutus ei tohi võlgniku kohta pangasaladust haldurile avaldada. Võlgniku kohta pangasaladuse avaldamine on haldurile vajalik pankrotiseaduses sätestatud ülesannete täitmiseks. Seega juhul, kui haldur küsib krediidiasutuselt teavet pankrotivõlgniku kohta, võib eeldada, et võlgniku kohta käiv teave on halduri ülesannete täitmiseks vajalik.

PankrS § 8 lg 3 kohaselt on võlausaldaja isik, kellel on võlgniku vastu varaline nõue, mis on tekkinud enne pankroti väljakuulutamist. Võlausaldaja kohta teabe avaldamise taotlemisel peab krediidiandja põhjalikult hindama, kas võlausaldaja kohta teabe avaldamine on vajalik halduri ülesannete täitmiseks, sest võlausaldaja puhul ei saa vajalikkust eeldada. Pankrotimenetluse põhimõtete kohaselt on peavad võlausaldajad ise oma nõudest haldurile teada andma (PankrS § 93 lg 1). Haldur ei ole kohustatud kõiki võlgniku võlausaldajaid ise üles otsima. Küll aga on halduril nõuete kaitsmise olukorras kohustus kontrollida esitatud nõuete põhjendatust ja nõuet tagavate pandiõiguste olemasolu (PankrS § 101 lg 1). Selle ülesande täitmiseks ei ole alati tingimata vajalik krediidiastuselt pangasaladuse avaldamine. Esitatud nõude põhjendatust on enamasti võimalik kontrollida võlgniku ja võlausaldaja vahel sõlmitud kokkulepete ja tehtud tehingute põhjal. Pandiõiguse olemasolu on võimalik kontrollida avalikest registritest (kinnistusraamat, äriregister), millele on kõikidel isikul võimalik ligi pääseda. Võlausaldaja kohta pangasaladuse avaldamine võib kõne alla tulla juhul, kui haldur soovib kontrollida mõne tehingu toimumise fakti. Laekumist on halduril võimalik kontrollida võlgniku kontoväljavõttest, seega eraldi võlausaldaja kohta andmete pärimine ei pruugi ka sellisel juhul olla õigustatud.

Krediidiasutuselt võlausaldaja kohta pangasaladuse küsimine võib tõusetuda juhul, kui halduril on kahtlus, et võlausaldaja tegutseb pahauskelt. See kahtlus võib tekkida näiteks juhuks, kui teised võlausaldajad nõude vaidlustavad (PankrS § 101 lg 2, § 103 lg 2). Krediidiasutus võib sattuda tõsisesse õiguslikesse ja moraalsesse konfliktisituatsioonidesse, kui ühe tema kliendi õigusvastane või kriminaalne käitumine on otseselt suunatud kas krediidiasutuse enda või mõne tema kliendi vastu.¹⁰⁵ Pankrotimenetluses eeldab krediidiasutuse sellisesse konfliktiolukorda sattumine, et võlgnik või vähemalt üks teine võlausaldaja on samuti krediidiasutuse klient. Antoine on oma teooriates leidnud, et pahatahtliku käitumine peab olema tõendatud *prima facie* või põhjendatud kahtlus (ing.k *reasonable grounds*).¹⁰⁶ Järelepärimises peab haldur krediidiasutusele selgitama, milles seisneb tema põhjendatud kahtlus ning samuti näitama, kuidas pangasaladuse kaitstud andmed saavad põhjendatud kahtlust tõendada. Krediidiasutusel on sellisel juhul kindlasti kohustus hinnata kõiki asjaolusid ning nende põhjal otsustada, kas pangasaladusega kaitstud teabe avaldamine võimaldab saavutada halduri eesmärki.

¹⁰⁵ Raa/Siibak, lk 174.

¹⁰⁶ R. Antoine, p 96.

Kolmas isik pankrotimenetluses võib olla iga isik, kellel on võlgnikuga seoses mingeid õigusi või kohustusi, mis ei moodusta pankrotivara. PankrS § 85 lg 2 kohaselt on kolmandatel isikutel pankrotimenetluses võlgniku vara kohta teabe andmise kohustus, kui nende valduses on võlgnikule kuuluv vara või on kolmandal isikul varalisi kohustusi võlgniku suhtes (PankrS § 85 lg 2). Kolmandatele isikutele kehtib seega sarnane põhimõte nagu võlausaldajate puhul, oma õigustest ja kohustusest seoses pankrotivõlgnikuga peab ise haldurile teada andma. Haldur ei pea ise leidma kõiki võlgnikuga seotud isikuid ning uurima, millised on nende õigused ja kohustused seoses võlgnikuga, sest ka kolmandatel isikutel on kohustus haldurile anda teavet võlgniku vara kohta (PankrS § 85 lg 2).

Kolmanda isiku kohta pangasaladuse avaldamine võib oluline olla juhtudel, kui võlgnikul on kolmanda isikuga midagi kaasomandis või on võlgnik seltsinglane. Sellisel juhul võib haldur nõuda kaasomandi, seltsingu või ühise õiguse lõpetamist ja vara jagamist, mille tulemusel võlgnikule jääv osa kuulub pankrotivarasse (PankrS § 121 lg 1). Halduril võib tekkida vajadus kontrollida krediidiasutuselt näiteks seltsingu saldo jääki, et teha kindaks, kas seltsingu lõpetamiseks ettevõetaval toimingul on võlgniku võlausaldajate jaoks väärtus.

Kolmanda isiku kohta pangasaladuse pärimise võimalust on jaatatud mitmetes lahendites. Tartu Ringkonnakohus ei nõustunud kaebajaga seisukohaga, et andmeid saab nõuda ainult maksukohuslase kohta, sest seadusest ei leia sellele väitele ühest tuge.¹⁰⁷ Maksuasjas, kus maksuahaldur taotles konto väljavõtte avaldamist leidis, kohus, et konto väljavõtte nõudmise puhul ei ole tehingute vastaspool ehk kolmas isik kontoomanik, kellele rakendub kontoomaniku õiguste kaitse. Kuna järelepärimise eesmärk oli maksuahaldurile anda teavet, kellele on rahalisi vahendeid kantud, siis ei saanudki maksuahaldur neid isikuid juba järelepärimises nimetada ning kui need isikud oleksid maksuahaldurile olnud teada, siis poleks ilmselt olnud ka järelepärimise esitamise vajadust.¹⁰⁸ Kohus ei ole täpsemalt selgitanud, mida tähendab kontoomaniku õiguste kaitse kui käesoleva töö kirjutaja eeldab, et kohus on silmas pidanud siiski pangasaladus. Kohtu seisukoht on ebaselge osas, kas pangasaladuse kaitse laieneb isikule juhul, kui andmed tema kohta tulevad välja kellelgi teise konto väljavõttest. Sarnase küsimuse tõstatas Ühendkuningriikide kohtunik, kes töötas välja Tournier printsiibi.¹⁰⁹ Pangasaladuse

¹⁰⁷ TrtRnKo 3-13-221/37 p 17.

¹⁰⁸ TlnHKo 3-13-1023/27 p 8.9.

¹⁰⁹ *Tournier v National Provincial and Union Bank of England*.

legaaldefiniitsioonist lähtuvalt peaks kõikide krediidiasutuste klientide info olema pangasaladusega kaitstud ka juhul, kui see tuleb välja kellegi teise konto väljavõttest. Olgugi, et käesoleva töö autor ei nõustu kohtu põhjendusega, miks kolmanda isiku kohta pangasaladuse laiem avaldamine peaks olema lubatud, nõustub autor siiski sellega, et konto väljavõtte avaldamine peaks olema lubatud.

Pangasaladuse pärimine isikute kohta, kes ei ole pankrotivõlgnikud, on vältimatu. Tallinna Halduskohus leidis asjas nr 3-09-1009/42¹¹⁰, et maksukohustuslase majandustegevuse kontrollimisel on paratamatu käsitleda maksukohustuslase õiguslikke, ärilisi ja muid suhteid muude isikutega, kuna vastasel korral oleks maksuhalduril võimatu kontrollida näiteks asjaolu, kas maksukohustustlane on varjanud maksustatava tulu saamist. Sarnane printsiip saab kehtida ka pankrotimenetluses, halduril peaks olema võimalik teha kindlaks asjaolusid, kas võlgnik on käitunud pahatahtlikult ning üritab varjata vara, mis peaks kuuluma pankrotivara hulka. Seega võib pankrotimenetluses teiste isikute kui võlgniku kohta pangasaladuse avaldamine olla vajalik halduri ülesannete saavutamiseks.

Ringkonnakohus on maksumenetluses kolmanda isiku kohta pangasaladuse avaldamise kohta leidnud, et see on otstarbekas, sest igakordne maksumenetluse algatamine vaid andmete kontrollimiseks kulutab ebamõistlikult riigi ressursse. Kui seadusandja oleks tahtnud piirata isikute ringi, kelle suhtes võib maksuhaldur andmeid välja nõuda, siis oleks ta pidanud selle maksukorralduse seadusse arusaadavalt sisse kirjutama.¹¹¹ Pankrotimenetluse algatamiseks isiku vastu peab olema täidetud üks oluline eeldus: isik peab olema maksejõuetu ning see seisund ei ole ajutine. Seega pankrotimenetluses ei olegi võimalik iga kolmanda isiku kohta võimalik algatada täiendavat pankrotimenetlust, et halduril oleks võimalik isiku kohta, kes ei ole võlgnik, kohta pangasaladuse avaldamist küsida. Seega ei saa mõistlikuks pidada lähenemist, et halduril pole teiste isikute kui võlgnik kohta võimalik pankrotimenetluses pangasaladust küsida.

Teiste isikute kui võlgnik, see tähendab võlausaldaja ja kolmanda isiku kohta pangasaladuse avaldamisel peab pankrotihaldur andmete nimekirja koostamisel pankrotimenetluse jaoks oluliste isikute kohta küsima krediidiasutuselt ainult neid andmeid, mis on halduri ülesannete

¹¹⁰ Tallinna Halduskohtu 11.09.2009 otsus nr 3-09-1009/42.

¹¹¹ TrtRnKo 3-13-221/37 p 17.

saavutamiseks vajalikud. Haldur peab ise hindama andmete vajalikkust. Oluline on, et konkreetset juhul välja nõutavad andmed aitaksid konkreetse järelepärimises märgitud pankrotimenetluse eesmärgi saavutamisele kaasa, et nende andmete maht on proportsionaalne käimasoleva pankrotimenetluse eesmärgiga ning et välja nõutud andmete osas on tagatud isikute õiguste kaitse.¹¹² Kliendi õiguste rikkumise vältimiseks on krediitiasutustel mõistlik olla konservatiivne ning hinnata pangasaladuse kasutamise eesmärki rangemalt.

Haldur võib krediitiasutusel pangasaladuse avaldamist taotleda kõikide krediitiasutuse klientide kohta, kes on pankrotimenetlusega seotud. Halduri selline õigus tuleneb tema staatusest avalik-õiguslikku ametit pidava isikuna, mis hetkel on õigusteoreetiline käsitlus. Võlgniku kohta pangasaladuse pärimisel võib eeldada, et küsitavad andmed on halduri ülesannete täitmiseks vajalikud. Teiste isikute, võlausaldaja ja kolmas isik, puhul tuleb igakordselt hinnata, kas nende isikute kohta teabe avaldamine on vajalik halduri seaduses sätestatud ülesannete täitmiseks. Nii haldur ise, kui ka krediitiasutus peavad hindama, kas konkreetse isiku kohta pangasaladuse avaldamine on vajalik ehk ega haldur ei küsi teavet, mis halduri ülesannetega ning konkreetse päringu eesmärgiga ei seondu.

3.1.2. Krediitiasutuse poolt pangasaladuse haldurile avaldamise esemeline ulatus

Eelnevalt leidis käesoleva töö autor, et haldur saab pangasaladuse avaldamist taotleda kõikide isikute puhul, kes on pankrotimenetluse seotud isikud. Käesolevas alapeatükis analüüsitakse, millises ulatuses peab krediitiasutus vastusena halduri järelepärimisele esitama pangasaladusega kaitstud andmeid. Käesoleva peatüki eesmärk on uurida, kuidas hinnata andmete avaldamise ulatust ning kas ja millisel määral mängib pangasaladuse avaldamisel rolli isikuandmete kaitse ning ärisaladuse regulatsioonid. Teabe ulatuse hindamisel kasutatakse erinevaid kriteeriume, mille käesoleva töö autor on eelnevatel peatükkides välja pakkunud (vaata 1.2 ja 2.2.2).

Krediitiasutuste seadus määratleb pangasaladusena kõik andmed ja hinnangud, mis on krediitiasutusele teatavaks saanud tema või teise krediitiasutuse kliendi kohta (KAS § 88 lg 1). Tegemist on väga laia määratlusega, mis ei hõlma pelgalt erinevaid kliendi kohta käivad

¹¹² TrtRnKo 3-13-221/37 p 17.

andmeid, aga ka krediidasutuse enda antud hinnangud oma kliendi kohta näiteks krediidiriski arvestamisel. Riigikohus on asunud seisukohale, et pangasaladuse mõiste on laialt formuleeritud eelkõige pangakliendi huvide kaitseks.¹¹³ KAS § 88 lg 2 kohaselt ei peeta pangasaladuseks andmeid, mis on avalikud või õigustatud huvi korral muudest allikatest kättesaadavad (p 1), koondandmeid, mille põhjal ei saa kindlaks teha üksikkliendi andmeid ja koondandmetega iseloomustavasse kogumisse kuuluvaid isikuid (p 2), krediidasutuse asutajate ja aktsionäride nimekirja ning nende osaluste suurusi (p 3) ning teavet kliendi kohustuste täitmise korrektsuse kohta krediidasutuse ees (p 4). Kuivõrd krediidasutuse omanike ring peab olema transparentne, võivad krediidasutusel olla ainult vabalt võõrandatavad nimelised aktsiad.¹¹⁴ Sellest nõudest tulenevalt ei saa käsitleda krediidasutuse omanike nimekirja ja nende osaluste suurust pangasaladusena.

Eesti kohtupraktikas on erineva astme kohtud korduvalt hinnanud ja määratlenud, milline teave on kaitstud pangasaladusega. Riigikohus on leidnud, et teave kliendi laenujäägi kohta on pangasaladus.¹¹⁵ Sellest hoolimata märkis kolleegium, et AÕS § 55 lg-s 1 sätestatud kinnistusraamatu avalikkuse põhimõtte võimaldab igal huvitatud isikul tutvuda kinnistusraamatu andmetega, sealhulgas ka kinnistusraamatusse kantud hüpoteegisummaga. Teades hüpoteegisummat ning üldist krediidipoliitikat ja sellele kehtestatud riiklikke nõudeid, saab eeldada, et klient on võtnud laenu, mille suurus on hüpoteegisummast eeldatavasti mõnevõrra väiksem. Käesoleva töö autor leiab, et kuna igaüks võib teada saada, kui suur hüpoteek koormab krediidasutuse kliendi kinnistut, ei saa krediidasutuse kasuks seatud hüpoteegi summat käsitleda pangasaladusena, sest see on avalikult kättesaadav teave KAS § 88 lg 2 p 1 mõistes.

Harju maakohus on asjas 2-13-49409/43 loetlenud hulga andmeid, mida tuleb käsitleda pangasaladusena. Näiteks, andmeid selle kohta, millised on krediidasutuse kliendid (koos nende nimede ja aadressidega), andmeid klientide poolt tehtud tehingute ja ülekannete kohta koos nende pangakontode väljavõtetega.¹¹⁶ Lisaks klientide dokumentatsioon, andmed

¹¹³ Riigikohtu tsiviilkolleegiumi 9.06.2017 määrus asjas nr 3-2-1-61-17 p 15.1.

¹¹⁴ 1070 SE.

¹¹⁵ RKTkm 3-2-1-61-17 p 15.2.

¹¹⁶ HMKo 2-13-49409/43 p 131.

klientide käivete kohta nende kontodel ning klientide finantsaruandlus,¹¹⁷ laenulepingute nimekirjad,¹¹⁸ konkreetseid andmeid rahvusvaheliste ülekannete kohta.¹¹⁹

Kuigi pangasaladuse moodustavad ka hinnangud, mille krediidasutus oma kliendi kohta annab, ei ole pangasaladuse esemeks süsteemid, valemid ja mudelid, mille abil krediidasutus neid hinnanguid annab. Selline info on käsitletav krediidasutuse ärisaladusena, mille avaldamise kohustust krediidasutusel ei ole. Pangasaladuse ese on ainult krediidasutuse klienti puudutav teave. Seega ei saa haldur nõuda krediidasutuselt infot selle kohta, kuidas on krediidasutus arvutanud oma klienti reitingu.

Pangasaladuse moodustavast andmekogumist suur hulk andmeid on isikuandmed ning juriidilisest isikust klientide puhul on pangasaladusega hõlmatud ka ärisaladus. Pangasaladus ja isikuandmed on vaid osaliselt kattuvad mõisted. Pangasaladus on kõigi krediidasutuste kliente, sh juriidilisi isikuid puudutav teave. Isikuandmeteks on vaid füüsilise isiku kohta käivad andmed (IKS § 4).¹²⁰ Pangasaladuse avaldamise ulatuse hindamisel tuleb vaadata, kas isikuandmete kaitse ja ärisaladuse regulatsioonist tulenevaid nõuded rakenduvad täiendavalt vastavalt tarbija ja juriidilise isiku kohta pangasaladuse avaldamisel. Krediidasutuse poolt kliendi andmete töötlemine peaks toimuma vastavalt isikuandmete vahendamist käsitlevatele eeskirjadele,¹²¹ millest kõige uuem on 25. mail 2018. a jõustuv andmekaitse määrus (edaspidi Andmekaitse määrus)¹²². Euroopa Kohus on leidnud, et isikuandmete töötlemine on ka krediidasutuse poolt ühe oma kliendi nime ja aadressi kohta teabe andmine.¹²³ Juhul, kui krediidasutuse kasutuses ja käsutuses olevad andmeid ei käsitleta pangasaladusena ja need andmed vastavad isikuandmete mõistele IKS § 4 lg 1, kohalduvad nende avaldamisele isikuandmete kaitse seadus, mille kõik redaktsioonid on aga ette näinud, et isikuandmete töötlemine on lubatud üksnes andmesubjekti teavitatud nõusolekul, välja arvatud seaduses

¹¹⁷ HMKo 2-13-49409/43 p 136.

¹¹⁸ HMKo 2-13-49409/43 p 141.

¹¹⁹ HMKo 2-13-49409/43 p 142.

¹²⁰ Tallinna Ringkonnakohtu 16.06.2008 otsus haldusasjas nr 3-07-317/18 p 9.

¹²¹ 1017 SE lk 38.

¹²² Euroopa Parlamendi ja Nõukogu määrus (EL) 2016/679, 27. aprill 2016, füüsiliste isikute kaitse kohta isikuandmete töötlemisel ja selliste andmete vaba liikumise ning direktiivi 95/46/EÜ kehtetuks tunnistamise kohta (isikuandmete kaitse üldmäärus). – ELT L 119, 4.5.2016, lk 1-88.

¹²³ EKo C-580/13, *Coty Germany GmbH vs Stadtsparkasse Magdeburg*, p 26.

nimetatud juhtudel.¹²⁴ Sellest tuleneb, et andmekaitsereegleid peab krediidasutus järgima nii pangasaladuse töötlemisel kui ka avaldamisel.

Samale seisukohale võib asuda ka ärisaladuse regulatsiooni osas. Krediidasutuse valduses olevast pangasaladusest märkimisväärne osa on krediidasutuse klientide jaoks ärisaladus. Siiski on Tallinna Ringkonnakohus leidnud, et pangasaladust ei saa samastada ühingu ärisaladusega, sest saladuse hoidmise eesmärk on erinev: pangasaladust peab krediidasutus hoidma kliendi huvide kaitseks, kuid ärisaladuse puhul on kaitstud ennekõike äriühingu enda tegevust puudutav teave.¹²⁵ Tulenevalt sellest, et tegemist on õigusinstituutidega, mille kaitse eesmärgid on erinevad, kuid sellegi poolest peab krediidasutus pangasaladuse avaldamise järgima, et pangasaladuse avaldamine ja seeläbi ka kliendi ärisaladuse avaldamine ei kahjustaks kliendi majandustegevust.

Pangasaladuse avaldamisel on krediidasutus seotud halduri esitatud järelepärimisega ning selles esitatud andmete loeteluga. Pangasaladuse avaldamise ulatuse juures mängib olulist rolli järelepärimise materiaalne eeldus, mis nõuab küsitavate andmete täpset määratlemist. Seadusest otsesõnu välja ei tule, kas krediidasutus on teabe avaldamisel piiratud halduri koostatud nimekirjaga või oleks tal kohustus avaldada kõik tema valduses olevad pankrotimenetluses tähtsust omavad asjaolud. Saksamaa pangasaladuse avaldamise praktikas on Saksa kohtud leidnud, et krediidasutuse pangasaladuse avaldamise kohtustus võiks lisaks seaduses sätestatud juhtudel erijuhtudel tuleneda ka hea usu põhimõttest või hädakaitsest või hädaseisundist.¹²⁶ Eesti õiguspraktikas võiks selline asi kõne alla tulla juhul, kui ulatuslikuma andmete avaldamise eesmärk on vältida suuremat kahju ning sellise kahju vältimine on avalikes huvides. Kriminaalmenetluses, maksmenetluses ja rahapesuga seotud vaidlustes oluliselt suurem riiklik ja avalik huvi.¹²⁷ Näites rahapesu ja terrorismi tõkestamiseks peavad kohustatud isikud RahaPTS § 49 lg 1 kohaselt oma majandus- või kutsetegevuse, ametitoimingu või ametiteenuse osutamise käigus tuvastatud tegevusest või asjaoludest, mille tunnused osutavad kuritegelikust tegevusest saadud tulu kasutamisele, terrorismi rahastamisele või sellega seotud kuritegude toimepanemisele, teavitama rahapesu andmebürood.

¹²⁴ Tallinna Halduskohtu 17.04.2007 otsus haldusasjas nr 3-07-317/7 p 3.

¹²⁵ TlnRnKo 2-07-14769/96 lk 11.

¹²⁶ Raa/Siibak, lk 174.

¹²⁷ Samas, lk 174.

Pankrotimenetluse puhul jaatada krediidasutuse kohustust ise avaldada pankrotimenetluse suhtes tähtsust omavaid asjaolusid seab ohtu pangasaladuse ja pankrotimenetluse põhimõtted. Esiteks, pankrotimenetluses on halduri ülesanne koguda vajalikku teavet ja andmeid, et pankrotimenetlus võimalikult kiirelt, efektiivselt ja kõikidele osapooltele mõistlikul viisil lahendada. Krediidasutusel ei ole seadusest tulenevat kohustust aidata pankrotimenetluses igakülgsest kaasa ning selline kohustus ei ole ka tuletatav. Pankrotimenetluses kehtib võlausaldajate nõuete kollektiivse rahuldamise põhimõte, mille eesmärk on tagada, et mõne võlausaldaja nõue ei jääks rahuldamata, sest ta sai võlgniku olukorrast teada hiljem või seetõttu, et teistel võlausaldajatel on võlgnikuga paremad suhted.¹²⁸ Võlausaldaja peaks oma nõudest teada andma ise (PankrS § 93 lg 1) mis tähendab, et võlgnik ja võlausaldajad peavad enda eest väljas olema. Krediidasutuse sekkumine pankrotimenetlusse täiendava teabe avaldamisega viib poolte võimalused tasakaalust välja. Lisaks võib krediidasutus osaleda pankrotimenetluses võlausaldajana, mis tähendab, et krediidasutus ei pruugi teabe avaldamisel olla täiel määral objektiivne. See kõik rikub ausa kohtupidamise põhimõtet ning ei saa olla lubatud. Seega pankrotimenetluses on krediidasutus piiratud halduri poolt esitatud järelepärimises nimetatud andmetega. Krediidasutusel ei ole kohustust ega ka õigust avaldada rohkem teavet.

Pangasaladuse avaldamise ulatuse hindamisel saab krediidasutus kasutada mitmeid kriteeriume ning meetodeid. Mitmeid meetodeid on käesoleva töö autor eelnevates peatükkides käsitlenud. Esiteks peab pangasaladusega kaitstud teave olema vajalik halduri seaduses sätestatud ülesannete täitmiseks. Teiseks peab haldur näitama, milline on andmete kasutamise eesmärk ning krediidasutus peab eesmärgi saavutatavust küsitavate andmete abil hindama kasutades haldusõiguslikust kontrollist analoogia korras üle toodud elemente sobivus ja vajalikkus. Täiendavalt peab krediidasutuse poolt avaldatava teabe ulatuse hindamisel võrdlema, kas sama teavet on halduril võimalik saada krediidasutuse kliendi enda käest.

(a) Pangasaladuse avaldamine on vajalik halduri ülesannete täitmiseks

KAS § 88 lg 5 p 6 kohaselt on krediidasutus kohustatud haldurile pangasaladuse avaldama halduri seaduses sätestatud ülesannete täitmiseks. Cantu on öelnud, et isiku

¹²⁸ U. Foerste. Pankrotiõigus. Tallinn: Juura 2018, lk 3.

kohta andmete avaldamisel on põhiküsimus: kui palju andmeid ühiskonna erinevad institutsioonid vajavad, et täita oma ülesandeid, ja kui palju on neid andmeid vaja säilitada ning avalikustada.¹²⁹ See on põhimõtteline küsimus ka pangasaladuse avaldamisel haldurile. Milliseid andmeid on halduril oma seaduses sätestatud ülesannete täitmiseks vaja? PankrS § 22 lg 2 kohaselt on ajutise halduri olulisimad ülesanded selgitada välja võlgniku vara (p 1) ning anda hinnang võlgniku varalisele seisundile ja maksejõulisusele (p 2). Lisaks sellele peab ajutine haldur tagama võlgniku vara säilimise (p 3). Nende ajutise halduri ülesannete täitmiseks on kõige olulisem teave andmed võlgniku vara kohta.

PankrS § 55 lg 1 kohaselt pankrotihaldur kaitseb kõigi võlausaldajate, samuti võlgniku õigusi ja huve ning tagab seadusliku, kiire ja majanduslikult otstarbeka pankrotimenetluse. PankrS § 55 lg 3 kohaselt selle tagamiseks pankrotihaldur selgitab välja võlausaldajate nõuded, valitseb pankrotivara, korraldab selle moodustamise ja müügi ning pankrotivara arvel võlausaldajate nõuete rahuldamise (p 1). Pankrotihalduri ülesanne on selgitada välja võlgniku maksejõuetuse tekkimise põhjused ja aeg (p 1¹). Pankrotihalduri ülesanne on vajadusel korraldada võlgniku majandustegevuse jätkumine (p 2). Pankrotihalduri ülesanded on üsnagi sarnased ajutise halduri ülesannetele, kuid pankrotihalduri ülesanded on põhjalikumad ning lisaks teatud asjaolude kindlakstegemisele, peab pankrotihaldur need asjaolud ka lahendama. Nii nagu ajutise halduri puhul, on ka nende ülesannete täitmiseks oluline teave andmed võlgniku vara kohta, kuid kuna pankrotihalduri ülesanded on laiemapõhjalised, on pankrotihalduril lisaks võlgniku varade kohta vaja teavet ka muude asjaolude kohta. Kuna pangasaladuse esemeline kaitseala on küllaltki lai ning halduri ülesannete täitmiseks vajaliku andmete ammendava nimekirja koostamine pole võimalik, on pangasaladuse avaldamise ulatuse kindlaksmääramisel oluline kontrollida eesmärgi saavutatavust avaldatavate andmetega.

(b) Järelepärimises märgitud andmete abil on saavutatav halduri eesmärk

Pangasaladuse avaldamise ulatuse määramisel on keskne küsimus, kas järelepärimises märgitud andmetega on saavutatav halduri soovitud eesmärk. Peatükis 2.2.2 leidis

¹²⁹ C.E. Cantu. Privacy. – Saint Louis University Public Law Review 1988/VOL. VII, no II, pp 313-336, p 329.

käesoleva töö autor, et eesmärgi saavutatavuse hindamiseks peaks krediidasutus kasutama proportsionaalsuse testi elemente: sobivust ja vajalikkust.

Järelepärimine on sobiv, kui aitab saavutada halduri ülesannete täitmisele ja konkreetse päringu eesmärgi saavutamisele. Riigikohus on lahendis nr 3-2-1-19-17¹³⁰, milles kohtutäitur nõudis krediidasutuselt võlgnikuga sõlmitud laenulepingust tulenevate õiguste ja kohustuste määra avaldamist, et määrata kindlaks krediidasutuse kasuks hüpoteegiga koormatud kinnisvara väärtus, leidnud, et kohtutäituri esitatud eesmärk andmete kasutamiseks ei olnud põhjendatud. Krediidasutusele põhjendas kohtutäitur teabe vajalikkust väitega, et andmete kasutamine on vajalik sissenõudjale otsustamiseks hüpoteegi osalise kustutamise nõude esitamist. Kohus leidis, et andmed ja nende küsimise eesmärk ei olnud omavahel piisavalt tugevalt seotud. Hilisemas kohtumenetluses tugines kohtutäitur lisaks aspektile, et laenujäägi avaldamine on ka võlgniku huvides, sest see aitab määrata tema varale õiglasema alghinna. Kohus leidis, et oleks kohtutäitur kohe järelepärimises tuginenud võlgniku huvidele, oleks andmete avaldamine olnud sobiv.

Järelepärimine on vajalik, kui järelepärimine ei koorma andmesubjekti rohkem kui vaja ehk haldur ei küsi enda ülesannete täitmiseks ning eesmärgi täitmiseks mitte vajalikku pangasaladusega kaitstud teavet. Tallinna Ringkonnakohus märkis oma lahendis¹³¹, kus korteriühistu esitas järelepärimise pangasaladuse avaldamiseks, et järelepärimises loetletud andmetega järelepärimises märgitud eesmärgi saavutamise põhjendused peavad olema täpsed ning veenvad. Teabe taotleja peab usutavalt tõendama, milliseid asjaolusid on tema hinnangul võimalik pangasaladusega kaitstud andmetega tõendada. Nimetatud kaasuses jäeti korteriühistu hagi rahuldamata, sest korteriühistu poolt esitatud põhjendused on äärmiselt üldsõnalised ning avaldaja ei ole toonud veenvalt ega usutavalt esile mingit teavet selle kohta, mis asjaoludel on alust eeldada, et nõutud perioodi pangakonto väljavõtted sisaldavad võimalikku teavet tagasivõidetavate tehingute kohta. Avalduses on üldsõnaliselt leitud sisuliselt, et kuivõrd majandusaasta aruandeid pole esitatud ja täitemenetlus pole olnud tulemuslik, siis võib eeldada, et pangakonto väljavõtetest võivad selguda tagasivõidetavad tehingud. Juhul, kui haldur

¹³⁰ Riigikohtu tsiviilkolleegiumi 18.04.2017 määrus nr 3-2-1-19-17 p 16.5.

¹³¹ Tallinna Ringkonnakohtu 20.10.2017 määrus asjas nr 2-17-12622/9.

ei too kaasuses välja andmete kasutamise eesmärki ei ole vajalikkuse hindamine üldsegi võimalik.

Eeltoodud lahendite pinnalt võib asuda seisukohale, et andmete kasutamise eesmärk tuleb kirja panna väga konkreetselt ja täpselt. Juhul, kui andmed võivad konkreetsetes pankrotimenetluses tõepoolest olla vajalikud ja sobivad, võib krediidasutus keelduda nende välja andmisest, kui andmete kasutamise eesmärk on ebatäpne.

(c) Järelepärimises märgitud andmeid on võimalik saada krediidasutuse kliendilt

Viimase kriteeriumina peava krediidasutused hindama, kas halduril on võimalik järelepärimises märgitud andmeid saada ka kliendilt. Krediidasutused on õigustatud ja kohustatud väljastama oma kliendi kohta informatsiooni vaid sellises ulatuses, nagu riiklikel järelevalveasutustel on õigus seda saada konkreetselt pangakliendilt endalt. Sellest tulenevalt ei saa ega tohi õigusaktiga sundida pankasid väljastama enamat informatsiooni, kui seda on õigus saada kliendilt endalt.¹³² Siibak on leidnud, et ei saa pidada põhiseaduslike põhimõtetega kooskõlas olevaks, kui usaldussuhtes olevalt krediidasutuselt on õigus nõuda rohkem informatsiooni ja tõendeid, kui kliendilt, kes on tsiviilprotsessis pooleks ning kellel tekivad sellest menetlusest õigused ja kohustused. Riiklik järelevalve ja kohtusüsteem ei saa sekkuda vaidlustesse, kus kandvaks on poolte erahuvid.¹³³ Antud seisukoht on kohaldatav ka pankrotimenetluses, sest seadusandja vaatleb pankrotimenetlust osaliselt kohtumenetlusena.¹³⁴ Seetõttu peaks ka pankrotimenetluses kehtima printsip, mille kohaselt saab haldur krediidasutuselt pärida ainult sellist teavet, mida ta saaks pärida ka krediidasutuse kliendi enda käest.

¹³² Raa/Siibak, lk 172.

¹³³ Samas, lk 174.

¹³⁴ Tsiviilkohtumenetluse seadustiku ja täitemenetluse seadustiku rakendamise seaduse eelnõu 273 SE. - <https://www.riigikogu.ee/tegevus/eelnoud/eelnou/683d935b-81ab-395a-95c6-7668ceb8ba1d/Tsiviilkohtumenetluse%20seadustiku%20ja%20%C3%A4itemenetluse%20seadustiku%20raken-damise%20seadus> (22.04.2018).

Maksumenetluses on asunud vastupidisele seisukohale. Maksukorralduse seaduse (MKS)¹³⁵ § 61 lg 2 kohaselt peab maksuhaldur enne kolmandalt isikult teabe nõudmist teabe saamiseks pöörduma maksukohustuslase poole. Sätte tõlgendamisel leidis kohus, et juhul, kui on alust arvata, et andmed pole maksukohustuslase käsutuses, ei ole andmete nõudmine maksukohustuslaselt kohustuslik.¹³⁶ Sarnane tõlgendus sättest on ka selline, et enne teabe küsimist kolmandalt isikult tuleb teavet küsida maksukohustuslaselt endalt, juhul, kui teabe olemusest tulenevalt ei saa seda maksukohustuslasel endal olla, on võimalik pöörduda teabe saamiseks kolmanda isiku poole.¹³⁷ Selline tõlgendus viitab seisukohale, et maksuhalduril on maksuasjas kõikide asjaolude kindlaks tegemisel õigus küsida kolmandatelt isikutelt ka sellist teavet, mida maksukohustuslasel endal ei ole. Sellist maksumenetluses kehtivat põhimõtet rakendatakse ka krediidasutuste suhtes, kuid käesoleva töö autor leiab, et analoogia korras selle põhimõtte rakendamine ka pankrotimenetluses ei ole mõistlik. Esiteks seetõttu, et maksuhalduri ja pankrotihalduri õiguslik staatus on erinev ning ka seetõttu, et pankrotiseaduses vastav regulatsioon puudub. Haldur ei saa krediidasutuselt pärida andmeid, mida krediidasutuse kliendil endal ei ole.

See eeldus siiski ei tähenda, et pangasaladuse avaldamisest keeldumine oleks lubatud põhjusel, et halduril on võimalik sama info kätte saada krediidasutuse kliendilt endalt. Riigikohus on leidnud, et kohtutäitur peab infot küsima ka võlgnikult. Kui kohtutäitur pole võlgnikult infot küsinud, siis see ei vabasta krediidasutust pangasaladuse avaldamise kohustusest.¹³⁸ Ka maksumenetluses, kus maksuhalduril on seadusest tulenev kohustus eelnevalt küsida teavet maksukohustuslaselt endalt (MKS § 61 lg 2), on Riigikohus leidnud, et piirangu sisuks olevat nõuet, et eelnevalt peab olema teavet nõutud maksukohustuslaselt, ei tule mõista konkreetsete kokkulangevuste tasandil.¹³⁹ Kuna pangasaladuse avaldamise reeglid on kõikidele KAS § 88 lg-s 5 sätestatud isikutele samad, on loogiline, et eelnevast tulenevalt ei pea keegi neist krediidasutuse poole pöördumiseks vajalikku teavet eelnevalt pärima muudest allikatest.

¹³⁵ RT I, 28.12.2017, 37.

¹³⁶ Tallinna Ringkonnakohtu 2.12.2010 otsus tsiviilasjas nr 3-09-1009/56.

¹³⁷ TlnHKo 3-13-1023/27 p 8.5.

¹³⁸ RKTkm 3-2-1-19-17.

¹³⁹ Riigikohtu halduskolleegiumi 30.03.2011 otsus asjas nr 3-3-1-98-10; Riigikohtu halduskolleegiumi 24.05.2011 otsus asjas nr 3-3-1-24-11.

Kõige tüüpilisem ja levinuim teave, mille avaldamist haldurid järelepärimisega taotleavad on kliendi konto väljavõte. Kohtud on leidnud, et konto väljavõte on selline teave, mille avaldamine haldurile pankrotimenetluses sätestatud ülesannete täitmiseks on igati vajalik. Samuti ei saa kahelda selles, et konto väljavõtte esitamise eesmärk on enamasti saada ülevaade võlgniku varade kohta või tõendi saamine võlgniku tehtud tehingutele või ka teabe saamine, kellele on pankrotivarasse kuuluvaid vahendeid kantud.¹⁴⁰ Selliste eesmärkide saavutamiseks on konto väljavõtte avaldamine nii vajalik kui ka sobiv. Ka kliendil endal oleks võimalik konto väljavõtte haldurile anda.

Käesoleva töö jaoks läbitöötatud kohtulahendite keskmes ei ole järelepärimisega krediidasutustelt päritud teavet, mille krediidasutuse klient on mõne toote või teenuse kasutamiseks ise krediidasutuse esitanud, näiteks mõne krediiditoote tarbeks esitatud andmed, mis võimaldavad hinnata kliendi maksevõimet. Samuti ei ole kohtupraktikas ette tulnud juhtumeid, kus krediidasutustelt oleks päritud hinnaguid kliendi kohta. Pankrotimenetluse kontekstis võiks haldurile olla vägagi kasulik teave krediidasutuse enda hinnang võlgniku maksevõimelisusele. Haldur peab põhjendama, miks sellise hinnangu avaldamine on halduri ülesannete täitmiseks oluline ning millist eesmärki soovib haldur sellega saavutada. Sellise teabe andmisel tuleb siiski märkida, et selle avaldamine peab olema vajalik halduri ülesannete täitmiseks ja see peab aitama kaasa järelepärimises märgitud eesmärgi saavutamisele.

Pangasaladusega on kaitstud väga suur hulk andmeid, mille avaldamist saab haldur taotleda. Pangasaladuse avaldamisel taotlemisel ja avaldamisel tuleb järgida, et kaitstud oleks füüsiliste isikute puhul isikuandmed ning juriidiliste isikute puhul nende ärisaladus. Krediidasutus peab igal konkreetsel juhul hindama, millises ulatuses pangasaladuse avaldamine on õiguspärane. Selleks peab krediidasutus analüüsima, kas konkreetne pangasaladus on vajalik halduri ülesannete täitmiseks, kas andmetega on saavutatav halduri soovitud eesmärk ning kas klient suudaks ise haldurile küsitud andmed avaldada. Krediidasutus ei tohi väljuda halduri koostatud andmete nimekirjast ning omal initsiatiivil avaldada rohkem andmeid kliendi kohta.

¹⁴⁰ TlnHKO 3-13-1023/27 p 8.9.

3.2. Krediidiasutuse poolt pangasaladuse haldurile avaldamisest keeldumise alused

Käesolevas töös on analüüsitud, millistel tingimustel ja millises ulatuses on lubatud pangasaladuse avaldamine haldurile. Siiani pole tähelepanu pööratud võimalusele, kuidas krediidiasutus saaks pangasaladuse avaldamisest keelduda. Käesoleva peatüki eesmärk on lühidalt loetleda asjaolud, mille esinemise korral pangasaladuse avaldamine oleks õigusvastane. Käesolev peatükk on oluline, sest konkreetseid aluseid pangasaladuse avaldamisest keeldumiseks seadusest ei tulene.

Pangasaladuse avaldamisest keeldumist KAS § 88 ei reguleeri. Samuti ei tulene haldurile pangasaladuse avaldamisest keeldumise aluseid ka pankrotiseadusest. Käesoleva töö autori hinnangul võiks pangasaladuse avaldamisest keeldumise alused teoreetilisel tasandil jagada järgnevatesse kategooriatesse:

- järelepärimine ei vasta seaduses sätestatud nõuetele;
- krediidiasutusel ei ole küsitud infot;
- pangasaladuse avaldamisega ei ole võimalik saavutada halduri eesmärki.

Halduri esitatud järelepärimine on pangasaladuse avaldamise protsessi alus, millele kehtestatud nõudeid on käsitletud peatükkides 2.1 ja 2.2. Nii formaalsete kui materiaalsete nõuete järgimata jätmise tagajärjed ei ole krediidiasutuste seaduses ega pankrotiseaduses sõnaselgelt sätestatud. TsÜS § 82 lg 1 kohaselt on seaduses sätestatud vormi järgimata jätmise korral tehing tühine. Analoogia korras võiks sellise lähenemise rakendamine olla mõistlik ka halduri esitatud järelepärimise vorminõude järgimata jätmise korral. Pangasaladuse eesmärk on kaitsta krediidiasutuse klientide finantsteavet, mille moodustavad ka delikaatsed andmed. Sellest tulenevalt on põhjendatud konservatiivne lähenemine vorminõuete rikkumisele. Järelepärimised, mis on esitatud telefoni teel suuliselt või muul viisil ei vasta nõutud vorminõudele. Samuti ei ole järelepärimisele vastamine pangasaladuse avaldamisega võimalik, kui järelepärimist ei ole allkirjastatud. Krediidiasutus peaks keelduma pangasaladuse avaldamisest juhul, kui halduri esitatud järelepärimine ei vasta vorminõuetele. Krediidiasutusel on kohustus kontrollida, kas järelepärimise esitaja on selleks õigustatud. Krediidiasutusel on õigus keelduda pangasaladuse avaldamisest isikule, kellel ei ole volitusi tegutseda haldurina. Krediidiasutus ei saa pangasaladust avaldada, kui järelepärimises ei ole märgitud krediidiasutuse klienti, kelle kohta pangasaladust soovitakse.

Samuti peab järelepärimine olema suunatud kohustatud isikule. Tänapäeval ei ole pangad jäänud ainult klassikaline panga ärimudeli juurde avalikkuselt hoiuste kaasamine ja hoiust arvelt enda nimel laenude andmine. Krediidiasutused pakuvad lisaks nii palju erinevaid tooteid ja teenuseid, mille osutamiseks luuakse tihtipeale täiendavaid äriühinguid, mis konkreetse teenuse pakkumise tegelevad, nt kindlustusandjaid. Pangasaladuse avaldamise kohustus laieneb ka krediidiasutuste Eestis asuvatele ema- ja tütarettevõtjatele, mis ei pea ise olema krediidiasutused (KAS § 2 lg 1). Seega ei saa krediidiasutus keelduda pangasaladuse avaldamisest, kui taotletavad andmed on krediidiasutuse tütarettevõtja valduses. Protseduuriliselt oleks siiski korrektne, kui järelepärimise adressaat oleks krediidiasutus ning krediidiasutus saab oma süsteemide siseselt tütarettevõttelt paluda küsitud teabe avaldamist.

Euroopa Kohus on analüüsinud olukordak, milles vastandus kahe liikmesriigi siseriiklik õigus pangasaladuse kohta. Saksamaal asutatud krediidiasutus avas filiaali Austrias. Saksamaal kehtis pangasaladuse avaldamise kohustus ning Austrias vastupidiselt pangasaladuse avaldamise keeld. Kohus leidis, et Saksamaal asutatud krediidiasutuse Austria filiaal võib kliendilepingutesse lisada tingimuse, mille kohaselt klient annab nõusoleku enda pangasaladuse avaldamiseks Saksamaa ametivõimudele. Kohus nentis ka võimalust, et sellise kohustuse olemasolu seab Saksamaa krediidiasutuse filiaali ebasoodamasse olukorda, kui teised Austrias asutatud krediidiasutused, millele sarnane andmete avaldamise kohustus puudub. Kohus leidis siiski, et sellisel juhul ei ole tegemist Euroopa Liidu timise lepingu (ELTL)¹⁴¹ art 49 asutamisvabaduse rikkumisega ning art 49 tuleb tõlgendada nii, et sellega ei ole vastuolus liikmesriigi õigusnorm, mis kohustab selles liikmesriigis asuvaid krediidiasutusi avaldama siseriiklikele ametivõimudele teavet teises liikmesriigis asuvas filiaalis, mis ei ole õiguslikult iseseisev, hoiustatud või hallatud vara kohta selle vara esimese liikmesriigi residendist omaniku surma korral, kui teises liikmesriigis ei ole võrreldavat andmete avaldamise kohustust ette nähtud ja kui sealsed krediidiasutused peavad hoidma pangasaladust, mille rikkumise eest karistatakse kriminaalkorras.¹⁴² KAS § 2 lg 1 kohaselt kohaldatakse krediidiasutuste seadust ka krediidiasutuste filiaalidele. Sellest kaasusest ja krediidiasutuste seaduse sättes tulenevalt võib teha järelduse, et Eestis asutatud krediidiasutuse teises liikmesriigis asutatud filiaal on samuti kohustatud pangasaladuse avaldama haldurile vastavalt KAS § 88 lg 5 p-le 6.

¹⁴¹ Euroopa Liidu toimimise lepingu konsolideeritud version 2010/C 83/01. – ELT C 83, 30.3.2010, lk 1-388.

¹⁴² EKo C-522-14, *Sparkasse Allgäu vs Finanzamt Kempten*, p 32.

Teises asjas on Euroopa Kohus leidnud, et kui krediidasutus tegutseb teenuste osutamise vabaduse raames teise liikmesriigi territooriumil, siis on ta kohustatud teavet edastama ka selle riigi rahapesu andmebüroole, kuhu krediidasutus on teenust osutab, tingimusel, et sellise teavitamise eesmärk on tugevdada kooskõlas liidu õigusega rahapesu ja terrorismi rahastamise vastase võitluse tõhusust.¹⁴³ Samuti peab teavet saanud andmebüroo siseriikliku õiguse kohaselt teiste liikmesriikide büroodega koostööd.¹⁴⁴ Liikmesriikide vahelist koostööd näeb ette ka Maksejõuetusmääruse art 41, mis sätestab, et maksejõuetuse põhimenetluse pankrotihaldur ja sama võlgniku suhtes algataud teiseste maksejõuetusmenetluste pankrotihaldur või -haldurid teevad omavahel koostööd sellisel määral, mis on kooskõlas kohaldatavate menetlusnormidega. Selline koostöö võib toimuda mis tahes vormis, sealhulgas kokkulepete või protokollide sõlmimise kujul. Maksejõuetusmääruse art 42 kohaselt peavad koostööd tegema ka pankrotiasja menetlevad kohtud. Kuna ka pankrotiasjades on sarnaselt rahapesu ja terrorismi rahastamise tõkestamisega liikmesriikide vaheline koostöökohustus, leiab käesoleva töö autor, et analoogia korras on Euroopa Kohtu seisukoht asjakohane ka pangasaladuse avaldamisel haldurile juhul, kui krediidasutus osutab tegutseb ELTL art 56 mõistes teenuste osutamise vabaduse raames teise liikmesriigi territooriumil. Juhul, kui krediidasutus suunab teenuseid Eestisse, on krediidasutus kohustatud haldurile kõikide eelduste täitmisel avaldama pangasaladuse. Selline lähenemine on kooskõlas maksejõuetusmenetluse eesmärgiga, milleks on tagada maksejõuetusmenetluste tõhus ja tulemuslik toimimine (Maksejõuetusmäärus preambuli p 3). Seega ei ole pangasaladuse avaldamisest keeldumise alus asjaolu, et krediidasutuse päritoluriik ei ole Eesti. Juhul, kui krediidasutus tegutseb teenuste osutamise vabaduse raames Eesti territooriumil, on ta kohustatud haldurile avaldama pangasaladuse.

Üks võimalus pangasaladuse avaldamisest keeldumiseks on juhul, kui järelepärimine on esitatud krediidasutuse endisele töötajale. Määruskaebuse esitanud haldur leidis tuginedes Finantsinspektsiooni selgitustele, et kuna krediidasutusel ei ole õigust keelduda andmete väljastamisest hoolimata pangasaladusest, siis ei ole taolist õigust ka krediidasutuse endisel töötajal. Kohus nõustus kaebajaga leides, et krediidasutuse endine töötaja ei ole samastatav krediidasutusega, kuid see ei anna alust järeldada, et krediidasutusel endisel töötajal on õigus nõutud andmete väljastamisest keelduda.¹⁴⁵ Sellise seisukoha juures tuleb siiski tähele panna,

¹⁴³ EKo C-212/11, *Jyske Bank Gibraltar Ltd vs Administracion del Estado*, pp 49-51.

¹⁴⁴ Samas, p 54.

¹⁴⁵ Tallinna Ringkonnakohtu 9.09.2016 määrus asjas nr 2-14-50251/85.

et haldur ei saa järelepärimist esitada otse krediidasutuse endisele ega ka praegusele töötajale. Halduri esitatud järelepärimine peab olema esitatud krediidasutusele ning KAS § 88 lg-d 6 sätestatud nõuetele vastavalt. Otse krediidasutuse esindusõigusega töötajale esitatud järelepärimist ei saa lugeda nõuetekohaseks. Kohtu kaudu pangasaladuse avaldamise taotlemise korral võiks selline asi põhjendatud juhul olla lubatud, kuid seejuures tuleb silmas pidada, et kohtu roll, volitused ja õiguslik staatus erineb oluliselt halduri omast.

Nii formaalsete kui ka materiaalsete nõuete eesmärk on tagada, et pangasaladuse avaldamine oleks õiguspärane ning ei rikuks isikute põhiõigusi. Juhul, kui ei ole täidetud mõni järelepärimisele esitatud nõue, peab krediidasutus pangasaladuse avaldamisest keelduma.

Pangasaladuse avaldamisest keeldumise üheks aluseks võib olla asjaolu, et krediidasutusel ei ole halduri küsitud teavet. Samuti ei ole pangasaladuse avaldamine võimalik, kui isik ei ole järelepärimise saanud krediidasutuse klient. Halduri koostab järelepärimise eeldusega, et isik, kelle kohta andmeid soovitakse, on krediidasutuse klient. Sageli esitatakse järelepärimine isiku krediidasutuse kliendiks olemise fakti kontrollimiseks. Teiseks eeldatakse järelepärimist koostades, et krediidasutusel on informatsioon, mida haldur soovib. Krediidasutus ei saa haldurile pangasaladust avaldada, kui isik pole krediidasutuse klient ning ka siis kui krediidasutusel ei ole halduri pool päritud teavet isiku kohta.

Krediidasutusel on KAS § 71 lg 3 tulenevalt kohustus tagada kõikide tehingute ja toimingute dokumenteerimise ja säilitamise süsteem järelevalve eesmärkidel. Sellised nõuded kehtivad ka krediidasutuse konsoliseerimisgruppi kuuluva tütarettevõtja suhtes. Krediidandi andmisel peab KAS § 83 lg 3 kohaselt krediidasutus laenude andmisel ja jälgimisel järgima krediidasutuse sisemisi krediteerimise põhiprintsiipe, häid pangandustavasid ja vastutustundliku laenamise põhimõtet. Selle viimase rakendamiseks on krediidasutus kohustatud koguma ja säilitama andmeid kliendi rahaliste kohustuste suuruse ja maksekohustuste täitmise kohta ning kasutama neid andmeid kliendi jaoks mõistliku laenukoormuse arvutamiseks. Selline kohustus kehtib nii tarbijatele kui ja juriidilistele isikutele krediiditoodete pakkumisel.

Krediidasutuste seadusest tulenevalt peab tarbijale elamukinnisvaraga seotud tarbijakrediidilepingu nõustamisteenuse osutamise korral krediidasutus ja tema tarbijatele laenu andev või vahendav tütarettevõtja järgima KAVS §-des 47–53¹ sätestatud (KAS § 83 lg 3¹). Krediidandi- ja vahendajate seaduse kohaselt peab tarbija kohta säilitama andmeid tema

rahaliste kohustuste suuruse ja maksekohustuste täitmise kohta ning kasutama neid andmeid, et hinnata tarbija krediitvõimelisust kogu tarbijaga õigussuhte kestmise aja ning vähemalt kolme aasta jooksul tarbijaga lepingu lõppemisest alates (KAVS § 47 lg-d 3 ja 5). Sealjuures peab säilitama kõik andmed ja dokumendid, mille alusel tarbijale krediidi antakse või teenust osutatakse, ning neid ei tohi muuta ja need peavad kogu säilitamise perioodi olema kättesaadavad ka Finantsinspeksioonile.

Andmete säilitamise kohustus tuleneb ka rahapesu ja terrorismi rahastamise tõkestamise regulatsioonidest. RahaPTS § 47 lg 1 kohaselt peab säilitama isikusamasuse tuvastamise ja esitatud teabe kontrollimise aluseks olevate dokumentide originaale või koopiaid ja ärisuhte loomise aluseks olevaid dokumente viis aastat pärast ärisuhte lõppemist. Sama perioodi jooksul peab säilitama ka RahaPTS-st tulenevate kohustuste täitmisega seotud kogu kirjavahetuse ning kõik ärisuhte seire käigus kogutud andmed ja dokumendid, samuti andmed kahtlaste või ebatavaliste tehingute või asjaolude kohta, millest rahapesu andmebürood ei teavitatud (RahaPTS § 47 lg 2).

Seega on krediidiasutusel seadusest tulenev kohustus säilitada üsna ulatuslikult andmeid oma klientide kohta. See on oluline aspekt Andmekaitse määruse kontekstis, mille art 17 lg 1 kohaselt on andmesubjektil õigus nõuda, et vastutav töötleja kustutaks põhjendamatult viivitusega teda puudutavad isikuandmed ehk õigus olla unustatud. Vastutav töötleja Andmekaitse määruse art 4 p 7 mõistes on ka krediidiasutus, kellel on isikuandmete kustutamisest õigus keelduda art 17 lg 3 p b kohaselt selleks, et täita krediidiasutuse suhtes kohaldatava liidu või liikmesriigi õigusega ette nähtud juriidilist kohustust, mis näeb ette isikuandmete töötlemise. Seega ei ole võimalik, et tarbija saaks enne pankrotimenetluse algatamist pahatahtlikult krediidiasutusel lasta enda kohta andmeid kustutada, et sellega mõjutada pankrotimenetluse tulemusi.

Õigus olla unustatud ehk isikuandmete kaitse laieneb ainult füüsilistele isikutele. Juriidilised isikud sellist õiguskaitsevahendit kasutada ei saa. Juriidiliste isikute puhul pole eraldi reguleeritud ka krediidiasutuse poolt andmete säilitamise tähtaega. Krediidiasutuse majandustegevust arvestades on ka juriidiliste isikute kohta andmete säilitamine siiski mõistlik, sest esiteks võib krediidiasutusel endal olla neid andmeid tarvis tõenditena õigusvaidlustes kliendiga. Samuti on andmete säilitamine krediidiasutusele vajalik järelevalve poolt esitatud nõudmiste täitmiseks. Seega juhul, kui tegemist on krediidiasutuse kliendiga, kes kasutab

krediidiasutuse tooteid ja teenuseid, ei ole väga tõenäoline, et krediidiasutusel ei andmeid kliendi tehingute, vara ja krediidiasutuse poolt osutatud teenuste kasutamise kohta. Üldiselt võib öelda, et pangasaladuse avaldamisest keeldumine põhjusel, et krediidiasutusel ei ole küsitud infot, võib olla asjakohane juhul, kui isik ei ole krediidiasutuse klient või järelpärimisega soovitakse andmeid, mis ei ole seotud järelpärimise saanud krediidiasutusega või selle kaudu tehtud tehingutega.

Pangasaladuse avaldamine haldurile oleks õigusvastane, kui halduri esitaud järelpärimise näol on tegemist nn „kalastamiskatsega“ (inglise keeles *phishing*), mille eesmärk ei ole konkreetsete ülesannete täitmiseks vajalike andmete kogumine, vaid andmete pärimine lootuses, et sealt leiab midagi kasulikku või vajalikku. Kalastamiskatse argumendi ümberlükkamiseks peab pangasaladuse taotleja näitama, et:

- järelpärimise esitamisega kaitstakse individuaalset privaatsusõigust;
- järelpärimise esitamiseks on põhjendatud huvi;
- järelpärimine toetab väärtuslikku majanduslikku põhimõtet.¹⁴⁶

Kalastamiskatse tähendab sisuliselt seda, et täidetud ei ole järelpärimise materiaalne eeldus, mis tähendab, et järelpärimises märgitud eesmärk ei ole soovitud andmetega saavutatav. Materiaalsete nõuete järgimata jätmise tagajärgi ei ole seaduses konkreetsetelt määratletud. Arvestades KAS § 88 lg 6 sõnastust, mille kohaselt kõik lõikes sätestatud punktid peavad olema täidetud, võib järeldada, et krediidiasutusel on õigus keelduda pangasaladuse avaldamisest. Tartu Ringkonnakohtu määruse nr 2-16-12436/9¹⁴⁷ kohaselt on krediidiasutusel õigus ja kohustus hinnata järelpärimises kirjeldatud eesmärgi saavutatavust. Juhul, kui krediidiasutuse hinnangul ei ole eesmärgi saavutamine taotletud andmetega võimalik või soovitud andmeid võimalik saada pangasaladust rikkumata, võib krediidiasutus keelduda pangasaladuse avaldamisest. Juhul, kui haldur ei nõustu krediidiasutuse seisukohaga, võib ta esitada kohtule hagi, mille puhul jääb halduri eesmärgi saavutatavus kohtu hinnata.

¹⁴⁶ R. Antoine, p 100.

¹⁴⁷ TrtRnKm 2-16-12436/9.

Ühendkuningriikide kaasuses Serious Organised Crime Agency (SOCA)¹⁴⁸ v Perry¹⁴⁹ leidis kohus, et SOCA-l oli pangasaladuse avaldamise taotlemiseks põhjendatud kahtlus, et Perry oli illegaalsel teel saadud vara riiki toonud. SOCA eesmärk oli illegaalne vara konfiskeerida. Kohus leidis, et juba selline põhjendatud kahtlus on piisav, et pangasaladuse avaldamine ei kujuta endast privaatsusõiguse rikkumist. Sellest kaasusest tuleneb, et kui konfiskeerimisnõude esitamine on õigustatud, on ka pangasaladuse avaldamine õiguspärane.

Krediidiasutus ei peaks kliendile ütlema, et tema kohta on pangasaladust avaldatud. Tallinna Ringkonnakohus leidis asjas 1-10-2449¹⁵⁰, et krediidiasutuse töötaja ei ole toime pannud karistusseadustiku (KarS)¹⁵¹ § 316 lg 1 kohast tegu tõendi kõrvaldamiseks eesmärgiga takistada kuriteona karistatava teo olemasolu. Krediidiasutuse töötaja teona vaadeldi asjaolu, et töötaja avaldas krediidiasutuse kliendile asjaolu, et tema kohta on esitatud järelepärimine pangasaladuse avaldamiseks. Kohus siiski leidis, et krediidiasutuse töötaja selline käitumine ei vasta KarS § 316 lg 1 koosseisule. Ka Ühendkuningriikides on tõusetunud küsimus, kas krediidiasutus peaks avaldama kliendile, et tema kohta on saabunud pangasaladuse avaldamise taotlus. Ühendkuningriikides on asutud seisukohale, et sellist kohustust ei tulene krediidiasutuse ja tema kliendi vahelisest lepingulisest suhtest ning avalik huvi pangasaladuse avaldamise vastu suurem, kui eesmärk on kuriteo lahendamine.¹⁵² Pankrotimenetluses oleks krediidiasutuse kliendi, kes on pankrotivõlgnik teavitamine asjatu, sest pankrotimenetluses on halduril võimalik teavet küsida alles siis, kui menetlus on alanud ja on mõistlik eeldada, et võlgnik on teadlik tema suhtes algatatud pankrotimenetlusest. Küll aga võib kliendi teavitamine pankrotimenetlust segada juhul, kui teavet küsitakse kolmanda isiku kohta, kelle teabest üritatakse leida andmeid nt tagasivõidetavate tehingute kohta. Seega ka pankrotimenetluses peaks kehtima üldine põhimõte, et pangasaladuse avaldamiseks esitatud järelepärimisest klienti ei teavitata.

¹⁴⁸ Serious Organised Crime Agency (SOCA) oli Ühendkuningriikide avalik organ (võrreldav FBI-ga), mis tegutses perioodil 2006-2013. SOCA ülesanne oli abistada politseid raskete kuritegude uurimisel. Aastast 2013 tegutseb National Crime Agency.

¹⁴⁹ *Serious Organised crime Agency v Perry*. Queen's Bench Division (Administrative Court). 30.07.2009, EWHC 1960, 1 WLR 910.

¹⁵⁰ Tallinna Ringkonnakohtu 8.03.2011 otsus kriminaalasjas nr 1-10-2449/16.

¹⁵¹ RT I, 30.12.2017, 29.

¹⁵² A. Campbell. Bank Confidentiality and the Consumer in the United Kingdom. – P. Cartwright (ed.). Consumer Protection in Financial Services. London: Kluwer law International 1999, p 88.

Krediidasutus võib pangasaladuse avaldamisest keelduda juhul, kui järelpärimine ei vasta seaduses sätestatud nõuetele. Samuti võib krediidasutus keelduda pangasaladuse avaldamisest, kui krediidasutusel ei ole halduri päritud teavet. Selline olukord on võimalik ainult juhtudel kui järelpärimise subjekt ei ole krediidasutuse klient või ei kasuta ta krediidasutuse poolt selliseid teenuseid, mille tõttu oleks krediidasutus halduri päritud teave saanud. Kõige olulisem pangasaladuse avaldamisest keeldumise alus on asjaolu, et järelpärimises märgitud eesmärk ei ole halduri küsitud andmetega saavutatav. Sellisel juhul on tegemist kalastamiskatsega, mis kindlasti ei ole vajalik ega sobiv. Krediidasutusel ei ole kohustust oma klienti teavitada halduri edastatud järelpärimisest.

KOKKUVÕTE

Käesoleva töö autor leidis, et pangasaladus Eestis tugineb isikute privaatsusõigusele, panga ja kliendi vahelisele lepingulisele suhele ning seadusest tulenevale kohustusele. Eestis tuleneb pangasaladuse hoidmise kohtustus täiendavalt turuosaliste vahelisest kokkuleppest Heast Pangandustavast. Pangasaladuse avaldamine on põhjendatud, sest selle abil on võimalik vältida kuritegusid ning aidata kaasa menetlustele mille vastu on avalikkuse huvi, sealhulgas pankrotimenetlus. Pangasaladuse avaldamiseks on õigusteoorias välja töötatud mitmeid teooriaid ning abistavate küsimustega skeeme.

Eesti õiguses on pangasaladuse avaldamine seadusega reguleeritud protsess. Krediidiasutuselt pangasaladuse avaldamise taotlemiseks peab haldur esitama järelepärimise (KAS § 88 lg 6). halduri esitatud järelepärimisele kohalduvad mitmed formaalsed nõuded. Esiteks peab järelepärimine olema esitatud kohustatud isikule, kelleks on Eestis tegutsev KAS § 2 lg-s 1 määratud isik ning järelepärimise peab esitama õigustatud isik ehk haldur. Haldur peab krediidiasutusele esitama järelepärimise esitamiseks õigusliku aluse, milleks enamasti on kohtu määrus. Järelepärimine peab olema kirjalikus või elektroonilises vormis või esitatud läbi e-aresti süsteemi. Vorminõuete eesmärk on tagada pangasaladuse avaldamisel tõendamis- ja hoiatusfunktsiooni täitmine. Krediidiasutuse kliendi väljatoomine on oluline selleks, et järelepärimine oleks krediidiasutuse poolt täidetav. Formaalsete nõuete puhul ei ole krediidisutuse töötajal vaja teha sisulist analüüsi nõude täitmise osas, vaid piisab faktide kontrollimisest ja mõistliku inimesena hinnangu andmisest.

Lisaks formaalsetele nõuetele peab haldur täitma ka järelepärimise materiaalsed nõuded (KAS § 88 lg 6 p 3). Esiteks peab haldur järelepärimises selgelt ja arusaadavalt märkima, milliste andmete avaldamist haldur järelepärimisega taotleb. Andmete loetelu või nimekirja koostamisel peaks haldur juhindama põhimõttest, et krediidiasutus peab saama järelepärimisele vastusena pangasaladust ka avaldada. Teiseks peab haldur esitama taotletavate andmete kasutamise eesmärgi. Halduri poolt esitatud järelepärimises tuleb eesmärk sõnastada võimalikult täpselt ja lihtsalt nii, et eesmärgi saavutatavust on võimaline hindama ka krediidiasutuse töötaja ilma juriidilise eriteadmiseta.

Käesoleva töö autor leiab, et selline protseduur on piisav, et tagada krediidiasutuste klientide privaatsusõiguse kaitse. Samas aitab selline protseduur kaasa ka pankrotimenetluste kiiremale

ja efektiivsemale lahendamisele, mille vastu on ka avalik huvi. Hetkel kehtivalt protseduuri käesoleva autori hinnangul muuta ei ole vaja.

Haldur võib krediidasutusel pangasaladuse avaldamist taotleda kõikide krediidasutuse klientide kohta, kes on pankrotimenetlusega seotud. Käesoleva töö autor asus seisukohale, et pangasaladuse avaldamise kontekstis peaks haldurit käsitlema avalik-õiguslikku ametit pidava isikuna. Võrreldes esindusteooria või ametiteooria lähenemisega, on halduri avalik-õigusliku ametit pidava isikuna käsitlemisest tulenevalt halduril oluliselt laiemad õigused pangasaladuse avaldamist taotleda kõikide pankrotimenetluse suhtes oluliste isikute kohta. Võlgniku kohta pangasaladuse pärimisel võib eeldada, et küsitavad andmed on halduri ülesannete täitmiseks vajalikud. Teiste isikute, võlausaldaja ja kolmas isik, puhul tuleb igakordselt hinnata, kas nende isikute kohta teabe avaldamine on vajalik halduri seaduses sätestatud ülesannete täitmiseks. Nii haldur ise, kui ka krediidasutus peavad hindama, kas konkreetse isiku kohta pangasaladuse avaldamine on vajalik ehk ega haldur ei küsi teavet, mis halduri ülesannetega ning konkreetse päringu eesmärgiga ei seonu. Halduri käsitlesest avalik-õigusliku ametit pidava isikuna tuleneb ka halduri oluliselt suurem vastutus ise veenduda, et järelepärimises nõutud andmete avaldamine kahjustaks avaldamise subjekti võimalikult väikesel määral.

Sellest tulenevalt on osaliselt leidnud kinnistust käesolevas töös seatud teine hüpotees, mille kohaselt krediidasutus on haldurile kohustatud pangasaladuse avaldama oma kliendi kohta, kes on pankrotivõlgnik. Krediidasutus on pangasaladuse kohustatud avaldama ka kõikide teiste pankrotimenetluse suhtes tähtsust omavate isikute kohta.

Pangasaladuse avaldamisel kõikide pankrotimenetluse suhtes oluliste isikute kohta ei tulene krediidasutusele ega haldurile seadusest väga täpseid juhiseid. Pangasaladusega on kaitstud väga suur hulk andmeid, mille avaldamist saab haldur taotleda. Pangasaladuse avaldamise taotlemisel ja avaldamisel tuleb järgida, et kaitstud oleks füüsiliste isikute korral isikuandmed ning juriidiliste isikute korral nende ärisaladus. Krediidasutus peab igal konkreetsel juhul hindama, millises ulatuses pangasaladuse avaldamine on õiguspärane. Krediidasutuste seadus annab KAS § 88 lg 5 p 6 kohaselt peab pangasaladuse avaldamine olema vajalik halduri ülesannete täitmiseks. Sellest rohkem suuniseid pangasaladuse avaldamiseks seadus ei anna. Käesoleva töö autor leiab, et pangasaladuse avaldamise ühtlase rakendamise eesmärgil peaks tava tasandil välja kujunema täiendavad põhimõtted, mis tagaksid praktikas pangasaladuse avaldamise protsessi ühtluse. Eesti kohtud on KAS § 88 lg 6 p 3 sätestatud materiaalset nõuet

tõlgendanud nii, et krediidasutusel on kohustus hinnata halduri esitatud eesmärgi saavutatavust halduri soovitud andmete abil. Käesolevas töös pakuti välja, et järelepärimises märgitud eesmärgi saavutatavuse hindamiseks võiks krediidasutus kasutada haldusmenetluse proportsionaalsuse kontrolli elementide sobilikkuse ja vajalikkuse ja analooge, mille abil saab järelepärimises märgitud eesmärgi saavutatavust ning andmepäringu mahu vajalikkust hinnata. Pangasaladuse avaldamine on sobiv, kui aitab saavutada halduri ülesannete täitmisele ja konkreetse päringu eesmärgi saavutamisele. Järelepärimine on vajalik, kui järelepärimine ei koorma andmesubjekti rohkem kui vaja ehk haldur ei küsi enda ülesannete täitmiseks ning eesmärgi täitmiseks mitte vajalikku pangasaladusega kaitstud teavet.

Täiendavalt peab krediidasutus analüüsima, kas klient suudaks ise haldurile küsitud andmed avaldada ehk kas krediidasutuse kliendil endal on halduri päritud andmed ja teave. Juhul kui krediidasutuse kliendil endal sellist teavet ei ole, ei saa seda avaldada ka krediidasutus. Krediidasutus peab pangasaladuse avaldamisel püsima halduri koostatud järelepärimise raamides, mis tähendab, et omal algatusel ei tohi krediidasutus avaldada haldurile rohkem andmeid kliendi kohta kui järelepärimises küsitud. Krediidasutuse sekkumine pankrotimenetlusse täiendava teabe avaldamisega viib poolte võimalused tasakaalust välja. Lisaks võib krediidasutus osaleda pankrotimenetluses võlausaldajana, mis tähendab, et krediidasutus ei pruugi teabe avaldamisel olla täiel määral objektiivne. See kõik rikub ausa kohtupidamise põhimõtet ning ei saa olla lubatud.

Seega leidis kinnitust käesoleva töö kolmas hüpotees, mille kohaselt krediidasutuse poolt avaldadava pangasaladuse ulatuse hindamisel peab krediidasutus lähtuma erinevatest kriteeriumitest ja meetoditest, mis täiendavad pangasaladuse regulatsiooni. Sellised kriteeriumid ei ole kirjutatud seadusesse ning ei peakski olema, sest sellega välditakse nii keeruliselt reguleeritud valdkonnas täiendavaid mahukaid täpsustusi ja reegleid. Kui kõik krediidasutused järgivad hea tavana samu põhimõtteid ja printsiipe, tagab see normi ühtlase rakendamise ning kõikide osapoolte õigustatud huvide kaitse.

Pangasaladuse avaldamisest keeldumise alused krediidasutusele ei ole seaduses sõnaselgelt määratud. Käesoleva töö autor leiab, et sellised alused on siiski tuletatavad pangasaladuse avaldamise protsessi reeglitest ja nende mittejärgimisest, samuti võivad avaldamisest keeldumise alused on väga praktilist laadi.

Krediidiasutus võib pangasaladuse avaldamisest keelduda juhul, kui halduri esitatud järelepärimine ei vasta seaduses sätestatud formaalsetele ja materiaalsetele nõuetele. Formaalsete nõudete rikkumise kontrollimine on lihtne faktikontroll, mille krediidiasutuse töötaja on kiirelt võimeline tuvastama. Formaalsete nõuete all tuleb silmas pidada ka seda, kas järelepärimise adressaat on pangasaladuse avaldamiseks kohustatud isik ning kas talle kohaldus krediidiasutuste seadusest tulenev pangasaladuse regulatsioon. Krediidiasutus ei saagi pangasaladust avaldada, kui ei ole täidetud materiaalsed nõuded ehk haldur pole järelepärimises esitanud nimekirja andmetest, mille avaldamist ta taotleb ning on jätnud märkimata nende andmete abil soovitava eesmärgi.

Samuti võib krediidiasutus keelduda pangasaladuse avaldamisest, kui krediidiasutusel ei ole halduri päritud teavet. Üldiselt on krediidiasutusel väga laialdane andmete säilitamise kohustus, mille tõttu võib eeldada, et krediidiasutusel on halduri küsitud andmed olemas. Selline olukord, kus krediidiasutusel ei ole halduri küsitud andmeid, on võimalik ainult juhtudel, kui järelepärimise subjekt ei ole krediidiasutuse klient või ei kasuta ta krediidiasutuse poolt selliseid teenuseid, mille tõttu oleks krediidiasutus halduri päritud teave saanud.

Kõige suuremat kaalumist vajav pangasaladuse avaldamisest keeldumise alus on asjaolu, et halduri esitatud eesmärk ei ole järelepärimises küsitud andmetega saavutatav. Kui krediidiasutus leiab sobilikkuse ja vajalikkuse kriteeriumite abil eesmärgi saavutatavust hinnates, et eesmärgi saavutamine pole võimalik, on tegemist kalastamiskatsega. Kalastamiskatse eesmärk ei ole konkreetsete ülesannete täitmiseks vajalike andmete kogumine, vaid andmete pärimine lootuses, et sealt leiab midagi kasulikku või vajalikku. Sellisel viisil krediidiasutusel andmete kogumine seab ohtu krediidiasutuse usaldussuhte oma kliendiga ning kindlasti rikub krediidiasutuse kliendi privaatsusõigust.

Pankrotimenetluse efektiivse ja kiire toimumise huvides ning ka pankrotimenetluse iseloomulikest tingimustest tulenevalt, peab kehtima üldine põhimõte, et pangasaladuse avaldamiseks esitatud järelepärimisest klienti ei teavitata. Pankrotimenetluses oleks krediidiasutuse kliendi, kes on pankrotivõlgnik, teavitamine asjatu, sest pankrotimenetluses on halduril võimalik teavet küsida alles siis, kui menetlus on alanud ja on mõistlik eeldada, et võlgnik on teadlik tema suhtes algatatud pankrotimenetlusest. Teiste pankrotoimenetluse suhtes oluliste isikute puhul võib neil järelepärimisest teadasaamise tulemusel tekkida võimalus teatud andmeid halduri eest varjata.

Seega on leidnud kinnitust ka käesoleva töö neljas hüpotees, mille kohaselt ei ole krediitiasutusel sõnaselgelt seadusest tulenevat alust pangasaladuse haldurile avaldamisest keeldumiseks, kuid sellised alused on tuletatavad pangasaladuse avaldamise regulatsioonist.

Käesoleva töö eesmärk oli lahendada küsimus, millises ulatuses on krediitiasutus kohustatud haldurile tema pankrotimenetluses seatud eesmärkide täitmiseks avaldama. Käesoleva töö autor leidis, et pangasaladuse avaldamine on õigustatud kõikide pankrotimenetluse suhtes oluliste isikute kohta. Kuid erinevalt võlgniku kohta käivatest andmetest, peab haldur võlausaldaja ja kolmandate isikute korral ise põhjalikumalt näitama andmete kasutamise vajalikkuse. Pangasaladuse avaldamise ulatuse hindamiseks pakuti käesolevas töös välja mitmeid kriteeriume ja meetodeid, mis peaksid ühtlustama pangasaladuse avaldamise praktikat. Krediitiasutus peab hindama, kas küsitud pangasaladus on vajalik halduri seaduses sätestatud ülesannete täitmiseks; hindama vajalikkuse ja sobivuse abil, kas küsitud andmetega on saavutatav järelepärimises märgitud eesmärk ning veenduma, et pangasaladust ei avaldada suuremas mahus, kui kliendil endal küsitud teavet on. Kuna seadusest selgesõnaliselt ei tulene pangasaladuse avaldamisest keeldumise alused, leiti pangasaladuse avaldamise protsessi hindamise tulemusena keeldumise alused: järelepärimine ei vasta seaduses sätestatud nõuetele; krediitiasutusel ei ole küsitud infot japangasaladuse avaldamisega ei ole võimalik saavutada halduri eesmärki. nNendele tuginedes krediitiasutus võib pangasaladuse avaldamisest keelduda.

***Disclosure of Banking Secrecy to a Trustee in Credit Institution's Client's Bankruptcy
Proceedings (Abstract)***

The Credit Institutions Act (CIA) § 88 (1) provides that all data and assessments which are known to a credit institution concerning a client of the credit institution or other credit institution are deemed to be information subject to banking secrecy. The CIA § 88 (5) 6) sets an exemption to the general rule stipulated in the CIA § 88 (1) according to which a credit institution shall disclose information subject to banking secrecy to a temporary trustee and trustee in bankruptcy for the performance of duties provided for in the Bankruptcy Act (BA). According to the BA § 22 (3) 4) and § 55 (3) the trustee has the right to obtain information and documents from the state and local government agencies, credit institutions, and other persons, necessary for determining the financial status of the debtor in order to perform the duties specified in the BA. The CIA nor the BA specifies the extent of the information a credit institution is obliged to disclose. It remains unclear if a trustee is entitled to inquire data about the bankrupt debtor or about the creditor in bankruptcy proceedings as well.

The main sources of this thesis are statutes, including the Credit Institutions Act, the Bankruptcy Act and EU legislation on finance and data protection. The primary sources are of course the CIA and the BA. The secondary sources for this thesis are explanatory statements to the original statutes which provide useful insight on what the original intent behind the statutes is. Another important secondary source is case law from all the courts of Estonia, as well as case law from the Court of Justice of the European Union. The most important source for this thesis is jurisprudence. It is vital for its content is cases the case law does not provide an answer or there is not enough case law to make definitive statements.

This thesis is based on the analytical and comparative methods. Since there's not much case law, analogy much be used to compare bankruptcy proceeding to other common proceedings such as tax procedure, enforcement procedure and court proceedings. The comparative method is used to examine the banking secrecy laws in the United Kingdom of Great Britain and Northern Ireland (the UK). The UK is a good comparison as a common law regime. The UK, especially its capital London has been the financial centre for centuries, having a wide area of case law and practice in the field of banking secrecy. This thesis is also interdisciplinary as it combines two strongly differentiated legal fields: bankruptcy law and banking law.

The objective of this thesis is to determine the extent of the information disclosed by a credit institution to a trustee. In order to decide the previous the following hypothesis have been set:

1. The procedure for disclosure of banking secrecy is stipulated in the law and there is no need for alternations.
2. A credit institution is required to disclose banking secrecy about its client unless the client is a creditor or a third person in the bankruptcy proceeding.
3. A credit institution must determine the extent of the information disclosed based on additional criteria and methods not provided in the statutes.
4. The grounds to refuse disclosure of banking secrecy are not stipulated in the statutes, but the grounds could be derived from the regulation allowing disclosure of confidential information.

The first chapter is dedicated to the historical formation of banking secrecy and the grounds the Estonian banking secrecy it is based on. The Estonian banking secrecy is founded on the statutory hybrid model, which consists of three main elements incorporating both common law and civil law principles: a person's right to privacy, the contractual relationship between the bank and the client and the statutory obligation. The Estonian Banking Association (EBA) has enacted a document that supplements the dedication to refrain from disclosing banking secrecy. The disclosure of banking secrecy may be in some instances permitted, for example for the purpose of crime detection or supporting established proceedings. Legal theory provides many useful methods and criteria to decide whether the disclosure of banking secrecy is justified. The disclosure of banking secrecy to a trustee in bankruptcy proceeding is justified on the account that there is a strong public interest towards a functioning economic environment. The bankruptcy law has been designed to guarantee that. The first chapter also sheds light on the matter of the legal status of the trustee in the disclosure process. The legal status of the trustee is relevant because the extent of persons about whom the trustee is entitled to ask for banking secrecy depends on the legal status of the trustee. The author of this thesis found that the trustee holds office in public law in his or her own name. Due to that fact, the trustee is entitled to inquire banking secrecy about all persons relevant to the particular bankruptcy proceeding. Although it has to be pointed out that the trustee is entitled to obtain information about the debtor in a simpler manner than comparing to other persons in the bankruptcy proceedings (creditor, third person). Therefore, it is clear that the second hypothesis was only partly true.

The second chapter explores the procedure for disclosure of banking secrecy which is a regulated procedure. CIA stipulates both formal and substantial requirements to the inquiry with which the trustee lets the credit institution know of its request. The formal requirements are:

- format of the inquiry, which must be written, electronic or submitted through the electronic seizure system provided for in § 63¹ of the Code of Enforcement Act. The purpose of a certain format of inquiry is to quarantee the evidence of the transaction and to caution the parties;
- the sender of the inquiry must be an entitled person to submit the inquiry, that is the trustee has to be entitled to act as a trustee according to the statutes and must have legitimate basis for submitting the inquiry;
- the trustee must nominate the bank's client of whom he or she wishes information about in order for the inquiry to be realizable;
- the inquiry must be signed by the trustee;
- the addressee of the inquiry must be the obliged person stipulated in CIA § 2 (1), that is a credit institution, its subsidiaries and/or branches.

The credit institution has to assess if all the requirements are met, but that does not need a deep legal analysis, simple fact checking will suffice.

In addition to formal requirements, substantial requirements have to met as well. The trustee must list the data he or she wishes to obtain. The list of the data must be precise and understandable. The trustee also has the obligation to explain the objective of requesting the listed data. The credit institution must assess the achievability of the objective laid down with the data listed in the inquiry.

This procedure is sufficient to provide protection for a credit institutions client's right to privacy. This kind of procedure also contributes to the effectiveness and efficiency of the bankruptcy proceedings. That is also in the public interest. The author of this thesis finds that there is no need to change this procedure. Therefore the first hypothesis has been confirmed.

The third chapter analyzes the main objective of this thesis, how to asses the extent of disclosed banking secrecy. The first part of the third chapter mainly focuses on the the extent of the disclosure, the second part of the chapter analyzes the grounds to refuse disclosure of banking secrecy. As most of the information is the credit institution's possession is subject to banking

secrecy, there is even more data the trustee can inquire. During all that, it is important to ensure the protection of the right to privacy and trade secrets. Credit institution must assess every case separately and individually to make sure the disclosure is legitimate. The regulation does give many guidelines on how to assess the extent of disclosure. CIA § 88 (5) 6) provides that the information disclosed must be necessary for the trustee to perform his or her tasks in bankruptcy proceedings. For the purpose of uniform implementation of the disclosure procedure additional criteria and methods have to be applied. Estonian courts have found that the credit institution is obliged to assess whether the objective stipulated in the inquiry is achievable with the data requested. For that purpose, two elements can be used: necessity and suitability. The inquiry is necessary if the objective cannot be reached with another method that would be less intrusive to the right to privacy. The inquiry is moderate if the objective can be reasonably achieved with the data requested. The credit institution must also assess whether the client can also provide the information requested by the trustee. If yes, the information can be granted. If not, the credit institution must refrain from disclosure. The credit institution cannot disclose under any circumstances more information than what can be requested by the trustee. This kind of initiative would influence the positions of the parties in the bankruptcy proceeding which could lead to dishonest results. That cannot be allowed under the rule of law. This leads to the conclusion that the third hypothesis of this thesis was indeed correct.

In the second part of the third chapter it was found that the ground for refusing to disclose banking secrecy are not provided in the statute. There grounds however can be derived. The credit institution may refrain from disclosure in case the formal and substantial requirements of the inquiry have not been met. It is basically fact checking to make sure all formal requirements of the inquiry have been fulfilled. The credit institution cannot disclose any information in case the substantial requirements are left out, which means there's no list of the data requested nor the objective for the bankruptcy proceedings.

The credit institution is not obliged to disclose any information in case the credit institution does not possess it. In general, credit institutions have a very extensive obligation to save and hold data about their clients. So the case when the credit institution does not have the information requested might come up only in case when the person about whom the trustee inquires information, is not a client of that credit institution, or the client does not use services which would make it possible for the credit institution to have the information.

The most solid reason to refuse disclosure is the credit institutions judgement that the objective stated in the inquiry is not achievable with the data requested. This means the trustee has made a case of phishing which intention is not to obtain evidence to ascertain certain assumptions but rather to fish for information in order to discover something useful for the bankruptcy proceedings. Phishing should not be tolerated as it compromises the right to privacy and jeopardizes the relationship of confidence between the credit institution and its client. That concludes that the fourth hypothesis of this thesis has also been confirmed.

KASUTATUD MATERJALID

Kasutatud kirjandus

1. Campbell. Bank Confidentiality and the Consumer in the United Kingdom. – P. Cartwright (ed.). Consumer Protection in Financial Services. London: Kluwer law International 1999.
2. Alekand, A. Täitemenetlusõigus (3. trükk). Tallinn: Juura 2017.
3. Antoine, R. Confidentiality in Offshore Financial Law. 2nd ed. Oxford: Oxford University Press 2014.
4. Armour, J. (and others). Principles of Financial Regulation. 1st ed. Oxford: Oxford University Press 2016.
5. C.E. Cantu. Privacy. – Saint Louis University Public Law Review 1988/VOL. VII, no II, pp 313-336.
6. Foerste, U. Pankrotiõigus. Tallinn: Juura 2018.
7. Godgrey, G. Newcomb, D. Burke, B. Chen, G. Schmidt, N. Stadler, E. Coucouni, D. Johnston, W. Boss, W. H. Bank Confidentiality – A Dying Duty But Not Dead Yet?. Business Law International. Vol 17, no 3, 2016, pp 173-216.
8. Gortsos, C. Fundamentals of Public International Financial Law: International Banking Law within the System of Public International Financial Law. Baden-Baden: Nomos 2012.
9. Kallion, M. Pangandusõigus. Valitud loengud. Tallinn: Kivimurme MTÜ 2011.
10. Kõve, V. “head” ja “halvad” võlgnikud ja võlausaldajad. – Juridica 2014/IV, lk 299-303.
11. Novikov, A. Pankrotihalduri roll pankrotimenetluses. Juhendaja Paul Varul. Magistritöö. Tartu: TÜ õigusteadus-kond 2013.
12. Paulman, S. Riiklik järelevalve pankrotihalduri tegevuse üle pankrotimenetluses. Juhendaja: Paul Varul. Magistritöö. Tartu: TÜ õigusteadus-kond 2012.
13. Ping, H. Banking secrecy and money laundering. Journal of Money Laundering Control 2004/7, pp 376-382.
14. Raa, R. Siibak, K. Pangasaladus. – Juridica 2002/III, lk 171-176.
15. Schlueter, T. Banks as Financial Advisers. A Comparative Study of English and German Law. The Hague: Kluwer Law International 2001.

16. Schulze, H. Confidentiality and Secrecy in the Bank-Client Relationship. The Quarterly Law review for People in Business. Vol 15, part 3, 2007, pp 122-126.
17. Sepp, A. Haldur pankrotimenetluse organina. Juhendaja Paul Varul. Magistritöö. Tartu: TÜ õigusteaduskond 2014.
18. Siibak, K. Pangandussüsteemi usaldusväärsuse tagamine ja teabekohustuste määratlemine finantsteenuste lepingutes. Juhendajad P. Varul, K. Merusk. Doktoritöö. Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus 2011.
19. Spearman, R. Disclosure of confidential information: Tournier and “disclosure in the interests of the bank” reappraised. Butterworths Journal of International Banking and Financial Law. February 2012, pp 78-82.
20. Truuväli, E.-J. jt (toim). Eesti Vabariigi põhiseadus. Kommenteeritud väljaanne. Tallinn: Juura 2002.
21. Varul, P, Kull, I, Kõve, V, Käerdi, M. Tsiviilseadustiku üldosa seadus. Kommenteeritud väljaanne. Tallinn: Juura 2010.
22. Varul, P. Pankrotimenetluse uued parandusettepanekud. – Juridica 2008/VI, lk 359-368.
23. Young, M. A. Banking Secrecy and Offshore Financial Centers. Money laundering and offshore banking. Oxfordshire: Routledge 2013.

Kasutatud normatiivallikad

Rahvusvahelised lepingud

24. Inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsioon. – RT II 1996, 11, 34.

Euroopa Liidu teisene õigus

25. Euroopa Liidu põhiõiguste harta 2012/C 326/02. – ELT C 326, 26.10.2012, lk 391-407.
26. Euroopa Liidu toimise lepingu konsolideeritud versioon 2010/C 83/01. – ELT C 83, 30.3.2010, lk 1-388.
27. Euroopa Parlamendi ja Nõukogu direktiiv (EL) 2015/2366, 25. november 2015, makseteenuste kohta siseturul, direktiivide 2002/65/EÜ, 2009/110/EÜ ning 2013/36/EL nr 1093/2010 muutmise ning direktiivi 2007/64/EÜ kehtetuks tunnistamise kohta. ELT L 337, 23.12.2015, lk 35-127.
28. Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv 2006/48/EÜ, 14. juuni 2006, krediidasutuste asutamise ja tegevuse kohta (uuestisõnastamine). – ELT L 177, lk 1-200.

29. Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv 2013/36/EL, 26. juuni 2013, mis käsitleb krediitiasutuste tegevuse laustamise tingimusi ning krediitiasutuste ja investeerimisühingute usaldatavusnõuete täitmise järelevalvet, millega muudetakse direktiivi 2002/87/EÜ ning millega tunnistatakse kehtetuks direktiivid 2006/48/EÜ ja 2006/49/EÜ. – ELT L 176, 27.6.2013, lk 338-436.
30. Euroopa Parlamendi ja Nõukogu määrus (EL) 2015/848, 20. mai 2015, maksejõuetusmenetluse kohta (uuesti sõnastatud). – ELT L 141, 5.6.2015, lk 19-72.
31. Euroopa Parlamendi ja Nõukogu määrus (EL) 2016/679, 27. aprill 2016, füüsiliste isikute kaitse kohta isikuandmete töötlemisel ja selliste andmete vaba liikumise ning direktiivi 95/46/EÜ kehtetuks tunnistamise kohta (isikuandmete kaitse üldmäärus). – ELT L 119, 4.5.2016, lk 1-88.
32. Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus (EL) nr 575/2013 krediitiasutuste ja investeerimisühingute suhtes kohaldatavate usaldatavusnõuete kohta ja määruse (EL) nr 648/2012 muutmise kohta. – ELT L 321, 30.11.2013, lk 6-342.

Eesti Vabariigi riigisisesed õigusaktid

33. K Karistusseadustik. – RT I, 30.12.2017, 29.
34. Kohtutäituri seadus. – RT I, 30.12.2017, 17.
35. Krediidiandjate- ja vahendajate seadus. – RT I, 26.06.2017, 16.
36. Krediitiasutuste seadus. – RT I, 30.12.2017, 31.
37. Maksukorralduse seadus. – RT I, 28.12.2017, 37.
38. Notariaadiseadus. – RT I, 09.05.2017, 24.
39. Pankrotiseadus. – RT I, 26.06.2017, 29.
40. Põhiseadus. – RT I, 15.05.2015, 2.
41. Riigivastutuse seadus. – RT I, 17.12.2015, 76.
42. Tagatisfondi seadus. – RT I, 30.12.2017, 45.
43. Tsiviilseadustiku üldosa seadus. – RT I, 20.04.2017, 21.
44. Täitemenetluse seadustik. – RT I, 30.12.2017, 19.
45. Võlaõigusseadus. – RT I, 31.12.2017, 8.

Kasutatud kohtulahendid

Euroopa Liidu Kohtu lahendid

- 46. EK C-580/13, *Coty Germany GmbH vs Stadtsparkasse Magdeburg*, kohtujurist P. C. Villalon ettepanek.
- 47. EKo C-212/11, *Jyske Bank Gibraltar Ltd vs Administracion del Estado*.
- 48. EKo C-522-14, *Sparkasse Allgäu vs Finanzamt Kempten*.
- 49. EKo C-580/13, *Coty Germany GmbH vs Stadtsparkasse Madgeburg*.

Eesti kohtulahendid

- 50. Harju Maakohtu 19.02.2015 otsus tsiviilasjas nr 2-13-49409/43.
- 51. Riigikohtu halduskolleegiumi 24.05.2011 otsus asjas nr 3-3-1-24-11.
- 52. Riigikohtu halduskolleegiumi 30.03.2011 otsus asjas nr 3-3-1-98-10.
- 53. Riigikohtu põhiseaduslikkuse järelevalve kolleegiumi 11.12.2012 otsus asjas nr 3-4-1-20-12.
- 54. Riigikohtu tsiviilkolleegiumi 18.04.2017 määrus nr 3-2-1-19-17.
- 55. Riigikohtu tsiviilkolleegiumi 21.10.2015 otsus asjas nr 3-2-1-66-15.
- 56. Riigikohtu tsiviilkolleegiumi 6.02.2008 otsus asjas nr 3-2-1-103-07.
- 57. Riigikohtu tsiviilkolleegiumi 9.06.2017 määrus asjas nr 3-2-1-61-17
- 58. Riigikohtu tsiviilkolleegiumi 19.04.2017 määrus tsiviilasjas nr 3-2-1-19-18.
- 59. Tallinna Halduskohtu 1.10.2014 otsus haldusasjas nr 3-13-1023/27
- 60. Tallinna Halduskohtu 11.09.2009 otsus nr 3-09-1009/42.
- 61. Tallinna Halduskohtu 17.04.2007 otsus haldusasjas nr 3-07-317/7
- 62. Tallinna Ringkonnakohtu 16.06.2008 otsus haldusasjas nr 3-07-317/18
- 63. Tallinna Ringkonnakohtu 2.12.2010 otsus tsiviilasjas nr 3-09-1009/56.
- 64. Tallinna Ringkonnakohtu 20.10.2017 määrus asjas nr 2-17-12622/9.
- 65. Tallinna Ringkonnakohtu 27.04.2012 otsus tsiviilasjas nr 2-07-14769/96
- 66. Tallinna Ringkonnakohtu 8.03.2011 otsus kriminaalasjas nr 1-10-2449/16.
- 67. Tallinna Ringkonnakohtu 9.09.2016 määrus asjas nr 2-14-50251/85
- 68. Tallinna Ringkonnakohtu 9.09.2016 määrus asjas nr 2-14-50251/86.
- 69. Tartu Ringkonnakohtu 2.12.2016 määrus tsiviilasjas nr 2-16-12436/9
- 70. Tartu Ringkonnakohtu 31.03.2015 otsus haldusasjas nr 3-13-221/37.

Välisriikide kohtulahendid

71. *Serious Organised crime Agency v Perry*. Queen's Bench Division (Administrative Court). 30.07.2009, EWHC 1960, 1 WLR 910.
72. *Tournier v National Provincial and Union Bank of England*. Court of Appeal. 17.12.1923, 1 KB 461.

Kasutatud muud allikad

73. AS LHV Pank üldtingimused (kehtivad alates 13.01.2018). - https://www.lhv.ee/assets/files/conditions/General_Conditions_of_AS_LHV_Pank-ET.pdf (22.04.2018).
74. AS SEB Pank üldtingimused (kehtivad alates 13.01.2018). - https://www.seb.ee/files/tingimused/as_seb_pank_yldtingimused_13012018_est.pdf (22.04.2018).
75. BIGBANK AS üldtingimused (kehtivad alates 15.02.2017). - https://www.bigbank.ee/content/uploads/2017/02/BB_uldtingimused_15_02_2017.pdf (22.04.2018).
76. Coop Pank AS üldtingimused (kehtivad alates 02.10.2017). - https://www.coopbank.ee/s3fs-public/tingimused/Yldtingimused_est.pdf (22.04.2018).
77. E-residentsuse ametlik veebileht. - <https://www.eesti.ee/et/ettevotja/eresidentsus/> (22.04.2018).
78. Haldurite nimekiri kättesaadav veebilehel: <http://www.kpkoda.ee/content/avaliku-pooles-lingid/kontaktinfo> (22.04.2018).
79. Hea Pangandustava (2017). <http://www.pangaliit.ee/et/oigusaktid/hea-pangandustava> (22.04.2018).
80. Inbank AS üldtingimused (kehtivad alates 22.04.2015). - https://www.inbank.ee/documents/et/pdf/general_conditions_1.pdf (22.04.2018).
81. Isikut tõendavate dokumentide seaduse, krediidasutuste seaduse ning rahapesu ja terrorismi rahastamise tõkestamise seaduse muutmise seaduse eelnõu 232 SE. - <https://www.riigikogu.ee/tegevus/eelnoud/eelnou/954a096c-722d-4e9a-8000-e292026f8156/Isikut%20t%C3%B5endavate%20dokumentide%20seaduse,%20krediidasutuste%20seaduse%20ning%20ra->

- hapesu%20ja%20terrorismi%20rahastamise%20t%C3%B5kestamise%20seaduse%20muutmise%20seadus (22.04.2018).
82. Kohtutäituri seaduse eelnõu 462 SE. - <https://www.riigikogu.ee/tegevus/eelnoud/eelnou/1b0d01ec-f7b5-2581-75d9-dda4dd01275a> (22.04.2018). Krediidiasutuste seaduse eelnõu 1070 SE. - <https://www.riigikogu.ee/tegevus/eelnoud/eelnou/ef7b0aa0-e300-345e-83e6-63fa05447c39/Krediidiasutuste%20seadus> (22.04.2017).
83. Krediidiasutuste seaduse § 88 muutmise seaduse eelnõu 323 SE. - <https://www.riigikogu.ee/tegevus/eelnoud/eelnou/4eac3fc3-0253-3806-ac87-4019c3d8abe6/Krediidiasutuste%20seaduse%20%C2%A7%2088%20muutmise%20seadus> (22.04.2018).
84. Krediidiasutuste seaduse ja finantsinspektsiooni seaduse muutmise seaduse eelnõu 1017 SE. - <https://www.riigikogu.ee/tegevus/eelnoud/eelnou/a8e06651-fef4-3f4e-8216-44babf0bc970/Krediidiasutuste%20seaduse%20ja%20finantsinspektsiooni%20seaduse%20muutmise%20seadus> (22.04.2018).
85. Krediidiasutuste seaduse muutmise seaduse eelnõu 871 SE. - <https://www.riigikogu.ee/tegevus/eelnoud/eelnou/ddfb6e48-c44c-3069-898a-eaea21a3f9ac/Krediidiasutuste%20seaduse%20muutmise%20seadus> (22.04.2018).
86. Luminor Bank AS üldtingimused (kehtivad alates 01/2018). - https://www.luminor.ee/sites/default/files/documents/files/common/panga_uldtingimused_ee.pdf (22.04.2018).
87. Makseasutuste ja e-raha asutuste seaduse eelnõu 610 SE. - <https://www.riigikogu.ee/tegevus/eelnoud/eelnou/f06367cf-61a1-d090-d07f-7a1ff1a69877/Makseasutuste%20ja%20e-raha%20asutuste%20seadus> (22.04.2018), lk 28.
88. Swedbank AS üldtingimused (kehtivad alates 01.02.2016). - https://www.swedbank.ee/static/pdf/private/home/important/cond_general_est_01_01_2016.pdf (22.04.2018).
89. Tagatisfondi seaduse eelnõu 962 SE. - <https://www.riigikogu.ee/tegevus/eelnoud/eelnou/f08f426d-b0be-306a-a1f1-834f28d9b5f0/Tagatisfondi%20seadus> (22.04.2018).
90. Tallinna Äripank AS üldtingimused (kehtivad alates 31.08.2018). - <http://www.tbb.ee/1607est.pdf> (22.04.2018).

91. Tsiviilkohtumenetluse seadustiku ja täitemenetluse seadustiku rakendamise seaduse
eel nõu 273 SE. - <https://www.riigikogu.ee/tegevus/eelnoud/eelnou/683d935b-81ab-395a-95c6-7668ceb8ba1d/Tsiviilkohtumenetluse%20seadustiku%20ja%20t%C3%A4itemenetluse%20seadustiku%20rakendamise%20seadus> (22.04.2018).

KASUTATUD LÜHENDID

CRD IV	4th Capital Requirements Directive
CRR	Capital Requirements Regulation
EK	Euroopa Kohus
EKo	Euroopa Kohtu otsus
EL	Euroopa Liit
ELTL	Euroopa Liidu toimimise leping
HMKo	Harju maakohtu otsus
KarS	Karistusseadustik
KAS	Krediitiasutuste seadus
KAVS	Krediidiandjate- ja vahendajate seadus
KTS	Kohtutäituri seadus
lg	lõige
MKS	Maksukorralduse seadus
NotS	Notariaadiseadus
nr	number
PankrS	Pankrotiseadus
PS	Põhiseadus
RKPJKo	Riigikohtu põhiseaduslikkuse järelevalve kolleegiumi otsus
RKTKm	Riigikohtu tsiviilkolleegiumi määrus
RKTKo	Riigikohtu tsiviilkolleegiumi otsus
RvastS	Riigivastutuse seadus
SOCA	Serious Organised Crime Agency
TFS	Tagatisfondi seadus
TlnHKO	Tallinna Halduskohtu otsus
TlnRnKo	Tallinna Ringkonnakohtu otsus
TMS	Täitemenetluse seadustik
TrtRnKm	Tallinna Ringkonnakohtu määrus
TrtRnKo	Tallinna Ringkonnakohtu otsus
TsÜS	Tsiviilseadustiku üldosa seadus.
VÕS	Võlaõigusseadus
ÜRO	Ühinenud Rahvaste Organisatsioon

Lihtlitsents lõputöö reprodutseerimiseks ja lõputöö üldsusele kättesaadavaks tegemiseks

Mina, Merli Kesküla (sünnikuupäev 25.05.1993),

1. annan Tartu Ülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) enda loodud teose „Haldurile pangasaladuse avaldamine krediidasutuse kliendi pankrotimenetluses“, mille juhendaja on Märt Maarand,
 - 1.1.reprodutseerimiseks säilitamise ja üldsusele kättesaadavaks tegemise eesmärgil, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace-is lisamise eesmärgil kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni;
 - 1.2.üldsusele kättesaadavaks tegemiseks Tartu Ülikooli veebikeskkonna kaudu, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace'i kaudu kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni.
2. olen teadlik, et punktis 1 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile.
3. kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei rikuta teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse seadusest tulenevaid õigusi.

Tallinnas, 23.04.2018